

Balaton Fejlesztési Tanács

BALATON RÉGIÓ FEJLESZTÉSI STRATÉGIÁJA

2007-2013

Készítette: Vital Pro Kft.

VitalPro

2005. december 12.

Tartalomjegyzék

1	Vezetői összefoglaló	4
2	Bevezetés	11
2.1	Dokumentum célja, tervezés folyamata, egyeztetések	11
2.2	Stratégia helye a tervezési rendszerben	12
2.3	Fejlesztési stratégia illeszkedése az országos fejlesztési koncepciókhoz	14
2.4	További tervezési feladatok	15
3	Helyzetelemzés röviden	17
3.1	A régió általános leírása	17
3.2	Társadalom, foglalkoztatás	19
3.3	Gazdaság	25
3.4	Infrastruktúra, közlekedés	34
3.5	Környezet	37
4	SWOT elemzés	42
4.1	Társadalom, foglalkoztatás	42
4.2	Gazdaság	42
4.3	Közlekedés	43
4.4	Környezet	44
4.5	Lehetőségek és veszélyek	44
5	Jövőkép	46
6	Stratégia	47
6.1	A stratégia alapelvei	47
6.2	Átfogó cél	48
6.3	Specifikus célok	49
6.4	A célok elérésének módja, fejlesztési irányok (prioritások)	54
6.5	Területhasználati elvek a fenntarthatóság és esélyegyenlőség érvényesítésére	58
7	Stratégiai fejlesztési irányok (prioritások) leírása	62
7.1	Gazdaság diverzifikálása	62
7.1.1	Vállalkozások modernizációja	63
7.1.2	Vállalkozói infrastruktúra fejlesztése	66
7.1.3	Információs társadalomhoz kapcsolódó infrastruktúra fejlesztése	68
7.2	Turizmus fejlesztése	70
7.2.1	Turisztikai vonzerők fejlesztése	72
7.2.2	Turisztikai szolgáltatások fejlesztése	74
7.2.3	Turizmus menedzsment rendszerének megújítása	76
7.3	Humán erőforrás fejlesztése	77
7.3.1	Képzési programok	79
7.3.2	Hátrányos helyzetűek foglalkoztatási programjai	82
7.3.3	Helyi társadalom megújítása	83

7.4	Közlekedés fejlesztése	84
7.4.1	A régió közlekedési elérhetőségének javítása	85
7.4.2	Régión belüli közlekedés fejlesztése	87
7.5	Táji és települési környezet fejlesztése (a környezeti állapot stabilizálása, a környezeti, a táji és kulturális értékek védelme, helyreállítása, fenntartható hasznosítása)	89
7.5.1	Környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztése	91
7.5.2	Településfejlesztés	93
7.5.3	Táji értékek helyreállítása	95
7.5.4	Megújuló energiaforrások hasznosítása	97
8	Stratégia és prioritás szintű várható hatások, indikátorok számszerűsítése	99
8.1	A stratégia várható hatásai	99
8.2	A Balaton stratégia indikátorrendszere	100
8.2.1	A balatoni indikátor meghatározás és gyűjtés módszertani sajátosságai	100
8.2.2	Indikátortáblázat	101
9	Költségterv	102

1 Vezetői összefoglaló

Miért készül a fejlesztési stratégia?

A dokumentum célja a **Balaton régió 2007-13-ra vonatkozó fejlesztési stratégiájának kijelölése**. A fejlesztési stratégia meghatározza azokat a **célokat, melyek elérése kívánatos az elkövetkezendő 7 éves programozási időszakban**.¹

A stratégia **alapot nyújt jövőbeni fejlesztési döntések meghozatalához**, így a Balaton régió jövőben támogatandó projektjeinek kiválasztásához, illetve a régió érdekeinek a regionális és az ágazati programokban való érvényesítésének. Továbbá **iránymutatást nyújt a régió preferált fejlesztési irányairól a köz- és magánszféra számára**.

A fejlesztési stratégia fókuszáltan a térség egységes természetföldrajzi adottságaiból következő **elsősorban gazdaságfejlesztési és foglalkoztatási, valamint környezetvédelmi célkitűzéseket, eszközöket fogalmaz meg**. A stratégia részletesen nem foglalkozik az önkormányzatok alapfeladataihoz tartozó közszolgáltatások fejlesztési szükségleteivel, e szakterületen a stratégia csak azokat a szükségleteket említi meg, ami a fejlesztési célok eléréséhez kapcsolódó népességszám változásához kapcsolódik. Az önkormányzatok feladatkörébe tartozó alapvető közszolgáltatások fejlesztését kistérségi alapon (többcélú kistérségi társulások) az érintett tervezési-statisztikai régió fejlesztési tervének részeként kell megtervezni.

A stratégia a **helyi szereplők, döntéshozók bevonásával készült**. A Balaton Fejlesztési Tanács megvitatta a stratégia készítésének alapjául szolgáló helyzetelemzést, SWOT-elemzést, valamint a jövőképre adott javaslatot és a hipotetikus fejlesztési célokat, irányokat, mely az alapját jelentette a tervezői munkának.

Mi jellemzi a Balaton régiót?

- Természeti, táji értékekben, kulturális örökségben gazdag terület;
- Gazdaságában - országos viszonylatban - jelentős súlya van a turizmusnak;
- A turizmus versenyképessége romlott az elmúlt időszakban;
- Az éves átlagot tekintve elsősorban a parttól távolabbi településeken magas a munkanélküliség, az inaktívak aránya;
- A foglalkoztatottság erősen szezonális, mely részben köszönhető a nyári szezonban az állandó lakosságot szinte megduplázó üdülőtulajdonosok által, elsősorban a szolgáltatások iránt támasztott keresletnek;
- A multikulturális lakosságát jellemzi az előregedés, a térség népességmegtartó erejének csökkenése, illetve a magasán képzett fiatalok elvándorlása;
- Kedvező folyamat, hogy az elmúlt időszakban javult a tó minősége, illetve a környezet állapota;

¹ A Balaton régió, térség fogalma alatt a Balatoni Kiemelt Üdülőkörzet terület lehatárolását értjük, és erre a területre vonatkozik a stratégia is.

- A régió igazgatási intézményrendszere a megyékre, tervezési-statisztikai régiókra tagoltság miatt erősen fragmentált, ezért a fejlesztéspolitikához kapcsolódó intézményrendszer működése alacsony hatékonyságú, gyenge a különböző partnerek közti együttműködés.

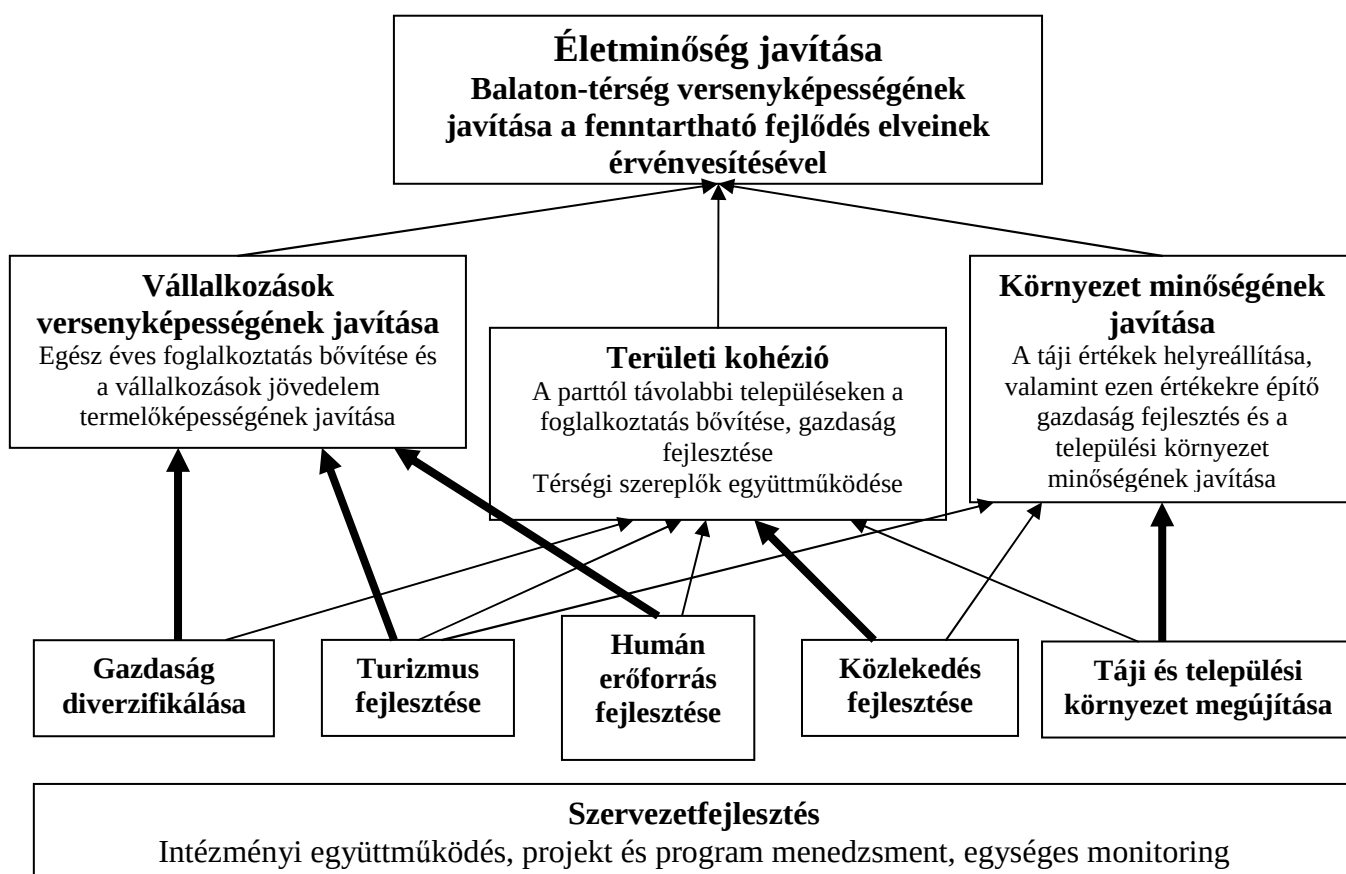
Milyen legyen a jövőben a balatoni régió?

Természetesen, Balaton! A régió, a Balaton és a környező táj egyedülálló természeti és kulturális adottságaira épít, európai szinten igényes, exkluzív vonzó lakó-, üdülő-, és munkakörnyezetet kínál.

A Balaton Régió a természetesség és a magas életminőség közép-európai mintarégiója.

A stratégia átfogó célja: A lakosság életminőségének javítása érdekében a Balaton-térség versenyképességének javítása a fenntartható fejlődés elveinek érvényesítésével.

Hogyan érjük el a célokat?

Az állandó, régióban történő foglalkoztatás és a vállalkozások jövedelemtermelő képességének javítása érdekében

Modernizálni kell a régió természet-földrajzi adottságaira építő és hagyományokkal rendelkező ágazatokban tevékenykedő vállalkozásokat:

- **Mező-, hal-, vad-, erdőgazdasági vállalkozások** versenyképességének javítása, a mezőgazdasági termékek feldolgozottságának és helyi piacokon való értékesítésének ösztönzése
- **„Balaton terméket” készítő hagyományos mesterségek, kézművesipar** (hagyományos alapanyagokat felhasználó) technológiai fejlesztése, a vállalkozások közti együttműködések javítása
- **Régióban jelentős piaccal rendelkező, vagy exportképes terméket előállító termelő kkv-k** technológia, termék innovációjának, illetve vállalatközi és kutató-fejlesztő intézetekkel való együttműködésének ösztönzése

Fejleszteni kell a vállalkozói infrastruktúrát, új vállalkozásokat kell vonzani a térségbe:

- A régiót érintő főközlekedési útvonalak mentén és nagyobb városokban **ipari**, a régió lakosságát, gazdaságát kiszolgáló **logisztikai területek** fejlesztése (pl. kézművesiparnak, más alacsony környezetterhelésű iparágaknak)
- **Új vállalkozások indítása** érdekében inkubátorházak fejlesztése és kezdő vállalkozásoknak ügyviteli, általános gazdasági tanácsadás nyújtása
- A meglévő ingatlanállomány hasznosításával magas tudás tartalmú és alacsony nyersanyagigényű vállalkozások indításához, kutató-fejlesztő intézmények megtelepedéséhez szükséges vállalkozói infrastruktúra, szolgáltatások (pl. **technológiai park**) fejlesztése, együttműködve a régióhoz kapcsolódó felsőoktatási, kutatás-fejlesztési intézményekkel
- Regionális befektetés ösztönzési tevékenység fejlesztése

Információs társadalom elterjesztéséhez szükséges infrastrukturális feltételek megteremtése:

- **Szélessávú informatikai hálózat fejlesztése**, elsősorban a parttól távolabbi településeken
- Lakosságnak, vállalkozásoknak nyújtandó **önkormányzati szolgáltatások elektronikus ügykezelésének és internetes ügyintézésének biztosítása**
- **Közösségi célú Internet** használat hozzáféréseinek bővítése

A természeti, táji értékek megőrzése és fenntartható módon történő hasznosítására alapozva a turizmus megújítása érdekében

Turizmus megújítása, célcsoportok igényeihez igazodó turisztikai termékek, térségi alapon egymást kiegészítő vonzerők, szolgáltatások fejlesztése:

A Balaton régióban a turisztikai kínálatához kapcsolódóan **az egyes turisztikai térségek földrajzi, természeti, táji, kulturális, közlekedési adottságai különbözőek**, ezért

elsődlegesen különböző célcsoportok kikapcsolódását tudják szolgálni. (Pl. Keleti part, Déli part, Somogyi térség, Nyugat-Balaton, Balaton-felvidék)

- A turisztikai szezon meghosszabbításához kapcsolódó, **elsősorban egész évben látogatható és nem közvetlenül a tóban való fürdéshez kapcsolódó turisztikai termékek, ezen belül vonzerők térségi alapon összehangolt fejlesztése**
- **Meglévő és új turisztikai vonzerők minőségi fejlesztése**
- A turizmus területi szétterítése érdekében **a turisztikai vonzerők fejlesztése a parttól távolabbi településeken**

Turisztikai szolgáltatások minőségi fejlesztése, modernizálása:

- **Meglévő szálláshelyek színvonalának emelése és a kapcsolódó szolgáltatások bővítése, valamint új szálláshelyek kialakításának ösztönzése a parttól távolabbi településeken**
- A turizmushoz közvetlenül kapcsolódó szolgáltatások (szállás- és vendéglátóhely) minőségének javítását támogató **minősítési rendszer kialakítása és működtetése**
- Turizmussal összefüggésben a demográfiai változásokhoz igazodva kiemelten az **öregkor igényeihez kapcsolódó egészségügyi és rekreációs szolgáltatások fejlesztése, valamint nyugdíjasházak építésének ösztönzése**

Turizmus menedzsment rendszerének megújítása:

- **Egységes Balaton arculat** kialakítása, a régió egészét érintő turisztikai célú **összehangolt, informatikai alapú marketing-kommunikációs és értékesítő rendszer** kialakítása és működtetése
- Régión belül **térségenként a turisztikai kínálat összehangolását, fejlesztését, kommunikálását és értékesítését támogató szervezeti rendszer** kialakítása és működtetése

A gazdaság fejlesztésének alapjául szolgáló társadalmi megújulás érdekében

Képzési, különösen felnőttképzési programok szervezése, összehangolása:

- Munkaerő-keresletet figyelembe vevő **szakképzési rendszer rugalmas működtetése, a felnőttképzés, ezen belül az átképzések ösztönzése**, különös tekintettel a régió kulcságazataira
- A turizmusban **szezonálisan foglalkoztatottak szakismeretének, képességeinek fejlesztése**
- A vendéglátásban, szolgáltatásban, kereskedelemben, szállodaiparban **ügyfélkapcsolati oldalon dolgozók** – elsősorban a német mellett **az angol - nyelv ismeretének és vendéglátói készségének** javítása
- **Modern info-kommunikációs eszközök használatának elsajátítása** a lakosság és a munkavállalók széles körében

Hátrányos helyzetűek foglalkoztatási programjainak megvalósítása, különösen az elmaradottabb parttól távolabbi településeken:

- Az inaktívaknak, ezen belül a tartós munkanélkülieknek, szociális segélyben részesülőknek a sajátos foglalkoztatási programokba való bevonása

Helyi társadalom megújítása:

- Balatoni Civil Alap felállítása, életképes civil kezdeményezések ösztönzése
- Lakosság kikapcsolódásához szükséges infrastrukturális feltételek javítása

A régió elérhetőségének javítása és a vállalkozások működését, a közszolgáltatások hatékony szervezését támogató környezetkímélő közlekedésszervezés érdekében

A régió közlekedési elérhetőségének javítása:

- **Nemzetközi elérhetőség javítása a sármelléki,** és a keleti partnál esetleg egy másik repülőtér (Szentkirályszabadja vagy Siófok-Kiliti) – magántőke bevonásával való – további fejlesztésével;
- **Nyugati és az északi irányú közúti elérhetőség javítása** (elsősorban 76-os, 84-es főutak, illetve a 8-as út Székesfehérvár-Veszprém teljes szakaszának négysávúsításával)
- **Északi part vasúti elérhetőségének javítása** (villamosítás, vagy modern diesel mozdonyok)

Régió belüli közlekedés fejlesztése:

- A régió zsúfolt közlekedési útvonalain **a szűk keresztmetszetek oldása** (elsősorban a 71-es, 73-as főutak fejlesztése)
- **A part menti települések és a parttól távolabbi települések közti közúti kapcsolat korszerűsítése**
- **A vasút fejlesztésének vizsgálata a tó körbeutazása érdekében**
- **A vasúti személyszállítás minőségi feltételeinek javítása** (vasúti kocsik korszerűsítése, állomásépületek felújítása, kisvasút fejlesztése, utastájékoztatás), a turizmus igényeihez igazodó fejlesztése
- **Gazdaságosan üzemeltethető összeköttetés kiépítése az M7-es autópálya és a 71-es főút összeköttetésének megteremtésével a tó nyugati részén**
- A vasúti személyszállítás, a távolsági és a helyi buszközlekedés, valamint a vízi **közlekedés összehangolása**, minőségi fejlesztése, a közlekedési szervezetek közti együttműködés fejlesztése, közlekedési szövetségek alakítása
- Kerékpáros közlekedés fejlesztése, kerékpárutak, kerékpáros infrastruktúra kialakítása, partra merőleges irányú bővítése

Természeti, táji értékek, valamint a kulturális örökség fenntartható kezelése, illetve a leromlott állapotú épített értékek fejlesztése érdekében:

Környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztése:

- **felszíni vízrendezés, a csapadékvíz-gazdálkodás megoldása**
- **folyamatban lévő hulladék-, szennyvízelvezetési- és tisztítási , ivóvíz minőségi javítása tárgyú projektek megvalósítása, a rendszerekbe bekötött háztartások arányának növelése**
- **elhanyagolt vízfolyások, vízelvezetők környezetbe illeszkedő szabályozása, szűrőmezők építése a Balatonba torkolló vízfolyásokon, Kis-Balaton vízvédelmi rendszerének fejlesztése**
- **egységes megfigyelő-, tájékoztatási és döntéstámogató rendszer kialakítása, Balaton-kutatások ösztönzése**

Településfejlesztés:

- **a városok központjainak megújítása, városi területeinek rehabilitációja, valamint turisztikai szempontból frekvenciált falusi településközpontok megújítása**
- **ahol költség-hatékonyan megoldható és turisztikai célból hasznosítható a part menti sávok közcélú használatba vétele, zöldterületek védelme és kialakítása, vízpart rehabilitáció**
- **a településeken a közlekedési forgalom csökkentése, közösségi terek kialakítása**
- **hagyományos településszerkezet, illetve települési arculat, utcaképek megóvása, az épített örökségi értékek védelme**
- **romló állapotú és használaton kívüli üdülőtellek megújításához tőkealap felállítása**

Táj és természetvédelem:

- **a természet közeli parti és háttérterületek, összekapcsolása nagytérégi ökológiai hálózat kialakítása, a beépített területek közötti rések természetességének fokozásával és a természetes partszakaszok megőrzése**
- **Balaton körüli zöld zóna megteremtése, természetes erdősítésekkel**
- **a természet védelmét és a környezettudatosság erősítését szolgáló intézkedések megvalósítása (a Balaton-felvidéki Nemzeti Park, valamint az egyéb országos és helyi védettséget élvező természeti területek fejlesztése)**
- **bányászati tevékenységekhez kapcsolódó tájsebek, illegális hulladéklerakók rehabilitációja**
- **éghajlatváltozás, egyéb külső folyamatok révén a táji értékekben bekövetkező károk kockázatának csökkentése**
- **fenntarthatósági és táji tervezési menedzsmenti rendszerek kialakítása**

Megújuló energiaforrások hasznosítása

- Biomassza, bioetanol, geotermikus energia és napenergia elsősorban közösségi célú használatának bővítése

A stratégiából az **egyes fejlesztési térségekre következő céljai** tervezetként elkészültek, melyek az 1. sz. mellékletben megtalálhatók. Ezen célok nem követik a statisztikai kistérségek határait, hanem megpróbálnak igazodni a természetes gazdasági, társadalmi folyamatokhoz. A mellékelt további egyeztetése szükséges, ami segít majd a részletes terv kidolgozásában.

Hogyan valósítsuk meg az intézkedéseket?

A régió fejlesztési stratégiáját az állam és az Európai Unió által finanszírozott **több operatív program részeként kell megvalósítani**. Ez regionális szinten komoly koordinációs tevékenységet igényel.

A Balaton régió feladatai a jövőben a fejlesztési stratégia megvalósítása érdekében:

- **Önálló program-végrehajtási intézményrendszer kialakítása** a decentralizált programrészek (intézkedések) végrehajtása érdekében;
- **Érdekérvényesítés**, hogy az ágazati, horizontális és a regionális operatív programok vegyék figyelembe a stratégiából, részletes programból következő kulcsprojekteket, illetve fejlesztési szempontokat;
- **A régiót érintő, de a különböző programokban megvalósuló intézkedések monitoringja**, hogy nyomon lehessen követni a régió fejlesztési stratégiájának megvalósítását.

A támogatások lebonyolításán túl még a régió felelőssége a térségben tervezett projektek előkészítésének koordinálása, illetve bizonyos nagyprojektek teljes körű menedzselése (pl. hulladékgazdálkodás, szennyvízkezelés), illetve az egész fejlesztési stratégia megvalósulásának nyomon követése. A stratégia végrehajtásához kapcsolódó intézmények feladatainak részletes leírása nem képezi a stratégia tárgyát.

2 Bevezetés

2.1 Dokumentum célja, tervezés folyamata, egyeztetések

A dokumentum célja a **Balaton régió 2007-13-ra vonatkozó fejlesztési stratégiájának kijelölése**. A fejlesztési stratégia meghatározza azokat a **célokat, melyek elérése kívánatos az elkövetkezendő 7 éves programozási időszakban**. A célokhoz fejlesztési irányokat, majd a megvalósításukat szolgáló intézkedésekre tesz javaslatot a dokumentum. Összességében a stratégia **alapot nyújt jövőbeni fejlesztési döntések meghozatalához**, így a Balaton régió jövőben támogatandó projektjeinek kiválasztásához, illetve a régió érdekeinek az ágazati programokban való érvényesítésnek. A fejlesztési stratégia **iránymutatást nyújt a régió preferált fejlesztési irányairól a köz- és magánszféra számára**.

A fejlesztési stratégia fókuszáltan a térség egységes természetföldrajzi adottságaiból következő **elsősorban gazdaságfejlesztési és foglalkoztatási célkitűzéseket, eszközöket fogalmaz meg**. A stratégia részletesen nem foglalkozik az önkormányzatok alapfeladataihoz tartozó közszolgáltatások fejlesztési szükségleteivel, e szakterületen a stratégia csak azokat a szükségleteket említi, meg ami a régió gazdasághoz kapcsolódó népességszám változásához kapcsolódik. Az önkormányzatok feladatkörébe tartozó alapvető közszolgáltatások fejlesztését kistérségi alapon (többcélú kistérségi társulások) az érintett tervezési-statisztikai régió fejlesztési tervének részeként kell megtervezni.

A stratégia a **helyi szereplők, döntéshozók bevonásával készült**. A Balaton Fejlesztési Tanács megvitatta a stratégia készítésének alapjául szolgáló helyzetelemzést, SWOT-elemzést, valamint a jövőképre adott javaslatot és a hipotetikus fejlesztési célokat, irányokat. A tervezés folyamatában a stratégia alapjául szolgáló SWOT-elemzést, a jövőképet, célokat, fő fejlesztési irányokat két-két, a régió meghatározó döntéshozóiból, illetve szakértő munkatársaiból álló műhelyfoglalkozás vitatta meg. A műhelyfoglalkozások időpontjai: döntéshozói egyeztetések: 2005. október 10., október 26., szakértői egyeztetések: 2005. október 12-13., november 3. A tervezési munka nagymértékben **támaszkodott a régió fejlesztésével összefüggésben készült más tanulmányokra**, így többek között a fejlesztési koncepcióra, a Széchenyi Terv keretében készült balatoni programra és az ősz elején elfogadott régióra vonatkozó turizmus-fejlesztési koncepcióra.

A stratégia egyeztetési változatát a Balaton Fejlesztési Tanács 2005. november 10-i ülésen tárgyalta meg és azt társadalmi egyeztetésre bocsátotta. A társadalmi egyeztetést a fejlesztési ügynökség bonyolította le, melyben több mint 100, a Balaton régió területén, a régióér dolgozó civil partnernek, kistérségeknek, állami intézményektől kértek írásos véleményt. A vélemények válaszokkal együtt feldolgozásra kerültek. A társadalmi egyeztetés csúcspontja a fejlesztési tanács és az ügynökség közös szervezésben 2005. november 17-18-án megrendezett 2005. évi Balaton vándorkonferencia. A konferencia résztvevői megvitatták a stratégiát, tartalmát hozzászólásokkal gazdagították. A konferencia alkalmat adott arra, hogy az érintett régiók, illetve a minisztériumok kifejtsek álláspontjukat a fejlesztési stratégiával és a jövőbeni támogatási lehetőségeikkel kapcsolatban.

A fejlesztési stratégia kialakításánál amennyiben lehetséges volt **figyelembe vételre kerültek a fenntartható fejlődés szempontjai**.

A stratégia jelen változatát a Balaton Fejlesztési Tanács megvitatás után **egyeztetésre alkalmas anyagként fogadhatja el**. Majd az egyeztetési anyagot véleményez a fejlesztésben

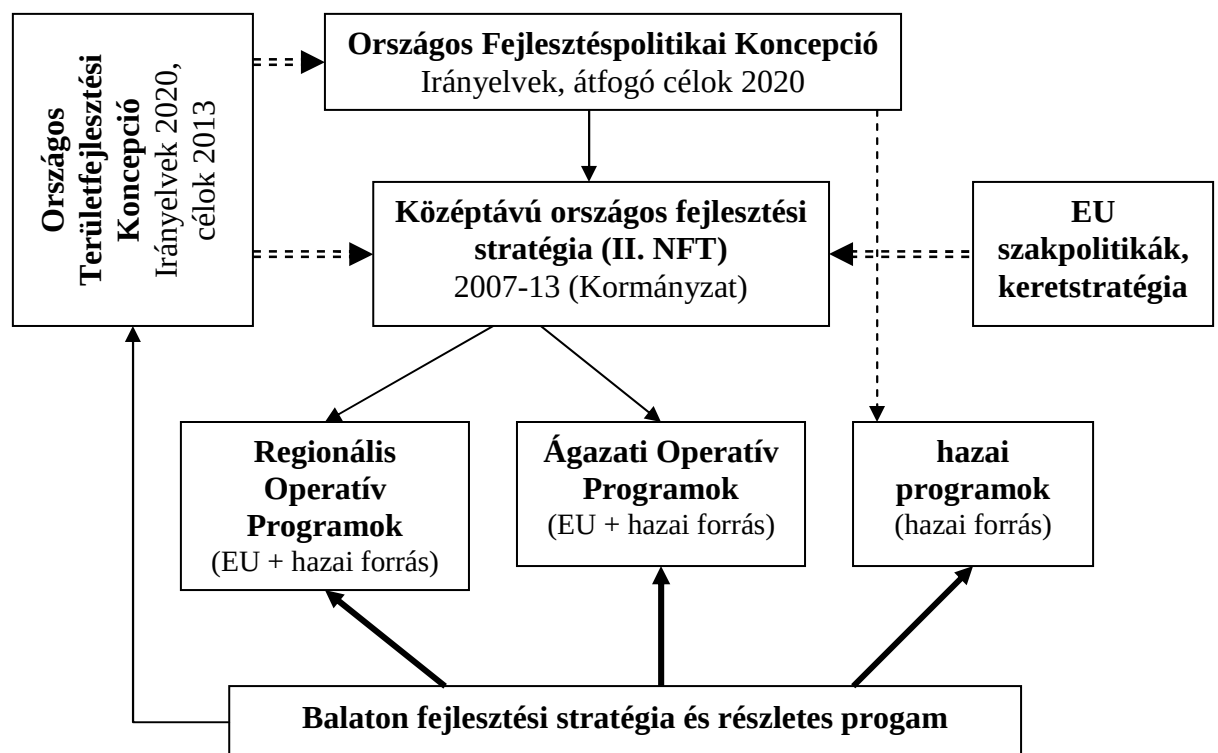
elsődlegesen érintett társadalmi, gazdasági partnerek. Az egyeztetések után stratégiát véglegesen 2005. december elején a Balaton Fejlesztési Tanács fogadhatja el.

2.2 Stratégia helye a tervezési rendszerben

A stratégiának a régióban élők, dolgozók szempontjait, érdekeit kell képviselni, ezért a meghatározó helyi szereplők, társadalmi szervezetek, az általuk megfogalmazott hosszú távú célok, fejlesztési irányok alapján készült. A stratégia készítésében elsődleges partnerek a Balatoni régióban található kistérségek, városok, civil szervezetek, vagy a térség fejlesztésével összefüggő tevékenység területén dolgozó állami intézmények.

Másodlagos partnernek tekinthetők azok a szervezetek (minisztériumok, tervezési és statisztikai régiók felelős szervezetei), akik együttműködése szükséges a fejlesztési célok megvalósításához. Ezen szervezetekkel az elsődleges szereplők által elfogadott stratégia után szükséges az egyeztetés.

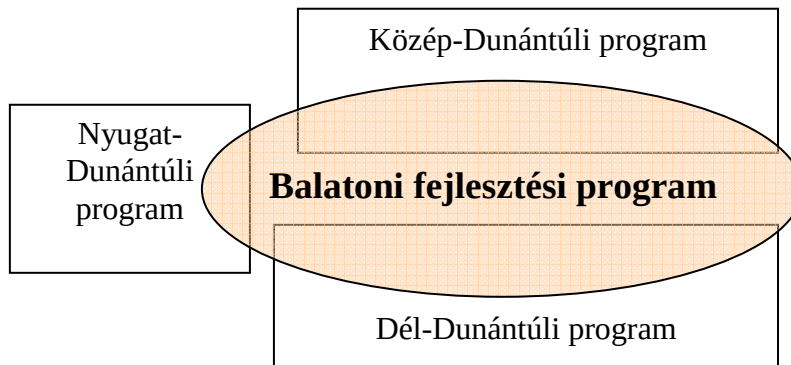
Az alábbi ábra megmutatja az országos tervezési rendszerben a jelenlegi időszakban készülő meghatározó dokumentumok és a Balaton fejlesztési stratégiájának az összefüggéseit.

A Balaton régió fejlesztési stratégiája és programja az állam részéről háromféle rendszerben kerülhet megvalósításra:

- **Decentralizált regionális programok** részeként, az alábbi két lehetőséggel:
 - **Önállóan csak a Balaton régiót lefedő program**, vagy prioritás részeként (pl.. kiemelt térségek operatív programja)

- **Tervezési-statisztikai régiók programjainak részeként** (bizonyos programelemeknél BFT döntés alapján projektkiválasztás, pl. turizmus, településfejlesztés, környezetvédelem, foglalkoztatás, felnőttképzés kisebb közúti infrastruktúra, közlekedésszervezés) – még nincs hivatalos döntés erről a végrehajtási módszerről.

A fenti két lehetőség alapján a magyar kormány EU Bizottsággal folytatandó tárgyalásai alapján a második megoldás valószínűsíthető. Ez esetben az említett fejlesztési célok esetén a Balatoni Fejlesztési Tanács területéről érkező pályázatok esetén a Balaton régió képviselői hozhatják meg a szakmai döntést. Ugyanakkor várhatóan a statisztikai-tervezési régiók programjaiban kistérségi alapon kerülnek támogatásra humán közszolgáltatások infrastrukturális fejlesztései.

- **Ágazati, horizontális operatív program részeként** (pl. nagyméretű környezetvédelmi, közlekedési infrastruktúra, agrár-, és vidékfejlesztés, humán erőforrás fejlesztés)
- **Csak hazai támogatású akár ágazati, vagy akár kizárólag a Balatoni régióra vonatkozó fejlesztések.** A jövőben az EU támogatások jelentős társfinanszírozási igénye miatt várhatóan csak kevés fejlesztés valósul meg tisztán hazai forrásból.

A Balatoni régió feladatai a jövőben a fejlesztési stratégia megvalósítása érdekében:

- **Önálló program-végrehajtási intézményrendszer kialakítása** a decentralizált programrészek (intézkedések) végrehajtása érdekében
- **Érdekérvényesítés,** hogy az ágazati, horizontális és szükség esetén a regionális programok vegyék figyelembe a stratégiából, részletes programból következő kulcsprojekteket, illetve fejlesztési szempontokat.

A támogatások lebonyolításán túl még a régió felelőssége a térségben tervezett projektek előkészítésének koordinálása, illetve bizonyos nagyprojektek teljes körű menedzselése (pl. hulladékgazdálkodás, szennyvízkezelés), illetve az egész fejlesztési stratégia megvalósulásának nyomon követése.

2.3 Fejlesztési stratégia illeszkedése az országos fejlesztési koncepciókhoz

Az **Országos Fejlesztéspolitikai Koncepció** célja az ország hosszú távú fejlesztési irányainak kijelölése és az EU támogatásokhoz készülő nemzeti fejlesztési terv megalapozása. Az **Országos Területfejlesztési Koncepció** (OTK) célja, hogy - az Országos Fejlesztéspolitikai Koncepcióval (továbbiakban OFK) összhangban - kijelölje az ország területfejlesztési politikájának célkitűzéseit, elveit és prioritás-rendszerét, megteremtve a területi szempontok konzekvens érvényesítésének lehetőségét, mind az ágazati szakpolitikák, mind az országos és területi programok kidolgozásában.

Mindkét dokumentum a kormányzati elfogadás után novemberben beterjesztésre került az Országgyűlésnek. A parlament a dokumentumokat országgyűlési határozatban fogadja el. Az OFK-ban az OTK-ra hivatkozva megjelenik a Balaton régió, mint 2007-13-as tervezési időszakban **országos szinten kiemelt fejlesztési térség**. Az OTK a Balaton kapcsán **elsősorban a környezet- és természetvédelmi, valamint a turisztikai célú fejlesztéseket preferálja**, mely célokkal összhangban készült a régió középtávú fejlesztési stratégiája. A régió jogos igényétől eltérően **nem foglalkozik a turizmuson kívül egyéb gazdasági, foglalkoztatási célú fejlesztések ösztönzésével**. Javasolt a fentiek alapján mind az OTK, mind az OFK tartalmának a régió fejlesztési igényeinek megfelelő módosítása. Az OTK tervezett országgyűlési határozatának a Balaton régió fejlesztését közvetlenül érintő része a következő:

A *Balaton térség* (Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területe) tartós versenyképességének megteremtése a fenntartható térségi rendszer kialakításával. Alapvető cél, hogy a környezeti, a táji és kulturális értékeinek megőrzésével és észszerű használatával, a turisztikai kínálat minőségi bővítésével, valamint az érintett intézmények, szereplők együttműködésével egy tartósan versenyképes és fenntartható térségi rendszer jöjjön létre. Ennek érdekében a következő célok elérése kívánatos:

- az exkluzív turizmus feltételeinek megteremtése, a turisztikai szezon meghosszabbítása;
- a turisztikai forgalom területi szétterítése a háttérterületek adottságain alapuló sokszínű turisztikai kínálat kialakításával;
- a tó, vizes élőhelyek és egyéb természeti területek ökológiai állapotának, és a víz minőségének megóvása;
- Balaton térség aktív tájképvédelme, kulturális örökségek védelme és a háttérterületek adottságaikra építő fenntartható fejlesztése;
- a közlekedési-, info-kommunikációs és közszolgáltatási hálózatok kialakítása a környezeti és fenntarthatósági szempontoknak megfelelően;
- a nemzetközi jelentőségű balatoni természettudományi, különösen ökológiai-hidrobiológiai, valamint társadalomtudományi regionális kutatások, a Balatonnal kapcsolatos monitoring és információs rendszerek fejlesztése és fenntartása.

2.4 További tervezési feladatok

A jövőben nagy hangsúly hárul a térségi szereplőkre, a stratégiai keretek és a célok meghatározása után kell az intézkedéseket helyi elkötelezettséggel rendelkező projektekkel feltölteni. A jövőbeni tervezési munka csak erős regionális koordináció mellett lehet sikeres.

Jelen stratégia a régió szinte összes fejlesztési intézkedését tartalmazza. A jövőben a költségvetés tervezésével, illetve a II. NFT-be illesztéssel párhuzamosan tovább kell prioritizálni a fejlesztések között, illetve szűkíteni kell az intézkedések körét. Ezen munkafolyamatot a releváns ágazati és térségi szereplőkkel való szoros együttműködésnek kell kísérnie.

1. Részletes fejlesztési program kidolgozása, annak a II. NFT-be illesztése

A munkaszakasz célja a Balaton stratégiai programjában megfogalmazott célok eléréséhez szükséges intézkedések pontos meghatározása és kidolgozása, hogy teljes mértékben alkalmasak legyenek a II. NFT-be, illetve annak Operatív Programjaiba való illesztésre.

Az intézkedés szintű tartalom a következő: leírás, indoklással, a támogatandó tevékenységek, projekt típusok kijelölése; a lehetséges kedvezményezettek körének meghatározása; a támogatások területi preferenciájának, szakmai szempontjainak meghatározása; az adott tématerületen elérendő és várható eredmények meghatározása, a fejlesztések becsült költségigénye az állami, magánfinanszírozást figyelembe véve.

A tématerületekhez kapcsolódóan – az EU támogatások elveihez illeszkedve (nyilvánosság, stb) és a reálisan elérhető források hozzávetőleges ismeretében kiválasztásra kerülnek a kulcsprojektek, melyek részletesebb, elő-megvalósíthatósági szinten való kidolgozása következő szakaszban várható.

A fejlesztéseknél különösen figyelemmel kell lenni a fenntarthatósági és esélyegyenlőségi szempontokra.

Ezt a munkarészt az ágazati minisztériumokkal és statisztikai régiókkal, másrészt a Balaton régió térségeivel, ezen belül jövőbeni kedvezményezettjeivel, projektgazdáival való szoros egyeztetések eredményeként kell elkészíteni.

2. Programokhoz, tématerületekhez kapcsolódó projektek részletesebb kidolgozása

Célja, a közösségi és a privát tőke által megvalósítandó projektek meghatározása és tématerületekhez kapcsolódó projektek részletesebb (elő-megvalósíthatósági tanulmányainak) kidolgozása.

A feladat részeként elkészül a kulcsprojektek részletes kidolgozása (elő-megvalósíthatósági tanulmánya), amelyek választ adnak következőkre:

- Megvalósíthatóság igazolása
- Megvalósítás üzleti módjának, megoldásainak meghatározása (köz és a magán szféra fejlesztési és finanszírozási lehetőségeinek a meghatározása)

A részletes projektjavaslatokat az alábbi tartalommal kell elkészíteni:

- *Projekt szakmai programja:* indokoltság, rövid leírás és a projekthez kapcsolódó főbb, valamint a működéshez szükséges kiegészítő tevékenységek vázlatos meghatározása;

- *Projektben érdekelt megnevezése:* különösen a kedvezményezett, projekttulajdonos (magán projekteknel csak elvi szinten), valamint a projekt megvalósításában további érdekelt szereplők és feladatuk meghatározása;
- *Megvalósíthatóság becsült ideje, ütemezése;*
- *Projekt megvalósításának üzleti módjaira:* köz és magánszféra feladatainak meghatározása;
- *Projekt bekerülési költség becslése, várható bevételek megtervezése;*
- *Projekt várható gazdasági, társadalmi, környezeti hatásai;*
- Projekt kidolgozás további lépései: a fejlesztési terület tulajdonviszonyainak tisztázása és a rendezési tervekbe való illeszthetőségének vizsgálata, valamint a megvalósításhoz szükséges dokumentációk, engedélyek megnevezése.

A feladat elvégzésébe be kell vonni a kulcsprojektek fejlesztésébe érintett szervezeteket, a bevonásokkal kell kidolgozni a projekteket.

3. Projektek megvalósításra kész állapotba való kidolgozása, finanszírozás

Célja, a kijelölt projektek meghatározott kereteken belül történő megvalósítása (megvalósíthatósági tanulmány készítése; projektek megtervezése; finanszírozása megszerzése (hitel, magán tőke bevonása, állami támogatás megszerzése; projekt megvalósítása; üzemeltetés biztosítása).

3 Helyzetelemzés röviden

A helyzetelemzés a Balaton Fejlesztési Tanács 2005. szeptemberi ülésén elfogadott elemzés rövidített, a stratégia szempontjából releváns változata. A jövőben még szükség lehet az elemzés pontosítására, fejlesztési célokkal, indikátorokkal való jobb összhang megteremtése érdekében.

3.1 A régió általános leírása

A Balaton Közép-Európa legnagyobb édesvizű tava, hazánk egyik legnagyobb természeti kincse. A Balaton vonzerejét kellemes hőmérsékletű vize, kedvező klimatikus adottsága és a változatos szépségű táj, továbbá jelentős kultúrtörténeti értékek hosszú sora jelenti. A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet értékét nemcsak a táj egyedi szépsége, a déli-part kellemes homokfővenye, a Balaton-felvidék lankás szőlői, hanem vizének minősége és mennyisége is meghatározza.

A Balaton felülete 600 km², partvonalának hossza 235 km, víztömege 2 milliárd m³. A vízgyűjtő terület nagysága 5.775 km², a tó fő tápláló vízfolyása a Zala folyó. A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területe: 3.780 km² (a tó területével együtt).

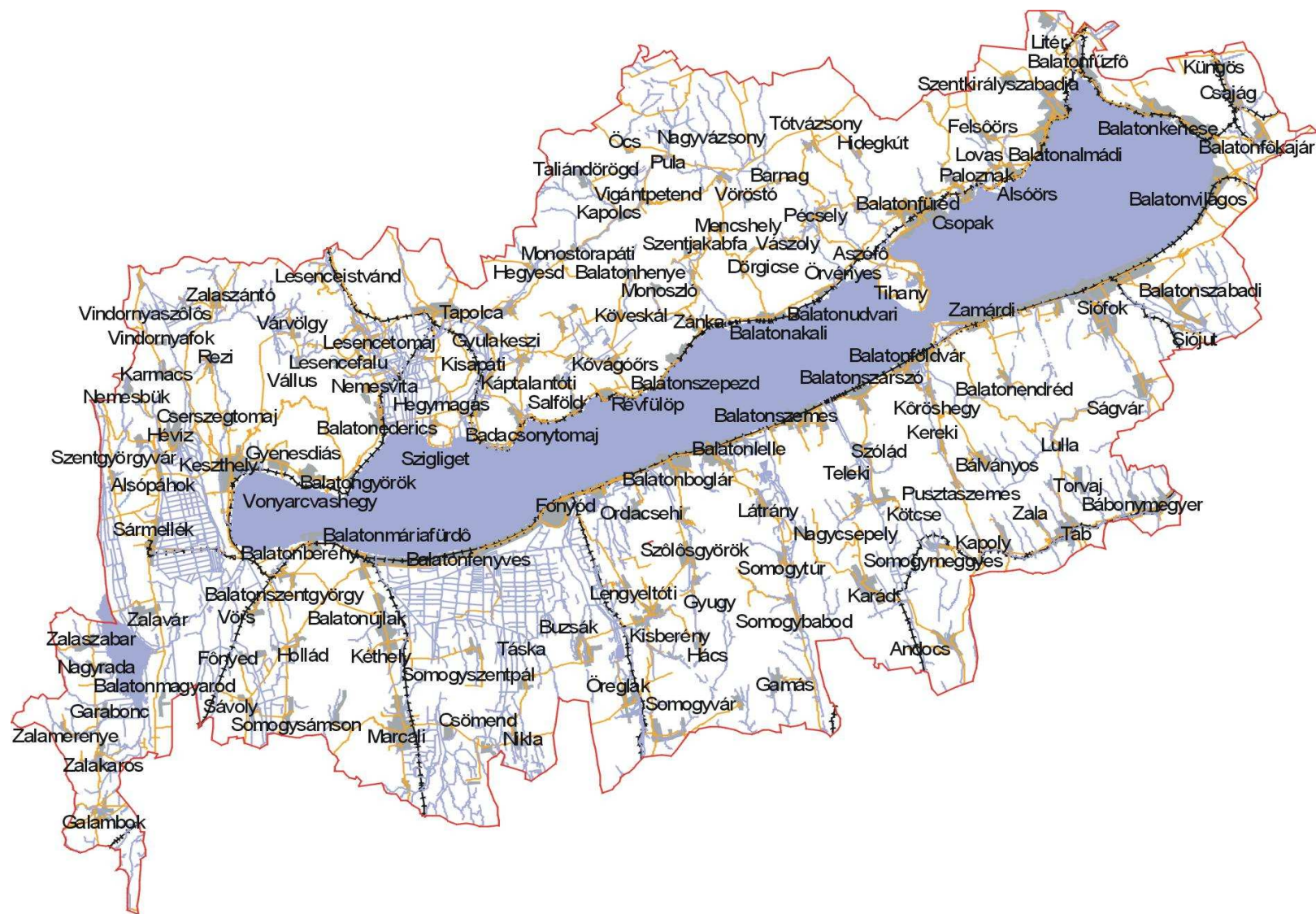
A gyorsan felmelegedő tó medencéje árkos vetődéssel keletkezett, geológiai értelemben fiatal negyedidőszaki képződmény. Hosszúsága északkelet-délnyugati irányban 78 km, szélessége kb. 12-15 km (kivéve Tihany: kb. 2 km), átlagos mélysége 3 méter, legmélyebb pontja a Tihanyi-kútnál 11 méter. Vize télen gyakran befagy, hőmérséklete nyáron többnyire 20-25°C-os. Vízutánpótlását főleg a csapadék, a beömlő Zala-folyó és kisebb patakok adják.

Az a tó vízgyűjtőjében az ország alábbi tájegységei találhatók meg: Alsó-Zala völgy, Tapolcai-medence, Balaton-felvidék, Déli-Bakony, Enyingi-hát, Belső-Somogy, Külső-Somogy, Keszthelyi-hegység, Kis-Balaton medence, Marcali-hát, Nagyberek, Sárrét, Sió völgy, Veszprém-Nagyvázsonyi medence.

A Balaton Régió főváros középpontjához (közlekedési 0 km) legközelebbi pontja 80 km, legtávolabbi pedig 183 km. A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet három megye (Somogy, Veszprém, Zala) és három tervezési-statisztikai régió (Dél, Közép és Nyugat-Dunántúl) részét képezi. Települései 14 statisztikai kistérséghez tartoznak.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet egyedileg szabályozott térségi, koordinációs tanácsával (Balaton Fejlesztési Tanács), a tervezési-statisztikai régiók mellett, egyedi jogállást képvisel.

1.sz. térkép: Balaton Kiemelt Üdülőkörzet

A Balaton térsége az ország rurális vidékei közé sorolható. Területén 164 saját önkormányzatisággal bíró település található, amely közül 16 a város. A településhálózat jellegzetességei szempontjából nem egységes a régió. Az egyöntetűséget egyedül a rurális jellegű vidék jelenti, bár vannak olyan térségek is, ahol noha falvak vannak többségben, és a települések is községi jogállással bírnak, a település jellege inkább városi, kisvárosi környezetre hasonlít. A BKÜ ezen részei elsősorban az üdülő-rekreációs jelleggel jobban felruházott partmenti települési övezetek. Ebben a települési környezetben a déli parton (Balatonföldvártól, Fonyódig, Lengyeltótit érintve) található városhalmaz a régióban másol nem figyelhető meg ilyen városkoncentrációban.

A Balaton partján összesen 39 települést találunk, ebből a városok száma 9. A parti települések átlagos lakosságszáma közel kétszerese a régiós átlagnak, de ez nem csak a városok miatt alakult így. A part mentén elhelyezkedő községek átlagos lakosságszáma magasabb (1200 fő), mint a parttól távolabbi településként funkcionáló falvaké (696 fő).

A Balaton Régió településszerkezetének analízise azt mutatja, hogy két három töréspont mentén lehet vizsgálni a régiót alkotó településeket. Az egyik töréspont a tótól, azaz a régió legfontosabb turisztikai vonzerejét jelentő Balaton-parttól való távolság, míg a másik töréspont a régiót alkotó települések mérete. Az utóbbi évek átfogó tematikájú vizsgálatai derítettek fényt arra, hogy ezen két eddig ismert törésvonalon túl a régiót csaknem minden releváns mutató mentén mérhető **jelentős foltszerű mikroregionális különbségek** is jellemzik. Ezekből az összehasonlításokból általában a marcali-, lengyeltóti, tabi kistérség kerül ki kedvezőtlenül, és Siófok, valamint Keszthely és Hévíz környéke kedvezően.

A Balaton Régió gazdasági és egyéb adatait elemezve az tapasztalható, hogy a régió településein **a fejlettséget és jólétet jelző mutatók annál magasabbak minél közelebb vannak a parthoz. A települések méretét vizsgálva a gazdasági és idegenforgalmi potenciált jelző mutatók növekednek** a nagyobb települések irányába haladva – hacsak a település nem rendelkezik kiemelkedő turisztikai vonzerővel, mint például Tihany vagy Hévíz.

A régió feladatait ellátó szervezeti rendszer minőségének kiemelkedő felelőssége van abban, hogy az európai uniós és hazai fejlesztési források eredményesen - a tervezési statisztikai régiókkal stratégiai együttműködésben lehívhatóak legyenek, és hatékonyan kerüljenek felhasználásra. Az intézményrendszert jellemző megosztottság első sorban a régió közigazgatásáról mondható el, de mindez a részterületek (ágazati igazgatás, szolgáltatások) vonatkozásában is elmondható. A meglévő szervezetrendszer gyengesége egyrészt széttagoltságában ragadható meg, másrészt abban, hogy főként az **együttműködést elősegítő szerveződések nincsenek jelen a Balaton Régióban. Az együttműködésre való nyitottság és a stratégiai gondolkodás, tervezés hiánya erősen kihat a Balaton Régió szervezetrendszerének hatékonyságára, hiszen a szervezetek azon képessége hiányzik, mely egy rendszerré szervezné a régió szervezeteit.**

3.2 Társadalom, foglalkoztatás

A Balaton Régió lakónépessége a KSH 2001. évi népszámlálásának adatai alapján 251.490 fő, mely az ország népességének 2,5%-a. A népesség 51%-a él városban, 49%-a községben. A legnépesebb település a 23 és fél ezres Siófok, a legkevesebben pedig az 56 fős Veszprém megyei Óbudavárt lakják. A régió népességére a két utóbbi népszámlálás időpontja között a **kis**

mértékű, de folyamatos csökkenés és a nagy mértékű előregedés volt a jellemző, melynek a partközeli településeken a természetes szaporodás csökkenése, a térség egészében pedig a pozitív vándorlási egyenleg előbbi jelenséget kiegyenlíteni nem tudó mértéke az oka. A 2001-es népszámlálás alkalmával a KSH **a régióban 105 ezer belterületi lakóingatlant** regisztrált.

A Balaton Régió népessége 1990. és 2001. között közel 2,4 százalékkal csökkent. Ezen belül a **partközeli települések lakossága fogyott, míg a parttól távolabbi településeké kis mértékben emelkedett. A KSH adatai szerint a régió lakónépessége 2005. január 1.-én 253.052 fő. A 0,6 százalékpontos négy év alatti növekedés főleg az időskorú népesség partközeli településeket érintő megtelepedése által bekövetkező vándorlási nyereségének a következménye.**

Az utóbbi évtizedben állandósult az öregedési folyamat. A 19 éven aluli népesség aránya az 1990-es 27%-ról 2001-re jelentősen, 5 százalékponttal csökkent. Ezzel egyidejűleg a 65 évesek és idősebbek aránya jelentős mértékben nőtt.

Jelentős mértékű a felső fokon képzett fiatalok régióból történő elvándorlása. A vizsgálatok eredményei arra is választ adtak, hogy a régió esetében e tekintetben egyértelműen kimutatható a kényszer. Megfelelő helyi egzisztencia, képesítésük szerinti munkahelyek rendelkezésre állása esetén örömmel maradnának, hiszen olyan több generáció óta itt élők gyermekeiről van szó, akik szeretnek itt élni. Megélhetési okból azonban a fővárosban, a Dunántúl nagyvárosaiban és külföldön próbálnak szerencsét. A következő két éven belül a régió állandó népességének 5%-a tervezi a Balaton környékének elhagyását, soraikban erősen felülreprezentáltak azok, akikről az imént esett szó.

A régió népességének előregedését az a tény is erősítheti a jövőben, hogy a régióban üdülőingatlanal rendelkező magyar állampolgárok közül is **az idősebbek részéről tapasztalható a régióba költözés szándéka,** akik már inaktívként és biztos egzisztencia tudatában tennék meg e lépésüket.

A térség állandó lakosságának előregedését jól jellemzi, hogy 2004-ben 6.535 fővel több 60 éven felüli lakos élt a régióban, mint 1999-ben. Az elmúlt évek demográfiai tendenciáit figyelembe véve prognosztizálható, hogy a régió népessége 2041-re akár 215 ezerre is csökkenhet (vándorlás nélküli változat), a 65 évesek és az ennél idősebbek aránya pedig a jelenlegi 15%-ról megduplázódhat, vagyis eléri a 30 (Keszthely városé pl. a 40) százalékot.

Mivel a legújabb népesedéstudományi számítások a régióba történő belföldi bevándorlás mérséklődésével számolnak, **az üdülőkörzet népességmegtartó erejének viszonylagos megőrzése (jelentős területpolitikai beavatkozások híján) ma már csak a nemzetközi migrációtól várható.**

A 2001-es népszámlálás időpontjában a régióban 72.000 belterületi üdülő ingatlan volt található. A megegyező besorolású **hazai ingatlanok 29%-a található itt,** az üdülőkörzet tehát megközelítőleg egy átlagos megye lakóingatlan vagyonával rendelkezik.

A régió helyi társadalmát az állandó népesség soraiban regisztráltakon túl ingatlanonként 3-4 fővel számolva **210.000 - 280.000 üdülőtulajdonos kerekíti félmillióra.** Az e körre kiterjedő kutatások eredményei szerint az üdülőtulajdonosok **átlagos itt tartózkodási ideje 107 nap évente.**

Tovább árnyalja az itt együtt élők helyi társadalmának összetételét az a körülmény, hogy **az elmúlt évtized elejétől a régióban jelentős mértékű külföldi állampolgárok által történt**

ingatlanvásárlás figyelhető meg. E témakörre irányuló vizsgálatok eredményei szerint a **külföldi vásárlók zöme az Európai Unió polgára, (76%) német,** 14%-uk osztrák állampolgár, a fennmaradó 10%-nyi ingatlanon további **43 ország polgárai** osztoznak. **Átlagos tartózkodási idejük évente 4,6 hónap.**

A régió sokrétű, szociológiailag is figyelemre méltó, érdektagoltsága miatt is érzékeny multikulturális helyi társadalmában érdekes fejlődési folyamatok figyelhetők meg. E társadalmi jelenségek folyamatos nyomon követése a társadalmi stabilitás turisztikai funkciók miatti megkülönböztetett fontossága miatt szükséges.

A Balaton Régió a humán erőforrások képzettsége tekintetében viszonylag **kedvező adottságokkal** rendelkezik. A **humán erőforrások általános színvonala és munkaerő-piaci adaptációs készsége magas,** ugyanakkor szaktudása, nyelvismerete a Balaton speciális szolgáltatási szintjéhez nem elegendő.

A 2001-es népszámlálás adatai szerint a Balaton Régió lakosságának - közte elsősorban a partközeli, ezen belül is a városokénak - iskolai végzettsége magasabb az országosnál. Ez főként a 8 általános iskolát, vagy azt sem végzeteknek az országosnál alacsonyabb szintjében, illetve a **középfokú végzettségűek magasabb arányában** mutatkozik meg. Néhány nagyobb, lélekszámában is jelentősebb települést leszámítva (Balatonfüred, Keszthely, illetve az MTA Limnológiai Kutató Intézet miatt Tihany) a régió egészében a **felsőfokú iskolai végzettségűek** aránya az országos átlag körüli, **körülbekerül a legújabb kutatások eredményei szerint jelentős mértékű elvándorlás tapasztalható.**

A Balaton menti városokban **megegyesített** a kereskedelem, szálloda és vendéglátás területeihez kötődő magas színvonalú **piaci igényekhez igazodó középfokú szakképzés** (Fonyód, Keszthely, Siófok, Tapolca, Balatonfüred, Zánka).

Felsőfokú képzés a régió területén négy intézményében található, Keszthelyen, a régió területén egyedülálló módon több szakterületen folyó képzés, mint turizmus, környezetvédelem, informatika, idegen nyelv, agrártudomány, Siófokon idegenforgalmi, Tapolcán idegenforgalmi – gyógy- és környezetvédelmi - szakképzés folyik, 2001-évtől Balatonfüzfőn felsőfokú informatikai képzés indult el.

A régió lakossága a külföldi turistákkal való több évtizedes érintkezésnek köszönhetően az országos átlagot jóval meghaladó mértékben bír valamilyen szinten idegen (első sorban a német) nyelvet.

Mivel vizsgálatok eredményei szerint a térségből történő kényszerű elvándorlás első sorban a magas fokú képzettséggel rendelkező fiatal korcsoportúakat jellemzi, a régió népesség megtartó erejének fokozása egyúttal az állandó népesség képzettségének a növekedését is magával hozhatja.

A régióban a munkavállalási korú népesség száma 2005 júliusában 168.019 főt² tett ki, vagyis az elmúlt évtizedekben megfigyelhető növekvő tendencia továbbra sem tört meg. A munkavállalási korú népesség számának növekvő tendenciája alapvetően két tényezőre vezethető vissza:

- a munkavállalási korba jutott 1970-es években született jelentősebb számú populációra,

² www.afsz.hu

- a nyugdíjkorhatár felső határának emelésére.

A régió egészében, a nyári, szezonális időszakban a népesség aktivitási, ezen belül különösen foglalkoztatási rátája is kedvezőbb, mint az éves átlag, ez azt jelenti, hogy globális mértékben **a munkanélküliségi ráta³ alakulására az üdülőkörzet idegenforgalmi szezonális ingadozásai szignifikáns jelleggel kihatnak.** Idegenforgalmi szezonon belül magasabb, idegenforgalmi szezonon kívül alacsonyabb a foglalkoztatottsági szint.

A községek munkanélküliségi rátája az idegenforgalom szezonális ingadozásaitól függetlenül rendre magasabb, mint a városoké.

A munkanélküliség szezonális ingadozása minden kistérség esetében kimutatható, de azok intenzitáskülönbségei már szignifikánsan eltérnek. A térség munkanélküliségi adatainak idegenforgalmi szezonhoz kapcsolható ingadozásainak jelensége mellett egyidőben attól független hatások is érvényesülnek, amelyek egyes települések munkanélküliségi rátáját viszonylagos standard szinten, vagy jellemzően alacsonyan, vagy jellemzően magasán tartják.

A szezonális foglalkoztatás (tavasztól őszi tartó időszakra terjed ki) a régióban az idegenforgalom és kapcsolódó ágazatai, a mezőgazdaság és az építőipar területén a meghatározó.

A tendenciát tekintve a parti településeken érvényesül erőteljesebben az idegenforgalom hatása, míg a parttól távolabbi településeken ez lényegesen kevésbé kifejezett. A munkanélküliségi ráta BKÜ indexéhez képest **rendre magasabb értékét figyelhetjük meg például Tikos, Hollád, Kisberény, vagy Andocs településeken, miközben szezontól függetlenül alacsony rátaértékekkel találkozunk Szigliget, Ábrahámhegy, Salföld vagy Balatongyörök esetében.** Ezzel együtt a parttól mért távolság sem mindig bizonyul magyarázó erőnek, például Lovas, vagy Tótvázsony munkanélküliségi indexe 2,5-5% körül kristályosodott ki.

Az iskolai végzettség szerinti összetétel alapján vizsgálva a munkanélkülieket az 1999 év végi és a 2004 év végi állapot alapján megállapíthatjuk, hogy **a szakmunkás és az alatti iskolai végzettséggel rendelkezők vannak többségben, de 2003-ban és 2004-ben a felsőfokú iskolai végzettségű munkanélküliek száma szignifikánsan növekedett.** 2003 során az egyetemet végzett munkanélküliek száma az előző év decemberi állapothoz képest több mint **háromszorosára⁴** emelkedett, ugyanekkor a főiskolát végzett munkanélküliek száma a felére apadt. **2004 év végére a 2003 év végi állapot gyökeresen megváltozott, a főiskolát végzett munkanélküliek száma a 2003 év végi szint másfélszeresére emelkedett, miközben az egyetemet végzett munkanélküliek száma megfeleződött.**

A kereslet és kínálat összhangjának megteremtésében nagy szerepet tölt be a **3 megyei munkaügyi központ, és annak 11 kirendeltsége, mely az országos átlagnál jobb területi lefedettséget jelent.**

A munkanélküliség hagyományosan a parttól távolabbi településeken élőket érinti nagyobb arányban, ezeken a településeken a munkanélküliségi ráta másfélszerese a partközeli települések adatának.

³ A régió munkanélküliségi rátájának számításához a munkaképes korú (15-74 éves) lakosság számát vettük alapul.

⁴ 78 főről 254 főre.

Az utóbbi években a régió népességmegtartó erejének csökkenésével egész éves egzisztenciák híján sok magas szinten képzett fiatal válik munkanélkülivé és vándorol el a térségből. Régióban tartásukra megfelelő forma lehet a jövőben a távmunkaprogramok beindítása.

A munkaadók jelentős része kis méretű, adott (egyféle) tevékenységi profiljuk és az élők munkára érvényes szabályozás miatt nem is érdekeltek, és nem is képesek a szezonon túli foglalkoztatásra, ezért a szezonon kívüli időszakokra munkavállalóikat a munkaügyi szervezet ellátására bízzák. A vállalkozások „törzsdolgozóikat” a szezon elején rendszeresen visszaveszik. Ennek ellenpólusaként pedig a szezonon túl a munkaügyi szervezetek visszatérő „törzsügyfelekként” jelennek meg a munka nélkül maradók. **A gyógy- és termálfürdővel rendelkező településeken és szűkebb körzetükben a szezonális hatás jóval kisebb.**

A bérek többségében az országostól elmaradnak. Fizikai területeken a minimálbért kis mértékben meghaladó bérezés a jellemző. A szezonális foglalkoztatók főleg a fiatalabb korosztályokat, a rugalmas, a változó körülményekhez és munkarendekhez jobban igazodni tudó munkavállalókat keresik. **A német nyelvtudás, a helyben vagy közelben lakás előny.**

A munkaügyi ellenőrzések tapasztalatai azt mutatják, hogy a szezonális területeken az átlagosnál magasabb a hivatalos statisztikákban nem megjelenő **"fekete", ill. "szürke" foglalkoztatás.** Az ilyen munkát végzők feltételezett köre: tanulók, szociális segélyben részesülők, nem regisztrált munkanélküliek, illetve a regisztrált munkanélküliek egy része is, főleg a jövedelempótló támogatásban. (A munkanélküli járadék felső határa 2005 második negyedévében 44.460 Ft/hó, ezt nehezen lehet magasnak nevezni a kialakult viszonyok között. De az alsó határ is 22.230 Ft/hó.) A „fekete”, illetve „szürke” munkavállalók egy része külföldi (többnyire román, ill. ukrán állampolgárságú magyar), illetve nem üdülőkörzeti lakos. Az ily módon foglalkoztatók köre széles, de jellemzőbben a kisebb vállalkozások, kistermelők, kiskereskedők, vendéglátók, magánszemélyek közül kerül ki. **A régióban szezonálisan, ideiglenes működési és telephely engedéllyel rendelkező mintegy kétezer mikro- és kisvállalkozó alig alkalmaz helyi munkaerőt.**

Újabb (2002-es) vizsgálati eredmények szerint a **ma már több, mint 10.000 külföldi állampolgárok tulajdonában levő ingatlan tulajdonosa saját állítás szerint mintegy 12.000 helyi lakost foglalkoztat,** akik ezekben a háztartásokban első sorban gondnoki munkát, kertészeti tevékenységet látnak el. Az e forrásból származó éves adózatlan jövedelem mértéke a régióban megközelítőleg 5-6 Milliárd Ft-ot tesz ki.

A Balaton környékén és különösen a partközeli zónában jelentős hagyományai vannak a civil társadalom önszerveződésének helyi, illetve regionális közéleti eseményekben játszott szerepének. **Az országos átlagmutatóhoz (5,3 szervezet/1.000 lakos) képest 2004-ben a régió egészének összehasonlítható mutatója 8,6, a partközeli 52 településen pedig átlagosan 9,5 civil szervezet jut 1.000 főre (Budapest mutatója 6,9-es).**

A Balaton Régió településein működő egészségügyi intézmények alapvetően az állandó népesség ellátását szolgálják. A nyári idegenforgalmi szezon alatt forgalmukat az üdülőnépesség is növeli, így **az orvosok leterheltsége a nyári hónapokban jóval nagyobb,** mint az év más időszakában

Az egészségügyi ellátás területén egyik legfontosabb intézmény a kórház, amely a part mentén Balatonfüreden, Keszthelyen és Siófokon összesen 1.385 működő ágygal, a parttól távolabbi

települések közül pedig Hévízen és Marcaliban 1.103, illetve Tapolcán 197 működő ágygal biztosítja a fekvőbeteg-ellátást. Szakorvosi ellátás csak a városokban vehető igénybe. A lakosság egészségügyi ellátásának bázisát jelentő háziorvosi és házi gyermekorvosi szolgálat 30 partközeli és 44 parttól távolabbi településen funkcionál, sorrendben 75, illetve 40%-os ellátottságot biztosítva. Az egy háziorvosra jutó lakosok száma - a felnőtt és a gyermekorvosok együttes számára vetítve - a partközeli településeken 1.332, míg a **parttól távolabbi településeken** 1.631 fő, ez utóbbi **kedvezőtlenebb** az országos 1.536 fős átlagnál.

A régió arculatának alakulásában az épített örökség mellett fontos és vonzó, még sok kiaknázatlan lehetőséget hordoz a jelenlévő szellemi örökség. Elsősorban a néphagyományokat – életmód, szokások, ünnepek – felelevenítő, autentikus épített környezetben megjeleníthető, a helyi közösségekre, művészeti csoportokra építő programok biztosíthatnak vonzó, egyedi, a ma már egyre népszerűbb lokális kultúra számára megjelenési formákat.

A régiós arculat kialakításában fontos – karakterisztikus – szerepet töltenek be a **kulturális értékek**, mint pl. a tihanyi templom és apátság, amely nemcsak ingatlan kulturális örökségi értéként (műemlékként) fontos, hanem az első magyar nyelvemlékek egyikét is adó, szakrális és laikus szempontból egyaránt jelentős szellemiséggel rendelkező hely. Az épített örökség – népművészet, természeti értékei, egyházi emlékei, kortárs rendezvényei tökéletes kulturális kínálatot nyújtanak. Elsősorban épített környezeti, egyházi és természeti értékei, szellemisége révén jelentős interregionális és nemzetközi vonzással bír. Ezen kívül több kulturális örökségi helyszín is található a Régióban, mint mondjuk a somogyvári apátság, Fenékpuszt, Zalavár.

A **kulturális intézmények a nagyobb településeken összpontosulnak**, s a kulturális rendezvények számát vizsgálva megállapítható, hogy azok elsősorban az idegenforgalmi szezonhoz, illetve állami és egyházi ünnepekhez kapcsolódnak.

A régió egységes kulturális kínálatában egyelőre többnyire nincsenek jelen az olyan egységes tematika mentén kialakított turisztikai kínálatok, mint pl. a kálváriák, múzeumok, emlékházak, stb. Példaként lehet megemlíteni a Magyarpolányi Passió Kulturális és Hagyományörző Egyesület „Kálváriák Tematikus Út” elnevezésű kezdeményezését, mely kiterjed a Balaton kiemelt üdülőkörzet területére – bekapcsolva a kiemelt vallási örökségként ismert Tihanyt is, az NKÖM támogatásával 2003-2004-ben kialakult a tematikus út szervezeti háttere, valamint az első marketing akciók kivitelezése. Egy másik, részben a Balatonhoz kapcsolódó tematikus program a CEU Rt. által megvalósult „Kolostorút”, mely 2004-re kiterjedt a Dunántúl teljes területére.

A közművelődési-kulturális infrastruktúra szétaprózottsága, az információs rendszerek és a szakfelügyelet megyék szerinti megosztottsága miatt elsősorban a turisztikai szezonban jelentős mértékű probléma ma még a programok regionális és kistérségi szintű összehangolatlansága, koordinálatlansága. Egyebek mellett ezen is sokat javíthatna egy – vagy több - regionális léptékben gondolkodó, rendszeresen kiadott médium megjelentetése. Jelentős lehetőségektől és forrásoktól esik el amiatt az üdülőkörzet, hogy – szemben a hét fejlesztési-statisztikai régióval – nem képezi az utóbbi időszakban megnyilvánuló ágazati decentralizáció tárgyát.

A Balaton régióban – a magyarországi helyzethez hasonlóan – nincs, illetve féloldalas a sportkultúra, alacsony a sportolási aktivitás, hiányos az intézményrendszer, és elmaradott a szabadidősport infrastruktúrája.

Alapvető probléma, hogy a magyar sport jelenleg nem rendelkezik regionális, térségi szinten közép és hosszú távú koncepcióval, amely keretet biztosíthat a szerkezeti és társadalmi kérdések együttes kezelésére. További probléma, hogy az aktív üdülés, a szabadidősport sportlétesítményi feltétele szinte teljes egészében hiányzik a Balaton parton (uszodák, golfpályák, minőségi szabadtéri rekreációs parkok, műanyag atlétikai pálya – lehetőség szerint mindezek villanyvilágítással -, minőségi sportcsarnokok, stb.).

3.3 Gazdaság

Az idegenforgalom és a kereskedelem eredményes működtetése már a '60-as évektől egyre inkább megkövetelte a közvetlen személyes érdekeltség érvényesítését. A fenti folyamatok eredményeként 1999. év végén 24.930 működő vállalkozást regisztráltak a régióban, számuk 2003. év végén a KSH adatai szerint 26.562 (106.5%), a régióban az összes Magyarországon működő vállalkozás 3,7%-a található. Figyelembe véve, hogy a csak a turizmushoz kötődő vállalkozások egy része a szezonon kívül szünetelteti tevékenységét elmondható, hogy **a működő vállalkozások száma a nyári időszakban meghaladja a 28 ezret. 2003. évi vizsgálati eredmények szerint a régió területén szezonális jelleggel, ideiglenes működési- és telephelyengedélyek alapján ugyanis újabb mintegy 2.000 olyan mikro-, kis- és középvállalkozás végez szolgáltatást az üdülőkörzet legforgalmasabb pontjain, amelyek székhelye a BKÜ-n kívül regisztrált.**

A lakosságszámhoz viszonyított vállalkozás-sűrűség az említettek következtében a Balaton környékén számottevően magasabb (103/1000 lakos) az országos Budapest nélküli vidéki átlagnál (62). A térségen belül elsősorban a partközeli települések (132 db/1000 fő) vonzzák a vállalkozásokat, a parttól távolabbi települések (74 db/1000 fő) már csupán az országos átlag körüli mértékben.

A Balaton térségében 1999. év végén működő vállalkozások 71%-a (17.700 db) volt egyéni vállalkozás, ami 13 százalékponttal volt magasabb, mint az országos átlag. Négy évvel később arányuk már csak 65%-os. Az egyéni vállalkozások eloszlása a part mentén kissé alacsonyabb (61%) volt, mint a parttól távolabbi településeken (73%). Ez azonban mindössze arra utal, hogy a szezonhoz rugalmasan alkalmazkodó egyéni vállalkozások nagyobb hányada szünetelteti tevékenységét a téli időszakban.

A Balaton térségében a vállalkozások gazdálkodási formája kevésbé függ a település méretétől, mint földrajzi helyzetétől. A part mentén jóval intenzívebb a vállalkozási tevékenység, és magasabb a nagyobb tökekoncentrációt feltételező (viszont ennek ellenére általában kis létszámot foglalkoztató) társas vállalkozási formák részaránya. A parttól távolabbi településeken az egyéni vállalkozások kiemelkedő szerepe arra utal, hogy önfoglalkoztatással sikerül a munkahelyek hiányából adódó megélhetési gondokat mérsékelni. (Az idegenforgalom húzó hatása nélkül erre aligha nyílna ilyen arányban lehetőség.)

Az egyéni és a jogi személyiség nélküli társas vállalkozások döntő többsége ön- és családfoglalkoztató jellegű, esetleg néhány alkalmazottal működik. A nagyobb létszámot foglalkoztató vállalkozások - önálló jogi személyiséggel rendelkező társaságok - létszám-kategória szerinti megoszlása is igazolja, hogy **a Balaton környékének vállalkozásait az országosnál kisebb méret jellemzi.** Az országoshoz viszonyítva a partközeli településeken a 10

főnél kevesebbet, a parttól távolabbi településeken viszont a 10-49 főt foglalkoztató vállalkozások magasabb hányada jellemző.

A térségben működő vállalkozások tőkeerejének vizsgálata azt mutatja, hogy a vállalkozások számának növekedését összességében nem követte a tőkeerő növekedése. **A régió vállalkozásainak saját tőkéje az 1995-99. közötti időszakban éves átlagban mintegy 9%-kal növekedett, mely ugyan növekvő tendenciát mutatott, azonban ez az érték nem érte el az inflációs ráta értékét, ezért relatív csökkenést jelentett. Az egy vállalkozásra eső saját tőke mértéke reálértékben kifejezve ebben az időszakban a térségben még inkább csökkent.** Folyó áron a saját tőke 1995-ben 19 millió forint/cég, 1998-ban pedig 19,8 millió forint/cég. A vállalkozások - akárcsak az összes hazai vállalkozás a 90-es években - tehát meglehetősen alultőkésítettek voltak, saját tőkéjük értékének növekedése jelentősen elmaradt az inflációtól. **A fennálló pénz és tőkehiány nagymértékben akadályozta a vállalkozások megerősödését.**

A Balaton környékén működő vállalkozások gazdasági ágankénti megoszlása az idegenforgalom kiemelt szerepét mutatja. Az országosnak több mint kétszerese a szálláshely-szolgáltató és vendéglátó vállalkozások részaránya. **A vállalkozások számában, összetételében utóbbi években bekövetkezett leglátványosabb változás viszont éppen a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás ágazatban figyelhető meg: az idegenforgalomhoz közvetlenül kapcsolódó gazdasági tevékenységet végző vállalkozások száma 1999. és 2003. között 2.193-mal csökkent. Ez a mintegy 40%-os lemorzsolódás nyilvánvalóan magában hordja az utóbbi évek ágazaton belüli fejlesztéseinek, beruházásainak révén megvalósuló szerkezetváltás pozitív következményeit, viszont magával hozhatja a régió népességmegtartó erejének további csökkenését. A szálláshely szolgáltatással, vendéglátással foglalkozó mikro-, kis-, és közepes nagyságú vállalkozások száma 2003 év végén 3.290 volt, a jelen helyzetelemzés készítésének idején már csak 2.157 ilyen működő vállalkozást tudunk megfigyelni a régióban.**

Az építőipari vállalkozások aránya is viszonylag magas, főként a parttól távolabbi településeken, ahol az építkezések élénkebb ütemben folynak, mint a korlátozás alá eső part mentén. Átlagos a mezőgazdasággal, erdőgazdálkodással, halászattal, valamint a szállítással foglalkozó, és az országosnál (néhány nagyobb vállalat, pl. a balatonfüzfői Nitrokémia, vagy a tabi Flextronics ellenére) kissé alacsonyabb az ipari, valamint a kereskedelmi vállalkozások részaránya. **Lényeges lemaradás tapasztalható a gazdasági tevékenységet segítő szolgáltatások arányában.** Feltételezhető, hogy az ilyen jellegű szolgáltatásokat (pl. könyvelést) jelentős részben a régióon kívül (pl. a közeli megyeszékhelyeken) bejegyzett szervezetekkel végeztetik a vállalkozók.

A lakosságszámhoz viszonyított **vállalkozás-sűrűség** a Balaton környékén számottevően magasabb az országos átlagnál. A térségen belül elsősorban a jelentősebb fizetőképességgel rendelkező állandó lakosságú és a nagyobb turistaforgalommal rendelkező partközeli települések vonzzák a vállalkozásokat, a parttól távolabbi települések már csupán az országos átlag körüli mértékben.

A működő vállalkozások sűrűsége 1999. év végén a Balaton térségében háromtizeddel, ezen belül a partközeli településeken héttizeddel meghaladta az országost, sőt az utóbbiakban kissé a fővárosi átlagot is. (Bár az 1998. évihez viszonyítva kissé mérséklődött a különbség, azonban még mindig számottevően nagyobb maradt, mint amekkora 1996-ban volt, amikor a térség mutatója egynegyeddél, ezen belül a parti településeké hattizeddel haladta meg az országost. A

2003-as, APEH-től származó adatok azt mutatják, hogy a BKÜ településein **regisztrált mikro-, kis-, és középvállalkozások 1.000 állandó lakosra vetített száma a budapesti 109 után a 81-es mutatóval a második legmagasabb Magyarországon.** Összehasonlításképpen: a harmadik 75-ös mutatóval Győr-Moson-Sopron megye. A vállalkozás-sűrűség a part mentén nagyobb mértékben emelkedett, mint a parttól távolabbi településeken.) Mivel a vállalkozások többségének ténykedése az üdülőszezonhoz kapcsolódik, ezért nyári adatokkal vizsgálva még jelentősebb intenzitás-előny lenne kimutatható.

Fentiek miatt a **szezonális foglalkoztatás hatása is elsősorban a partközeli településeken érezhető**, melynek következtében a regisztrált munkanélküliek száma egy-egy partközeli településen megduplázódik a szezonon kívüli időszakban, s a munkanélküliségi ráta 4-5% ponttal megemelkedik.

A BKÜ-ben telephellyel rendelkező helyi vállalkozók körét szezonálisan jelenlevő újabbak egészítik ki minden évben. A Balaton **régió kívüli székhelyű szezonális jelleggel régióba települő vállalkozások 2003-ban az üdülőkörzet településeinek 31%-ban voltak jelen.**

A vállalkozói réteg régió belüli területi eloszlása nem véletlennek tulajdonítható szerkezetet mutat. Míg a szezonális vállalkozók a közvetlen Balaton parttal rendelkező települések mindegyikében jelen vannak, ugyanez a parttól távolabbi települések vonatkozásában alig 10%.

A régió kívüli székhelyű, szezonális vállalkozások több mint 97%-a található a Balaton parti településeken és csak alig 3% valamely parttól távolabbi településen.

A vállalkozások közel kétharmada a városokba települt. Ez az aránykülönbség akkor is megmarad, ha csak a közvetlen Balaton parti településeken megfigyelhető gyakoriságok kerülnek elemzésre, de akkor is megfigyelhető, ha csak a parttól távolabbi településeken megjelent vállalkozói csoportok kerülnek vizsgálatra.

A régió területén Szántód az egyetlen olyan település, ahol az üdülőkörzeten kívülről érkező szezonális vállalkozások száma meghaladja a helyi székhelyű, állandó és szezonális üzemelési jellegű vállalkozások számát.

A vizsgált vállalkozói csoport által leginkább preferált két régióbeli település Siófok, és Balatonfüred.

A vizsgált vállalkozások közel kétötödének székhelye a fővárosban található. A vállalkozások székhelyének rangsorában a fővárost Veszprém megye Balaton régió kívüli területrésze követi. A rangsor harmadik helyén a Baranya megyei, a negyediken Pest megyei, az ötödiken a BKÜ területén kívüli Zala megyei székhelyű vállalkozások állnak. A Balatontól való távolság hatása szignifikáns szerepet játszik a vizsgált vállalkozások eredetét illetően. Az ország észak-keleti régióiból sokkal kevesebb vállalkozó érkezik, mint akár a Dunántúlról, vagy a közép-magyarországi régióból.

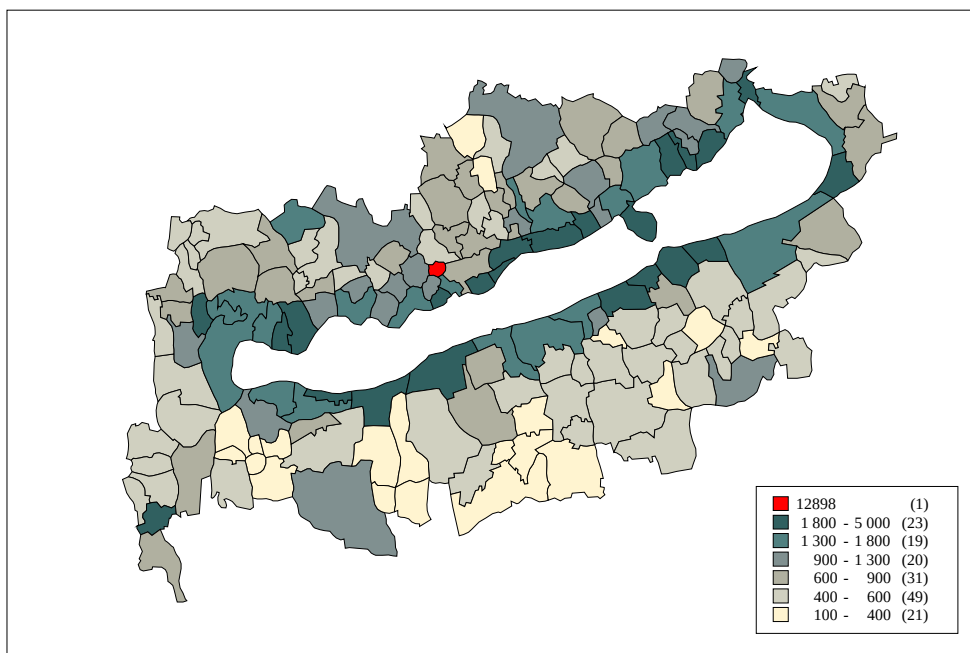
A vizsgált vállalkozások régióba településének rendkívül integrált eloszlás szerkezete azt valószínűsíti, hogy ez a kialakult struktúra távolról sem tekinthető véletlennek, esetlegesnek, hanem a vizsgált vállalkozói társadalom nagyon is tudatos, tervezett döntésének eredménye.

A **régió kívüli székhellyel rendelkező szezonális vállalkozások 97%-a kizárólag egyetlen településen folytatott vállalkozási tevékenységet 2002-ben**, a többiek egyszerre több településen is megjelentek szolgáltatásaikkal. Egy adott településen belül is lehet több vállalkozásüzemelési

helyszín, illetve a több településen vállalkozást folytatók között is akadnak olyanok, akik több településen belül több, vagy csak egy településen több, más településen, esetleg településeken pedig csak egy üzemelési helyszínnel rendelkeznek.

A Balaton régió belüli területi fejlettségi különbségek feltárásakor kiderült, hogy a Balaton régió összességében egy „átlagos” térsége bár az országnak (a megtermelt GDP egy lakosra jutó értéke épp az országos átlagon áll, míg a vidéki átlagot jóval felülmúlja), ám ezek az értékek jelentős különbségeket fedhetnek el, mint azt az egy főre jutó GDP értékről készített alábbi térkép is sejteti.

2. sz. térkép: A Balaton régió egy lakosra jutó becsült települési GDP értéke (ezer Ft, 2000)⁵

⁵ Az MTA-ELTE Regionális Tudományi Kutatócsoport kutatói (Nemes Nagy József, Kiss János Péter, Lőcsei Hajnalka, Jakobi Ákos) a Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség Kht megrendelésére 2002-ben elemezték a Balaton régió gazdasági fejlettségét a térségi GDP tükrében. Elméleti megfontolások és a nemzetközi tapasztalatok értékelése nyomán lényegében négy karakteres utat, becslési eljárást alkalmaztak az üdülőkörzet területi GDP-jének számbavételére, meghatározására. A vizsgálat módszertanát képezte egy adott évre (2000) vonatkozó, területileg reprezentatív célzott egyszeri adatfelvétel, egy ágazati alapházisú területi értéktermelés-becslés, egy vegyes gazdasági adatbázisokra támaszkodó GDP becslés, illetve a meglévő megyei GDP volumenek kistérségi, majd települési dezaggregálása. Lényegében az első három módszer konvergens alkalmazása vezet el a GDP volumenek kistérségi, majd települési dezaggregálásához, vagyis ezek együttes alkalmazása a mindegyik esetben meglévő, bár különböző korlátok dacára végeredményül ad egy nemzeti valutában kifejezett értéksort a regionális, ezen belül a kistérségi, települési GDP-re is az üdülőkörzetben.

Ettől eltérő módszertan alkalmazásával 2005-ben a GKI Gazdaságkutató Rt. is végzett GDP-számításokat a térségre. Míg a GKI ebben az esetben meglévő, aggregált adatok másodelemzését végezte, addig az MTA-ELTE RTK kutatói ezek mellett kvalitatív helyszíni vizsgálatokat is folytattak. Az egy főre jutó GDP az MTA-ELTE RTK által végzett számítások szerint 2000-ben 1306 ezer Ft/fő, a GKI által 2002-ben végzett vizsgálat alapján 1175 ezer Ft/fő volt. A két vizsgálati eredmény közötti eltérés alig két év alatt igen jelentős, meghaladja a 130 ezer Ft-ot.

A Balaton hanyatló desztináció⁶ és ujjá élesztése nem várthat magára tovább. Hanyatló desztináció, mert az 1990 előtti keresletet mindmáig nem sikerült újjal pótolni, sőt a külföldi forgalom visszaesését az utóbbi években már a belföldi kereslet lassú megélénkülése sem tudta ellensúlyozni, és a Balaton súlya a kereskedelmi szálláshelyek országos összforgalmában az utóbbi években egyre csökkent, 2004-ben már csupán 23%-ot ért el. 2000-ben a régióban mért közel 5 millió vendégéjszaka még az országos forgalom 27%-át jelentette.

A Balaton környékének turizmusa – mint a régió fő ágazata – kiemelkedő szerepet foglal el az ország turizmusában. Fejlődése az elmúlt évtizedben javarészt követte a magyar turizmus egészét jellemző átalakulási folyamatokat, mindenekelőtt a politikai és gazdasági rendszerváltást követő gyors külpiaci szerkezetváltást.

A Balaton Régió esetében megállapítható, hogy a régió egy rendkívül összetett vonzerővel rendelkező turisztikai fogadóterület, az egyes részvonzerők hatóköre azonban eltérő.

Mind a mai napig a régióban a víz az első számú természetes vonzerő, amely egyrészt jelenti a Balatont, másrészt a régióban bőven rendelkezésre álló gyógyvíz készletet, különös tekintettel a hévízi tóra. Ezen vonzerők hatósugara a legszélesebb, egész Európából vonzzák a kikapcsolódásra, gyógyulásra vágyó turistákat.

A fő vonzerőket egészíti ki:

- a régió természeti környezete, földrajzi adottságai és a téli időszakot kivéve kellemes éghajlata,
- a régióban található római kori, magyar államalapítási, a középkori végvári élet emlékeit bemutató értékek ugyanúgy, mint a főúri életforma épített műemlékei, a kastélyok és udvarházak, a hagyományos falusi települések utcaképei, pincesorok, tájházak,
- egyedülálló és a legszélesebb hatókörű vonzerőnk az ezeréves magyar kultúra, melynek színes világát az egyes rendezvények által lehet igazán feltárni a vendégek számára. Önálló, legalább európai hatókörű vonzerővel rendelkező jelentős rendezvény azonban nincs a régióban.

A Balaton Régió fogadóképessége fejlesztésének legfőbb korlátját a jelenlegi, a vízre alapuló, nem megfelelő szintű kínálat jelenti. Azaz a meglévő adottságok, vonzerők eladhatóvá tétele, turisztikai terméké fejlesztése még nem megoldott. Ebből következik szinte minden hátrány, amely erős szezonálisban és területi koncentrátságban, magasabb árakban, gyengébb kapacitáskihasználtságban, egyre gyengülő jövedelemtermelő képességben jelentkezik. A Balaton Régióban jelenleg a következő turisztikai termékek vannak jelen: vízi turizmus (passzív vízparti üdülés, aktív vízparti üdülés –

⁶ Desztináció: utazási-üdülési célterület. A régi közönségét elvesztő hanyatló desztinációk (declining destinations) sorsa újabban az érdeklődés középpontjába került. A hanyatlás időbeni észlelésére és a gondok orvoslására az Európai Unió 2002-ben publikálta „Early warning system for identifying declining tourist destinations, and preventive best practices” c. kiadványát, amely a Balaton számára is hasznos módszereket ajánl. Egyebek között új stratégia kidolgozását, a megvalósítást irányító hatékony desztinációs menedzsment szervezet kialakítását, kutatások által alátámasztott pontos adatbázisok kialakítását, a monitoring rendszer megszervezését, a lakossággal, a partnerszervezetekkel és a vállalkozókkal való érdemi együttműködést stb.

vitorlázás, horgászás), *aktív turizmus* (gyalogos természetjárás, kerékpáros turizmus, lovas turizmus), *egészségturizmus*, *borturizmus*, *kulturális turizmus*, *konferencia turizmus*

A regisztrált vendégek száma 2000. évben 1,3 millió fő volt, az átlagos tartózkodási idő 5-6 éjszaka között alakult. A belföldi és külföldi (főként német nemzetiségű) vendégforgalom aránya a 90-es évek végére kb. 40% - 60% nagyságban realizálódott, előbbi növekvő tendenciája mellett.

A nem regisztrált szálláshelyekkel együtt (intézményi, vállalati üdülők, adózás alól kivont fizető-vendéglátó helyek, bérelt és saját, rokoni, baráti alapon átengedett nyaralók, hétvégi házak, külföldi ingatlanok) **a Balaton Régió éves teljes vendégforgalma kb. 9,5-10 millióra (2 millió külföldi és mintegy 8 millió belföldi turistára), illetve kb. 55 millió vendégéjszakára becsülhető.** A számítások szerint a kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma az összforgalomnak hozzávetőlegesen egytizede, ugyanakkor ebből a vendégkörből származik a Balaton Régió teljes turisztikai bevételének meghatározó része.

A regisztrált kereskedelmi és magán szálláshelyek adatai alapján a vendégforgalom legfontosabb jellemzői a következők:

- A kereskedelmi szálláshelyeket a külföldi és a belföldi vendégek nagyjából hasonló mértékben keresik fel. A magánszálláshelyeken viszont a turisták háromnegyede külföldi, ami nagyrészt azzal magyarázható, hogy a belföldi vendégek közül többen a nem regisztrált magán szálláshelyeket használják.
- A külföldi turisták elsősorban az igényesebb szállodákat (négy-, és háromcsillagos szállodák), az üdülőházakat és a kempingeket veszik igénybe.
- A külföldi és a belföldi vendégek zöme (85%-a) a Balaton partján lévő szálláshelyeket keresi fel. A Balaton part túlsúlya a kereskedelmi szálláshelyeknél is erőteljesebb a magán szálláshelyek forgalmában. A Balaton part 10 településére koncentrálódik a régió regisztrált vendégforgalmának csaknem kétharmada.
- A külföldi vendégéjszakák aránya a Balatonnál hosszabb ideje folyamatosan csökken: 1991-ben még 85% volt, ami 1999-2000-re kétharmadra mérséklődött. Ez részben azzal magyarázható, hogy az elmúlt évtized jelentős részében a külföldi forgalom nagyobb mértékben csökkent a kereskedelmi szálláshelyeken, mint a belföldi forgalom.
- A Balaton iránti kereslet lényegében négy országra (Németország, Hollandia, Dánia, Ausztria) korlátozódik. Ez a négy ország teszi ki a kereskedelmi szálláshelyek külföldi vendégéjszakáinak 85%-át, egyedül Németország 65%-át.

A balatoni turisztikai kereslet további jellemzői, hogy:

- a tényleges főidény (az un. teltházas forgalom) az időjárás függvényében július-augusztus hónapokra (4-6 hétre) korlátozódik,
- az átlagos tartózkodási idő 4-5 nap,
- az átlagos költség az EU átlag alatti,
- a forgalom döntő részét a nem szervezett egyéni turisták adják,
- megnőtt a külföldi nyaralótulajdonosok száma, mely csökkenti a szálláshely szolgáltatást igénybevevők számát,

- a balatoni vendégek fizetőképessége csökkent, melynek oka visszavezethető a kínálat és a marketing munka gyengeségeire.

A beszűkült piaci lehetőségek erőteljes marketing tevékenységet, összehangolt piaci fellépést igényelnek a korábbi pozíciók visszaszerzése, a magas német forgalom és a belföldi vendégek megőrzése, illetve újabb külföldi piacok meghódítása érdekében. Ehhez biztosítani kell a megfelelő intézményi és anyagi kereteket.

Az ország szálláshelyeinek többsége – becslések szerint mintegy 500 ezer férőhely – a Balaton Régióban található.

Az átalakított és felújított szállodák zöme alacsonyabb kategóriájú, korlátozottan képes megcélózni az igényesebb, illetve nívósabb szolgáltatásokat elengedhetetlen követelményként számon tartó közönséget.

A régióban 2002. évben a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben 203 (ebből 11 gyógyszálló) szálloda üzemelt és a férőhelyek több mint harmada ezekben várta a vendégeket. A szállodákéhoz hasonló, de családiasabb jellegű komfortot nyújtott a térségben lévő, közel 7.000 férőhelyet kínáló 199 panzió is. Az egyéb szálláshelyek kategóriájában 28 turistaszállás, 78 kemping közel 42 ezer férőhellyel, 147 üdülőház, valamint 13 ifjúsági szálló kínálja szolgáltatásait.

A korábbi évtizedekben épült Balaton-parti családi üdülőknek, hétvégi háznak köszönhetően a vendégek fogadásában jelentős szerepet játszik a magán szálláshelyek értékesítését magába foglaló fizető vendéglátás. Problémát jelent azonban, hogy a magánszálláshelyek jelentős része bejelentés nélkül végzi tevékenységét és így kívül esik a KSH regisztrációján. Ezért a nyilvántartásban részt vevő 98 ezer kereskedelmi szálláshely és a bevallott (regisztrált) magán szálláshelyek a régió szálláshely-kapacitásának csak közel 60%-át fedik le. **A mintegy 10 ezer ilyen ingatlanban 350 ezer külföldiek által, 250 ezer belföldiek által eltöltött vendégéjszaka realizálódik.**

Az évtizedekig stabil kapacitásstruktúra azonban az utóbbi évtizedben jelentős változáson esett át. A korábbi adottságok és helyzet megváltozását jól szemlélteti az a körülmény, hogy a **10 ezres nagyságrendű külföldiek által tulajdonolt ingatlankör** felületén csupán átlagosan 5 szálláshelyet, 8 hetes szezonokkal két hetes turnusokat számolva potenciálisan mintegy **200 ezer**, okkal feltételezhetően **külföldi vendég** mintegy **3 millió vendégéjszakája** bonyolítható.

Mivel az ingatlanok jelentős része több, mint **egyharmada az egész évben igénybe vehető gyógyfürdőhelyek közelében van, e volument valószínűleg megduplázható.** 6 millió külföldi vendégéjszakával számolva az előbbi árakon **ez újabb 120 millió Eurós és mintegy 30 milliárdos értékesítési tétel lehet.**

Az idegenforgalmi infrastruktúra jelentős részben korszerűtlen, minőségi kínálata kifogásolható.

A kereskedelem színvonala az elmúlt években ugrásszerűen javult. Kibővült azon üzletek köre, ahol a korszerű marketing elveihez igazodva alakították ki az elárúsítóhelyeket, szervezték meg az áru utánpótlást, készletezést és értékesítést. A szakterület élőmunka igényessége jelentős, döntő fontosságú a foglalkoztatásban. **A terület szakember ellátottsága statisztikailag jó, de a munkaerő összetétele közel sem ilyen kedvező.** A cégek jelentős

hányada a főszezonban alkalmi és főleg olcsó munkaerőt verbuvál a diákokból, amely helyenként a szakmai igényesség, pontosság, korrekt és igényes munkavégzés hiányát tükrözi.

A vendéglátó üzletek kínálata differenciált. A melegkonyhás üzletek szolgáltatásai iránt a kereslet visszafogottabb a korábbinál. A közétkeztetésben a gyorsbüfék hódítják el a legtöbb vendéget. Ezek jól felszereltek és valóban rövid idő alatt nagyszámú vendég étkeztetését oldják meg.

A franchise rendszerű üzletek standardjai kiváló minőséget, színvonalas kiszolgálást és körülményeket biztosítanak. **Ezzel együtt csökken a helyi alapanyagokból készült ételek kínálata és a piacszerelők köre ezzel beszűkül.**

A balatoni térség gazdasági szerkezete sokat változott, ezen belül az ipar szerkezete is. A Balatont körülvevő 3 megye iparából kevés található a partközeli és a parttól távolabbi településeken. Az ezer lakosra jutó ipari foglalkoztatottak száma itt a három megye átlagának mindössze 60%-a. **A tó környékének ipara nem mondható jelentősnek,** a települések 61%-án található ipari munkahely, amely kb. 12 ezer főnek biztosít munkalehetőséget. **Az ipartelepek túlnyomó többsége kis létszámú.** A Balaton Régió ipara erősen koncentrált, Keszthelyen, Balatonfüzfőn és Marcaliban dolgozik az ipari foglalkoztatottak közel fele (Balatonfüzfőn több mint a negyede). Az ipari munkahelyek mintegy kétharmada a partközeli településeken található. **A régió ipari vállalkozásai a lehetőségekhez képest kevésbé működnek együtt üzleti tevékenységeik során** (hálózatok, klaszterek, beszállítói rendszerek, stb.). A fejlődés szempontjából a vállalkozások közti együttműködések erősítése szükséges. **Az ipari szektor fejlesztése elsősorban a turizmushoz kapcsolódó ágazatokban fontos – a környezeti szempontok messzemenő figyelembe vételével –, hogy kellő háttérrel teremtsenek a turizmus fejlődésének.** Ezen alapvetően környezetkímélő ágazatok: pl. az építőipar, hajógyártás, műanyag feldolgozás, fém és lakatos ipar, nem környezetterhelő szerelő ágazatok, csomagolóanyag ipar, faipar, üvegipar, stb.

A Balaton Régió mezőgazdasági művelés szempontjából kevésbé kedvező termőhelyi adottságokkal rendelkezik, kivéve a szőlőtermesztést, nádgazdálkodást. **Kiseb az országos átlagnál a mezőgazdaságilag művelt területek aránya is. Ugyanakkor az agrárágazat minden szakága számára található kedvező termőterületek** (szántóföldi termelés, kertkultúra, szőlő- és gyümölcstermesztés, állattartás, hal- és vadgazdálkodás, erdőgazdálkodás). **A növénytermesztés ágazatai közül a szőlőtermesztés kiemelkedik, a balatoni táj egyik meghatározó, jellegzetes és idegenforgalmi szempontból is nagyon értékes jellemző vonását biztosítva. Ennek érdekében hozták létre a Balatoni Borrégiót. A gyümölcstermesztés – ezen belül a csemegeszőlő – lehetőségei eléggé kihasználatlanok, nem képvisel jelentős súlyt a Siófok környéki ültetvények kivételével. Az állattenyésztés lehetősége – a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetre vonatkozó környezetvédelmi előírások betartása mellett – adott, azonban a gazdasági változások miatt az ágazat visszaesése figyelhető meg.**

Az egyéni gazdaságok száma arányaiban az országos átlag alatti (mindössze 2,7%-a az országosnak). Ez is kifejezi, hogy a területek felhasználási irányában a prioritás már évtizedek óta a telkesítés, üdülőövezetek, parkok kialakítása, és a településbővítés.

Napjainkban a térség mezőgazdasága a helyi piacok ellátására alapoz. Ez azonban a versenyképesség hiányában gyakran okoz traumákat. Más térségekből – főleg az alföldi

termelőktől – ide szállított zöldség, gyümölcs még a szállítási költséggel és kereskedelmi haszonnal is versenyképes a helyi termékekkel.

A Balaton Régióban mintegy 39 ezren foglalkoznak mezőgazdasági tevékenységgel, azonban csak kis részüknek jelenti ez a főfoglalkozást. Az egyéni gazdálkodók háztartásához a térség lakosságának kb. 46%-a tartozott. A statisztikák ugyan nem érzékeltethetik, de a lakosság vizsgálata során megállapítható, hogy a korábban mezőgazdasággal foglalkozó helyi lakosság számára egyre inkább a szolgáltatások, főleg a turisztika körébe tartozó területek biztosítanak megélhetést.

A Balaton halállománya a megelőző évtizedekhez képest lényegesen csökkent, különösen az őshonos halak esetében. A csökkenés részben a szaporodás és az ivadék életben maradásának esélyei romlásával, részben a túlhorgászással, túlhalászással, az illegális halfogások növekedésével magyarázható. Ma a halászat és a horgászat egyaránt kedvezőtlenebb helyzetben van, mint az előző évtizedekben. A fogási eredmények csökkennek és a zsákmány összetétele is kedvezőtlenebb. A halászat esetében a jól értékesíthető nemes halak arányának csökkenése tovább hátráltatja a gazdaságos működést, a horgászatban emellett a nagytestű példányok hiánya rontja a tó horgászati értékét. A gazdaságilag-horgászatiilag hasznos halfajok visszaszorulása mellett egyre jobban fokozódik az ilyen szempontból értéktelen, vagy káros halfajok tömeges megjelenése. A busa, angolna túltelepítettsége ismert, visszafogása viszont a halászok jelenlegi módszereivel esetleges. Az őshonos halfajok szaporodását és életfeltételeit nagymértékben veszélyezteti a tájidegen ezüstkárász és törpeharcsa tömeges elszaporodása. A tó vízminőség javulása sajnos nem kedvez a halak életviteléhez, mert a mezotrop – vagy ennél is tisztább vízben a táplálékszervezetek tömege gyérül. A horgászturizmus fejlesztése érdekében a halászatot vissza kellene szorítani a szelektáló halászatra, a Balatonban nem kívánatos halfajok fogására és eltávolítására. A halállomány fokozatos visszaszorulásában nagy felelőssége van a Kis-Balaton védett térségében nagymértékben elszaporodott kormorán kolóniáknak is, amelyek rendszeresen a Balatonon halásznak és az egyre jobban elszaporodott vidrák kártétele is jelentős.

A Balaton Régió területén 76.235 ha erdőterület, ami 25,9%-os erdősültséget jelent, azaz a Régió több mint egynegyedét erdő borítja. A parti települések erdősültsége alacsony (12% körüli), a parttól távolabbi területek és a Balatonra néző domboldalak jelentős része erdővel borított. Az erdők 30%-a védelmi rendeltetésű, 67%-a gazdasági, 3%-a turisztikai rendeltetésű. A védelmi rendeltetésű erdők több mint fele az élővilág védelmét szolgáló védett erdő, a többi elsődlegesen a környezeti terhelés csökkentését, a talaj és a vízminőség védelmét szolgálja. A védelmi rendeltetésbe való átsorolás miatt lecsökkent a szociális-egészségügyi- turisztikai elsődleges rendeltetésű erdők területe, de a közjóléti-turisztikai létesítményekkel feltárt látogatott erdőterület – beleértve a kirándulóerdő tömböket is – így is eléri a 15.700 hektárt. Az üdülőkörzet erdeiben ma számos parkerdő, erdei pihenők, kilátók, erdei iskolák, tanösvények szolgálják az erdőlátogatókat. Az erdők élőfa készlete meghaladja a 13 millió m³-t, a természetes gyarapodás megközelíti a fél millió m³-t évente. A fának, mint újratermelő energiaforrásnak jelentős, ma még kevésbé kihasznált gazdasági potenciált növelő szerepe van. Az erdőterületek növelése a környezet védelme, a kedvezőtlen mezőgazdasági területek hasznosítása, a közjóléti és a turisztikai funkciók figyelembe vételével is indokolt.

Az agrárium speciális területe a vadgazdálkodás. **A Balaton környékének sajátos mikroklimája és flórája, nem különben a kiterjedt erdőterületek és a hagyományosan gondos vadgazdálkodás ideális feltételeket biztosít a vadállomány fenntartásához.** Mivel a

turisztika egyik sajátos területe is, így különleges szerepe van a szezon hosszabbításában. A Balaton környékén főleg vaddisznót, őzet, szarvast, muflont vadásznak.

3.4 *Infrastruktúra, közlekedés*

A régióban **az országos átlaghoz viszonyítva magasabb a vezetékes energiahordozókkal, a víz és csatornahálózattal, valamint a telefonnal való ellátottság mértéke.**

A lakások minőségét, a lakosság komfortérzetét jelentős mértékben befolyásolja a **vonalas infrastruktúra kiépítettsége**. A vezetékes energiahordozók esetében a gázvezetékekkel ellátott települések aránya a partmentiek esetében 100%, de a távolabbi települések esetében is magas arányú (90,2%). Az országos átlag 88%. A vízvezeték-hálózat és az áramellátás az üdülőkörzet minden településén kiépített és biztosított.

A térség elektromos energia ellátása az országos hálózatról történik, a Balaton Régió területén számottevő erőmű nincs.

Minimális az alternatív/megújuló energia használata (fa, fahulladék). A régió igen **jelentős termálvíz vagyonnal** rendelkezik (> 15 MW, a felmérések szerint 31°C – 75°C közötti hőmérsékletű hévíz található), amelyet azonban csak rekreációs, illetve gyógyászati célra hasznosítanak (Hévíz, Zalakaros).

A régióban keletkező biomassa (mezőgazdasági, erdészeti hulladék, nád, stb.) mintegy 900 MW hasznosítható teljesítményt képvisel, a lakossági hulladék energia tartalma 9-10 MW teljesítménynek felel meg.

A napenergia, a viszonylag magas napsütéses órák száma (mintegy 2000 óra/év) miatt igen jelentős potenciális energiaforrás, a régióra jutó napsugárzás teljesítménye mintegy 530.000 MW. Ez azt jelenti, hogy a régió teljes teljesítmény szükséglete (mintegy 450 MW) a régió területének 0,08%-án lenne előállítható.

A szélenergiával kapcsolatosan meg kell jegyezni, hogy az átlagos szélesség (2-4 m/s) nem jelent könnyen kiaknázzható energiaforrást.

A geotermikus gradiens világátlagban $30\text{--}33^{\circ}\text{C}/\text{km}$, hazánkban az átlagosnál kedvezőbb: $42\text{--}56^{\circ}\text{C}/\text{km}$. A felsőpannon rétegben (1000-1500 m mélységben) a terület 35%-ában $50\text{--}75^{\circ}\text{C}$, a 1500 m-nél mélyebben, fekvő rétegekben pedig, a terület 12,5%-án 70°C -t meghaladó hőmérsékletű hévíz található. A BKÜ területén a hévíznyerés és hasznosítás eleinte főleg a felsőpannon rétegekből történt. A felmérések szerint 31°C – 75°C közötti hőmérsékletű hévíz található, amelyet azonban csak rekreációs, illetve gyógyászati célra hasznosítanak. A környezetvédelmi szempontból támogatandó hőszivattyúk használata széles körben még nem terjedt el.

A Balaton Régió infrastruktúrájában **központi helyet foglal el a víziközművek helyzete, ellátottság szintje és biztonsága, a helyben lakó népesség ellátásának folyamatos biztosítása, a pihenés alapvető feltételének megteremtése, továbbá ezen keresztül válnak megőrizhetővé a természeti-táji értékek.**

A Balaton térséget ellátó állami tulajdonban lévő víziközmű rendszereket a Dunántúli Regionális Vízmű Rt. üzemelteti. A Balaton térség regionális szennyvízelvezetési, tisztítási és

elhelyezési koncepciója alapján hét regionális csatornázási rendszert alakítottak ki. A fejlesztési program a tisztítókapacitást 1985-re 72 ezer m³/nap-ban határozta meg, 1995-re pedig 135 ezer m³/nap-ra való bővítést irányzott elő. A teljes üdülőkörzethez tartozó tisztítókapacitás nagysága 2005-ben 118,0 ezer m³/nap, az 1995-re tervezett kapacitás 87%-a, miközben a térségekben különböző mértékben a szennyvízcsatorna kiépítettsége még hiányos. A szükséges tisztító kapacitást nyári csúcs szennyvíz hozamra méretezték, ezért a telepek az év nagy részében alulterheltek. Túlterhelés nyári csúcsban is csak ritkán tapasztalható, melynek oka elsősorban csapadékvíz infiltráció (beszűrődés).

Nem megoldott a szippantott szennyvizek megfelelő elhelyezése (a térségben néhány szakszerűen kiépített, már nem üzemelő folyékony hulladék hagyományos leürítőhely található, melyeket – felülvizsgálatukat követően – rekultiválni szükséges, továbbá olyan üzemelő ürítőhelyek találhatóak, melyek műszaki állapota nem megfelelő). Magyarországon a Balaton térségében indult el leghamarabb a szennyvíziszapok mezőgazdasági hasznosítása. A **szennyvízcsatorna-hálózat kiépítettsége** még **hiányos**, a 2001-ben elindult jelentős beruházások ellenére. 2003-ban a partközeli települések 96%-a (40 település), a parttól távolabbi települések 30%-a (36 település) rendelkezett, 87 település pedig nem rendelkezett közcsatornával.

A regionális tervek szerint **2006-ig befejezik a Balaton körüli szennyvízcsatorna-hálózat gerincvezetékének építését.**

A régióban **egyre bővül az információs infrastruktúra kiépítése** egyrészt a szervezetek, másrészt a vállalkozások között.

A régió 14 statisztikai kistérségében 1-1 teleházat üzemeltetnek, azonban részben humánerőforrás, részben technikai hiányosságok miatt nem megfelelő az információ – szolgáltatás. A régió önkormányzatainál fejlődik az információs infrastruktúra kiépítettsége. A déli parton kedvezőbb a helyzet, ott az önkormányzatok kb. 90%-nál jól kiépített információs rendszer működik, míg az északi parti önkormányzatok ettől elmaradnak. A teleházak mellett a művelődési házak is működtetnek közösségi információs pontokat.

Jelenleg az USA-hoz képest 1/5, az Európai átlaghoz képest 1/3 a rendelkezésre álló számítógépek és Internet előfizetések száma Magyarországon, a régióban - elsősorban a parttól távolabbi településeken - még ennél is rosszabbak a mutatók.

A Balaton Régióban a keletkező szilárd kommunális hulladék mennyisége partközeli települések tekintetében 146 ezer tonna, a többi településen pedig 49 ezer tonna volt 2002. évben (KSH Somogy, Veszprém, Zala Megyei Igazgatóság: Balaton Üdülőkörzet 1996-2002, 2003). A térségben a szervezett **hulladékszállítás többnyire megoldottnak** tekinthető. A KSH adatai szerint (KSH Somogy, Veszprém, Zala Megyei Igazgatóság: Balaton Üdülőkörzet 1996-2002, 2003) a **BKÜ területén a hulladékelszállítás 10 településen nem megoldott**, melyből egy partközeli. A Balaton Régió területén 9 hulladéklerakó működik, amelyek évente 140.000 tonna hulladékot fogadnak. A hulladéklerakók az európai uniós követelményeknek nagyrészt nem felelnek meg (Marcali kistérségben lévő 100%-ban, a Tabi kistérségben lévő 70%-ban megfelel).

2007-re három új hulladéklerakó helyet építenek a tó környékén (Királyszentistván, Som és Zalabér területén) az ISPA-pályázat segítségével: ez összesen 710 települést, több mint egymillió lakost érint.

A régió közlekedési infrastruktúrája folyamatosan növekvő mértékben, környezetkímélő módon bővül. A **vízi- és légi közlekedés alpinfrastruktúrája széleskörű**, gazdasági szerepe azonban csak jelentős fejlesztésekkel növelhető.

A fő közlekedési utak közül a 7. sz. a déli part elsőrendű tengelye, mely az autópálya építéssel még erősebb szervező elemmé válhat. Fontos úthálózati elem a 65-ös, 67-es, 68-as másodrendű főútvonalak, szerepük elsősorban a partközeli területek parthoz kapcsolásában jelentős. Az északi part legfontosabb áramlási közúti tengelye a 71-es főközlekedési út, melybe a 72-es, 73-as, 82-es, 84-es, 75-ös és 76-os jelű másodrendű tengelyek csatlakoznak be. **A part közeli települések közötti összekötő utak hiányoznak**, különösen az észak-somogyi térségben. A nyugati, déli és északi határról a Balatont megközelítő utakon alacsony az átlagos utazási sebesség.

A forgalmi szempontból **legterheltebb a 71. számú II. rendű főút** (itt a mért forgalom nagyság Balatonfüred térségben 27.865 jármű/nap, Gyenesdiás térségében 11.412 jármű/nap), ezért az átlagos menetsebesség jelentősen lecsökken a keletkező forgalmi dugók következtében és különösen lakott területeken nem kívánatos környezeti hatások jelentkeznek (zaj, levegőszennyezés). A burkolatok állapota a főutakon is csak egyes szakaszokon megfelelő, míg jelentős hosszban teherbírásuk és felületük épsége nem elégíti ki a forgalmi követelményeket. A mellékutak vonalvezetése, keresztmetszete és burkolatállapota nem felel meg különösen a nyári idegenforgalom időszakában megnövekedett jármű- és kerékpáros forgalomnak.

A Balaton körüli kerékpárút felmért nyomvonala 222 km, amelyből 156 km önálló kerékpárút és 66 km kijelölt kerékpárbarát útvonal.

A Balaton Régió fő áramlási tengelyei a vasúti közlekedésben a Budapest – Balatonszentgyörgy – Nagykanizsa - Murakeresztúr és a Budapest-Tapolca vonalak (a tó közvetlen partján haladva személy-, gyors-, Inter-City vonatpárokkal szolgálnak). Jelentős a nemzetközi átmenő és célforgalom szerepe is. A Balaton déli és északi partjának vasúti közlekedési viszonya jelentős eltérést mutat. A déli parton villamosított nemzetközi vasúti fővonal (100-120 km/h) található korszerű biztosító berendezésekkel, míg az északi part 80 km/h sebességű, lassújelekkel erősen tagolt vasúti pályával dízelvontatással ellátott terület. Az északi oldal pályaszakaszának villamosítási tervei folyamatban vannak, amelyet környezetvédelmi és energiagazdálkodási szempontok indokolnak.

A belvízi hajózás az idegenforgalmi szezonban turisztikai célokat is szolgál, míg a személyhajózás szempontjából a leggyorsabb közlekedési eszköz a Balaton északi és déli partja között. Meg kell jegyezni azonban, hogy az EU követelményrendszer vízi-közlekedés irányítására és biztonságos lebonyolítására vonatkozó feltételeinek a vízi út kezelője nem tud megfelelni (jelző- és szabályozó berendezések műszaki állaga, mederviszonyokat tükröző alaptérképek négyévenkénti felmérése).

A menetrendi hajójárat sűrűsége a mindenkori igényekhez igazodva április közepétől október közepéig biztosítja az átkelést az utasok számára, ami 6 hónapos közlekedési lehetőséget jelent. A Szántódrev-Tihanyrev közötti kompjárat gyakorlatilag 9 hónapon keresztül a Balaton közúti hídja, amely nemcsak a két part közötti turista gépjármű átkelést biztosítja, hanem a két part közötti napi közlekedési feladatokat is megoldja ezen időszak alatt (1.450 m-es távolság megtétele mindössze 7 perc alatt történik).

A régió légi úton történő elérhetősége, megközelíthetősége is biztosított, de ezek a lehetőségek még messze nincsenek kihasználva. Jelenleg két repülőtér (Sármellék, Siófok-Kiliti) fogadja a térségbe érkezőket, illetve folyamatban van a szentkirályszabadjai, volt katonai repülőtér polgári, valamint a tapolcai repülőtér kereskedelmi célú hasznosítása is. A repterek kihasználatlanságát jelzi, hogy a KSH adatai szerint pl. a sármelléki repülőtér éves forgalma 2003-ban alig haladta meg a 21 ezer főt (21668fő). A repülőtértől származó információk szerint a 2004-es forgalom még az előző évvel csaknem megegyező volt (21.077fő), a 2005-ös év viszont már pozitív irányú elmozdulást mutat (2005. december 6-ig 25.109 utast szállítottak).

Két közép- európai közlekedési folyosó (a IV. és az V/C.) érinti a térséget, míg az V/B. jó megközelítést nyújt. A Balaton Régió települései közül közvetlen nemzetközi összeköttetéssel 34 település rendelkezik, ebből vasúti kapcsolattal 12, nemzetközi autóbusz megállóhellyel 28 település, mindkét kapcsolati formával mindössze hat település. A Balaton déli partján található települések jelentős része közvetlen vasúti kapcsolattal rendelkezik Románia, Horvátország, Szlovénia, Olaszország és a nyári időszakban Szlovákia felé. A 2006-ra az országhatárig elkészülő M7-es autópálya olyan nemzetközi, illetve országos jelentőségű kapcsolat, amely rövidesen a legfontosabb közlekedési pályák egyike lesz (a Balatonszentgyörgy-Nagykanizsa szakasz átadásának tervezett ideje 2007.). Az európai közlekedési tengely (V. helsinki folyosó), amelynek a Velence-Koper/Trieszt-Ljubjana-Budapest-Ungvár-Lvov kapcsolatot kell biztosítania, jelentős területfejlesztő erőt jelent.

3.5 Környezet

A természetvédelem helyzetét, adottságait, múltját meghatározó fontosabb tényezők:

- A Balaton közvetlen parti sávja nagy mértékben beépült művi környezet (a tó 235 km hosszú partvonalából a jelenleg szabályozott parthossz összesen 107,5 km). A beépítések, engedély nélküli feltöltések, engedély nélküli csónak és vitorlás kijárók létrehozása és idegenforgalmi fejlesztések hozzájárultak ahhoz, hogy a vízminőség és a természetvédelem szempontjából egyaránt fontos vízparti nád, sás és gyepterületek egy jelentős része napjainkra kipusztult. A vízminőség javulásának hatására nagyrészt eltűntek azok az értéktelen – mocsarasodást siettető növényi szervezetek, mint a kolokán (tüskeshínár) és a mocsári liliom, stb., ugyanakkor a tóra jellemző és hasznos növények visszatelepedését nehezíti az e növényzetet pusztító állatfajok (pézsmapatkány, bütykös hattyú, és feljövőben lévő amur – a zöldalga estében a busa) fokozódó jelenléte és károkozásai. Ugyancsak nagymértékben csökkent a hasznos hínárfajok visszatelepedését a parti húzóhálós halászat és a kibetonozott medervonal, valamint a megszorodott közösségi- és magánüdülők, a vitorlás-hajó és csónakkikötők megléte. (Az 1075/2003. (VII. 30.) Korm. határozat, illetve az 1033/2004. (IV. 19.) Korm. határozat előírja, hogy az engedély nélkül létesített földmőlókat, bejárókat el kell bontani, kivéve, melyeket a partrehabilitációs terv közösségi céllal, fennmaradásra irányoz elő.)
- A parti sáv beépítése mellett felértékelődnek az ún. „háttérterületek”, amelyek a **partvontól távolabb** fekszenek, **viszonylagos eredetiségüket jobban megőrizték** (a Káli-medence népi építészeti értékei).

- A talajerózió a Balaton Régió igen jelentős területi és vízi-környezeti kihatású jelensége. A régió domborzati viszonyai kedveznek az eróziós folyamatoknak (az északi oldal ténylegesen ki van téve talajpusztulásnak). Országos felmérések szerint Veszprém megye második, Zala a harmadik, Somogy pedig a hatodik helyet foglalja el a megyék erodáltságának sorrendjében. A Régió erdői évente 200 ezer tonna hordalék lemosódását akadályozzák meg. Az erdők talajvédelmi szerepe a Balaton teljes vízgyűjtő területén jelentős.
- A balatoni magaspartokhoz (Balatonfüzfő, Balatonkenese, Balatonvilágos, Balatonszárszó, Balatonföldvár, Fonyód) szorosan kapcsolódó felszínmozgások egy természetes felszínfejlődési folyamat részei, amelyet az emberi tevékenység kedvező és kedvezőtlen irányban egyaránt befolyásolt (magaspart, a talaj gyenge szerkezetének következtében jelentős erózióknak van kitéve).
- A **Balaton-felvidéket kedvezőtlenül érintette a több évtizeden keresztül folytatott felszíni bányászati tevékenység**, melynek **sebhelyeit** az erdőgazdaság által végzett fásítási tevékenység sem tudta teljesen eltüntetni. A MÁFI Területi Szolgálat által végzett felmérés alapján kb. 120 bánya (működő és felhagyott) szerepelt a Balaton-felvidéken, ezek nagy részén a rekultiváció elvégzése elmaradt.
- A természetes környezet és az élővilág megőrzését szolgálja a térségben 1997-ben életre hívott Balaton-felvidéki Nemzeti Park, amelynek területe a tó északi partján 1-15 km szélességű sávban, Balatonalmádítól a Kis-Balatonig húzódik. A Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben 61.601 ha védetté nyilvánított terület található, melyből 56.997 ha-on a Balaton-felvidéki Nemzeti Park terül el. A nemzeti park területe öt nagyobb tájegységet foglal magába: Balaton-felvidék, Déli-Bakony, Tapolcai-medence, Keszthelyi-hegység és a Kis-Balaton. A park összterületének 19,8%-a természeti övezet (I. zóna), 35,4%-a kezelt természeti övezet (II. zóna) és 44,8%-a bemutató övezet (III. zóna).

A Balaton és a Kis-Balaton is a Ramsari Egyezmény, mint nemzetközi egyezmény hatálya alá tartozó területek. Fontos továbbá, hogy Magyarországnak az EU-csatlakozáshoz létre kellett hoznia a Natura 2000 hálózatot. A Balaton Régióban nagy számban és nagy kiterjedésben találhatóak Natura 2000 területek, mind az északi, mind a déli parton, sőt maga a Balaton is az. Említést érdemel, hogy a Tihanyi-félsziget egy része Európa Diplomás terület, ami a Világörökség európai megfelelője.

A Balatontól északra eső területek egyes részei a kis tengerszint feletti magasság ellenére – a változatos morfológiának köszönhetően – hegyvidéknek tűnnek. E **felszíni változatosság** jellemző a régió földtani felépítésre is, ami különösen értékké teszi a területet. Külön említést érdemel a vulkanikus eredetű Tihanyi félsziget belső tavaival és gejzír-kúpjaival. A Badacsony és Tapolca környékének vulkáni tanúhegyei uralják a tájat, jellegzetes alakjukkal messziről is meghatározzák a tájképet. Híresek bizarr bazaltoszlopaik, az ún. bazaltorgonák. Szintén különleges értéket képviselnek a keleti és déli part meredek löszfalai.

A Balaton Régió **természeti értékei** a növényvilág tekintetében az északi oldalon a tölgyerdő zónába esnek (mészkedvelő és karsztölgyesek). A déli oldal nedves völgyei, mocsaras berkei a lápi mocsári növényzet menhelyei. A Balaton északi része és hozzá kapcsolódóan a Kis-Balaton hazánk természeti értékekben különösen gazdag tájegysége. Ez a gazdagság jórészt abból ered, hogy az alföldi területek erdőssztyepp növényzete és a középhegység zárt lomberdő vegetációja hazánkban egy délnyugat-északkelet irányú, viszonylag keskeny peremhegy vonulatban

találkozik egymással, s e találkozási zóna mindkét növényzeti típus társulásainak, növényeinek és állatainak élőhelyet nyújt erősen mozaikos elrendeződésben. Ez a peremhegynyomulata azért is nevezetesebb, mert a jégkorszak alatt a délies lejtőkön számos növény- és állatfaj izolálódva itt önálló, endemikus fajjá fejlődött, ezek a csak Magyarországon található fajok ma is jellemzik ezt a vidéket. A rendkívül tagolt, sokszínű környezet, a mediterrán, a balkáni és a pannoni élővilág tartományainak keveredésével kialakult gazdag növény- és állatvilág, valamint az atipikus növényközösségek jelentősége kiemelkedő, a növényzeti (reliktum-növények) szempontjából párját ritkítóan értékesek, a Régió és Magyarország természeti örökségének kiemelkedő elemei.

A Balaton Régió páratlan **tájképi adottságai**, valamint történelmi emlékei révén is hazánk kiemelkedő gyöngyszeme, szabadtéri múzeuma. A római időkből fennmaradt építészeti emlékek a középkori várak, földvárak és templomok maradványai, valamint a közelmúlt építészeti emlékei, a részben még megmenthető paraszti gazdaságok, pincék, nemesi kúriák, egyházi épületek és kőkeresztek mind-mind hozzátartoznak az itteni tájhoz és meghatározzák annak arculatát.

A falvak határában meglévő középkori *templomok* építőanyaga terméskő és igen sok esetben a mai templomok alapjaként szolgálnak. A katolikus templomok a késő barokk, a klasszicista vagy az eklektikus irányzat főbb jegyeivel őrződtek meg. A református és evangélikus közösségek templomai legnagyobb részben késő barokk és klasszicista stílusban épültek. A szőlőhegyeken gyakoriak a *kápolnák*, melyeket többnyire Szent Donát tiszteletére emeltek.

A múlt üzenetét őrzik a *középkori várak*. A szigligeti várfal és torony maradványai, Csobánc köpüllérei, a meredek hegykúpon ülő hegyesdi vár, Rezi és Tátika omlatag falai idézik még a régi várak, korok hangulatát.

A *települések* között általánosnak mondhatók a soros utcás falvak, de a változatos domborzat következtében halmozódás is kialakult a belterületen. A régi *lakóház* az udvarra nyíló helyiségek sorából állt, amelyet idővel tornác kötött össze. Jellegzetes a füstös konyha léte, amelyből a füst nyitott kúrtón áramlott ki. A Balaton-felvidéken sok település még részben őrzi ezeket a régi idők idéző házait. Az *építőanyagok* közt legjellemzőbb a terméskő falazat, a nád tetőanyag és a fa nyílászárók használata. A házait a fehér fal, a barna ablakkeret és az érett nád színei jellemezték. A Kis-Balaton környékén kő hiányában a tömeggel készült falazat volt a gyakoribb.

A Balaton térség *szőlő- és borkultúrája* kiemelkedő nemzeti örökség, a munka által formált hegyvidéki tájat, a tájhoz kötődő népi, nemességi és polgárosodó gazdálkodók építészeti emlékeit mutatja be.

A gazdaság és az ember szolgálatában épültek a *vízimalmok*, amelyek a múltban még bővizű patakok mellett igen nagy számban létesültek.

A régió további jellegzetességei a *keresztek*. A legváltozatosabb helyeken tűnnek fel, út mentén, szőlőhegyen, a falvak határában a fészületek, keresztek, szobrok a korabeli népi vallásosság kifejezői. Engesztelő-, hála-, emlék-, fogadalmi-, óvó-védő keresztek, melyeket Isten dicsőségére állítottak nagy formagazdagsággal, változatos anyaghasználattal, főleg homokkő alkalmazásával.

Az épített érték mellett meghatározó a szellemi örökség is (pl. népi mesterségek, régi termelési módok, tárgyalgó népművészet, népszokások, ünnepkörök, egyházi, vallási értékek, népdal- és néptánc kincs) melyek megőrzése fontos, továbbá a turisztikai termékek alapját jelenthetik.

A Régió állóvizei közül a fent megemlítetteken kívül (Kis-Balaton) jelentős még a tihanyi Belső- és Külső-tó, a Káli-medence Kornyi-tava, az európai jelentőségű Hévízi-gyógytó, valamint a halastavak és a déli parti berekterületek.

Szükséges megemlíteni, hogy a vízfolyások, felszíni vízvezetők felújításra szorulnak, nagy intenzitású csapadék esetén előfordul elsősorban a déli parti települések mélyebb területein a talajvízszint emelkedés és belvízveszély. Ezért az üdülőtérlet víztelenítése csak a tóba történő szivattyús átemeléssel biztosítható.

A 80-as évekre az intenzív **karsztvíz** kitermeléssel járó bányászat (víztelenítés) eredményeként jelentős mértékű karsztvízszint süllyedés következett be a térség észak-nyugati részén, mely már veszélyeztette a Közép-Dunántúli régió karsztvíz-háztartását és ezáltal a Hévízi-tó vízpótlását is. Az 1990. év végéig megszűnt a Nyírad-térségben a bányászati célú vízkiemelés. Azóta javulóban van a térség felszín alatti vízháztartásának helyzete, emelkedik a nyugalmi vízszint, azonban a kívánt szint alatt áll jelenleg.

A régióban a felszín alatti vizek a vízellátás szempontjából közepes jelentőséggel bírnak. A vízellátás jórészt a régió kívülről karsztvízből (nyírádi vízkivétel) és a tisztított Balaton vízből (pl. balatonaligai és balatonszéplaki) biztosítják. Helyi jelentőségű felszín alatti vízbázisok, karsztforrások és kutak elsősorban az É-i területen találhatók. Egyéb rétegvíz kivételek is előfordulnak a területen.

A karsztos területek veszélyeztetettsége különböző. A legérzékenyebb a fedetlen vagy nyílt karszt, amely semmilyen természetes borítással nem rendelkezik. A kibukkanó kopár felszínnek nincs természetes védelme, a kőzetben tárolt karsztvíz közvetlenül is szennyeződhet, hiszen a beszivárgó csapadékvíz szennyezőanyag-tartalma csaknem teljesen szűródés nélkül juthat bele. A fedett karsztok kevésbé érzékenyek, mint a fedetlenek.

A csapadék lemosásának hatására a levonuló árhullámokat az áradó ágán szennyezi elsősorban a levonuló víz. A nagyobb településeken sokszor megjelenik nehézfém vagy olajszennyeződés. Kis településeken a háztáji állattartás következtében, a telekről lefolyó víz jelentős mértékben szennyezett szerves anyaggal, tápanyagokkal. Jelenleg a Balatonba jutó szerves szennyeződés közel 25%-át (forrás: BVFP) a belterületi **csapadékvizek megoldatlan elvezetése** okozza. Ezenkívül meg kell említeni a külterületi csapadékvizek elvezetésének, kezelésének hiányosságát is. A Balaton diffúz szennyezésében az északi parton található mezőgazdasági területekről Balatonba folyó üledékes, hordalékos csapadékvíz is jelentős szerepet játszik.

Balaton **vízkezelés-gazdálkodásának** alapvető célkitűzése, hogy az üdülésnek megfelelő vízszint (fürdőzésre, vízi sportolásra alkalmas állapot) és a kommunális vízigény kielégítése biztosítva legyen. A Balaton vízkezelés gazdálkodásának közvetlen eszköze a tó vízszintszabályozása. Az elmúlt négy év aszályos időszaka alatt bekövetkezett vízkezelés csökkenés a kommunális vízigény kielégítésében sehol nem okozott korlátozást, az üdülési igény tekintetében bizonyos jellegű hátráltatást jelentett.

A vízelhasználások az ivó-, ipari-, és mezőgazdasági vízkivételek és a tisztított visszavezetett szennyvíz mennyiségének különbségéből származnak. Évről évre nagyságrendileg nem változik mennyiségük, 2004-ben 24 tómm vízelhasználás történt a tóból. Csúcsfogyasztás esetén a

felszíni vízművek adják a szükséges ivóvíz közel 54%-át (70.000 m³/nap), kiegészülve a nyírádi karsztvízbázis 29%-os (38.000 m³/nap), valamint a réteg- és forrásvizek 17%-os (22.000 m³/nap) kapacitásával.

A Balatonba közvetlenül bevezetett tisztított szennyvizek (2004) éves értéke 800.000 m³ volt, amely 250.000 m³-rel meghaladta az előző évi mennyiséget. Az ivóvízkivételek azonban 2,8 Mm³-rel, az ipari vízkivételek 500.000 m³-rel csökkentek 2003. évhez viszonyítva.

A **környezeti zajártalom** nagy része a közlekedési (közúti, vasúti, légi) zajból származik. Fokozott mértékben van jelen ez az idegenforgalmi jelentőséggel bíró Balaton parton is, legterheltebb az M7 autópálya és Tihany közötti szakasz, Balatonederics és Keszthely közötti szakasz, valamint a déli oldalon Balatonföldvár és Balatonszárszó közötti szakasz. A parti településekre ható zajártalom nagy része az átmenő gépjármű forgalomból ered, csak kisebb és kevésbé jelentős a célforgalom által okozott zaj mértéke. A közutak zsúfoltsága szezonális jellegű, a nyári idegenforgalmi idényre jellemző. A közúti zajszinteket jelentős mértékben befolyásolja a nehézgépjárművek aránya. A személygépkocsik zaja 80-82 dB, míg a tehergépkocsiké és autóbuszoké 85-88 dB. A hétfégi teherforgalom szabályozása észlelhető javulást eredményez.

A Balaton Régióban a lakó és üdülőterületeken a fő zaj problémák:

- közúti közlekedés zaja
- vasúti közlekedés zaja (kürtöléssel együtt)
- az alvás, pihenés csendes környezet-igénye és a zajos szórakozások iránti igény közötti ellentét megoldatlansága
- az üdülő – és lakóterületen működő, szolgáltató, szórakoztató és üzemi létesítmények, tevékenységek zaja
- a hatósági, adminisztratív eszközök nem hatékonyak, az idény-jellegű létesítmények, tevékenységek elleni eljárás ideje legtöbbször hosszabb az idénynél.

4 SWOT elemzés

A SWOT-elemzés a régió helyzetelemzése alapján készült el a régióban meghatározó döntéshozó személyek bevonásával (kistérségi társulások elnökei, tanács tagjai közül a régióban tevékenykedő szervezetek képviselői – 2005. október 10.). Az elemzés országos, valamint nemzetközi viszonylatban határozza meg a régió erősségeit és gyengeségeit. A lehetőségek és veszélyek a társadalmi, gazdasági, technológiai, környezeti trendeknek a régió fejlesztése szempontjából fontos hatásai alapján kerültek meghatározásra. A SWOT-elemzés alapját képezte a fejlesztési stratégia és irányok kialakításának.

4.1 Társadalom, foglalkoztatás

Erősségek

- ♦ országos átlagnál jobb a Munkaügyi Központok lefedettsége, ami segíti a foglalkoztatás szervezését
- ♦ pozitív vándorlási egyenleg az utóbbi másfél évtizedben
- ♦ munkaerő rugalmassága jó - munkaerő általános végzettsége és munkaerő-piaci adaptációs képessége jó
- ♦ középfokú szakképzés struktúrája illeszkedik a piaci igényekhez, jelen van a szálloda és vendéglátás, kereskedelmi irányú szakképzés, melyekből nagy számban kerülnek a fiatalok a helyi munkaerő-piacra
- ♦ országos átlagnál magasabb a civil szervezetek aránya
- ♦ lakosság, üdültőlajdonosok erős „balatoni identitása”
- ♦ gazdag-egyedi szellemi örökség, erős amatőr-művészeti mozgalom és folyamatosan működő nemzetközi művésztelepek
- ♦ többnemzetiségű, multikulturális helyi társadalom

Gyengeségek

- ♦ állandó lakosság folyamatos csökkenése, elöregedés
- ♦ magas munkanélküliség a parttól távolabbi településeken (mátfélszerese a parti településeknek)
- ♦ foglalkoztatásban erős a szezonálitás, elsősorban a turizmus, kereskedelem, építőipar, mezőgazdaság meghatározó szerepe miatt
- ♦ munkavállalók szaktudása és nyelvismerete (pl. angol nyelvtudás), az üzleti kultúra nem igazodik a piaci igényekhez
- ♦ a turisztikai szezonban dolgozók többségének hiányzik a szakképzettsége
- ♦ magas a fekete és szürke foglalkoztatás a nyári szezonban (pl. diákmunkások, gondnoki munkákat végző helyi lakosok)
- ♦ a képzett fiatalok elvándorolása a térségből
- ♦ alacsony együttműködési hajlandóság a térségi szereplők, illetve a települések között
- ♦ az egészségügyi ellátás nem mindig illeszkedik a keresleti igényekhez (turisztikai szezonban túlterhelt a járóbeteg-ellátás)
- ♦ a megfelelő színvonalú kulturális és szabadidős sportlétesítmények hiánya

4.2 Gazdaság

Erősségek

- ♦ kedvező földrajzi fekvés, nagyvárosok középpontjában fekszik a tó (Székesfehérvár, Veszprém, Zalaegerszeg, Nagykanizsa, Kaposvár), közel vannak európai nagyvárosok (Bécs, Zágráb, Pozsony)
- ♦ magas a mikro- és KKV-k aránya a turizmus és

Gyengeségek

- ♦ helyi termelő közép vállalatok alacsony száma, nem tud megjelenni kulturális, sport, civil programok támogatásában
- ♦ a vállalkozásokat segítő üzleti szolgáltatások nem megfelelőek (kiépítettség, szolgáltatási színvonal, finanszírozási nehézségek), a vállalkozások

- ◆ szolgáltatások dominanciája miatt
- ◆ elektronika, híradástechnikai iparban jelentős foglalkoztatók vannak a térségben
- ◆ jelentős hagyományai vannak a szőlészetnek, borászatnak
- ◆ a Balaton üdülésre kiválóan alkalmas édes, sekély vize
- ◆ a turizmus jelentős szerepe a gazdaságban
- ◆ belföldi turisták aránya növekszik
- ◆ Balaton körül kiépült a turisztikai vonzerőt is jelentő kerékpárút

- ◆ együttműködési hálózatokban való részvétele alacsony
- ◆ mezőgazdasági művelésre kevésbé kedvező termőhelyi adottságok a tó térségében, a gyümölcsstermesztés területi kihasználatlansága (kivéve Siófok térsége)
- ◆ a halászatban, horgászatban rejlő lehetőségek kihasználatlanok a Balaton térségében
- ◆ turizmus elsősorban a nyári szezonra, a parti és a nagyobb településekre koncentrálódik
- ◆ vendégéjszakák száma folyamatosan csökken, alacsony a turisták költése az EU frekvenciált turisztikai térségeihez viszonyítva
- ◆ általánosságban a turisztikai termékek, vonzerők színvonala (szolgáltatás, ötlet, kivitelezés) alacsony, illetve leromlott, hiányoznak a korosztályos programok, tematikus parkok, valamint a tartalékprogramok (pl. eső esetén)
- ◆ általánosságban alacsony a turisztikai szálláshelyek minősége
- ◆ gyenge a régió turisztikai marketing tevékenysége és koordinálatlan a turisztikai szolgáltatások kínálata a turisztikai (kis)területekben, túlzott a német turistákra való építés
- ◆ hatékonytalan a közcélú teleházak és E-pontok működése
- ◆ erőteljesen csökken a szállásférőhely szolgáltató, vendéglátó kis-és közép vállalkozások száma

4.3 Közlekedés

Erősségek

- ◆ jó a régió megközelíthetősége Budapest irányából és a dél-nyugati országrészből (M7-es kiépítése)
- ◆ az üdülő települések a déli parton (M7) és észak-keleten (2007-ig új 71-es főút) tehermentesülnek
- ◆ a déli parton a vasútvonal villamosított, a partszakasz vasúti elérhetősége megfelelő
- ◆ a kerékpárkört speciális vonzerőt biztosít
- ◆ a balatoni hajózás, személyszállítás forgalma megfelelő

Gyengeségek

- ◆ a nyugati, északi és déli országhatártól a Balaton megközelíthetősége rossz, az utakon az átlagos utazási sebesség alacsony
- ◆ a part menti utak zsúfoltak a nyári szezonban (71-es az északi, a keleti és a nyugati partoknál, 7-es a déli partnál)
- ◆ a tó nyugati felén lassú az északi és déli part összeköttetése
- ◆ repülőterek alacsony kihasználtsága (Sármellék, Siófok-Balatonkiliti, Szentkirályszabadja), valamint alacsony felszereltsége
- ◆ északi part mentén hiányzik a vasútvonal villamosítása
- ◆ a vasúti személyszállítás minősége (pl. vasúti kocsik színvonala, késések) rossz régió egészében
- ◆ hiányoznak a parttól távolabbi településeket elérő kerékpárutak, a kerékpárkört kihasználtsága nem teljes a ráhordó elemek nélkül
- ◆ a Balaton medermélysége nem mindenhol felel meg a hajózásnak

4.4 Környezet

Erősségek

- ◆ a tó nyugati, déli részén jelentős a gyógy- és termálfüveség (pl. Hévíz, Zalakaros, Tapolca, Balatonszemes, Marcali)
- ◆ megőrzött természeti, táji és építészeti értékek, különösen a parttól távolabbi településeken, műemléki környezettel rendelkező települések
- ◆ természetes vizes élőhelyek, domborzati sokszínűség, geológiai érdekességek, különösen a tó északi részén, Balaton-felvidéki Nemzeti Park megléte
- ◆ Kis-Balaton, mint különösen értékes természetvédelmi terület
- ◆ erdőségek jelentős genetikai, ökológiai, turisztikai és gazdasági potenciálja
- ◆ a tó vízminősége javul
- ◆ jelentős szennyvízelvezetési, hulladékkezelési beruházások vannak folyamatban
- ◆ megoldott az ivóvíz és energia ellátás
- ◆ megújuló energiaforrások hasznosításának jelentős lehetősége a régióban

Gyengeségek

- ◆ vízfolyások, felszíni vízvezetők környezetbe illeszkedő szabályozásának elmaradása
- ◆ sérülékeny vízbázisok, karsztvíz szint visszatöltődésének elmaradása
- ◆ déli parton a talajvíz szintjének emelkedése, belvízveszély a vízvezetés megoldatlansága miatt
- ◆ csapadékvíz elvezetés megoldatlan a part menti sávban, szennyeződések okoz a tóban, ami rontja a vízminőséget
- ◆ a parti sáv fokozott környezeti terhelése a nyári szezonban (közlekedés kapcsán zaj és légszennyezés, turisták)
- ◆ erózióveszélyes magasparkok a tó környezetében
- ◆ rekultivációt igénylő bányászati tevékenységhez kapcsolódó tájsebek, különösen a Bakony térségében
- ◆ a parti sáv fokozott környezeti terhelése (forgalmi, beépítettség, szennyvíz, hulladék kibocsátási)
- ◆ rendezetlen települések (belterületi útburkolatok minősége, településképbbe nem illő épületek, rendezetlen településközpontok, információs táblák alacsony esztétikai színvonala)
- ◆ minimális a megújuló energia használata (pl. fa, fahulladék, geotermikus energia)
- ◆ hiányos a szennyvízkezelés megoldása, különösen a parttól távolabbi településeken
- ◆ megoldatlan a lakossági veszélyes hulladék összegyűjtése és ártalmatlanítása, valamint az építési hulladék ártalmatlanítása és elhelyezése

4.5 Lehetőségek és veszélyek

Lehetőségek

- ◆ Európában a népesség öregedése miatt az idősebb korosztály nagyobb keresleti igénye várható az általuk igénybe vett szolgáltatásokra (pl. egészségmegőrzés, gyógyítás, rekreáció, kulturális kikapcsolódás)
- ◆ környezettudatosság és a hagyományos értékek (építészeti, kézműves mesterségek, helyi mezőgazdasági termékek, kultúrák) iránti kereslet növekszik, ami igényt támaszt az ökoturizmusnak, a helyi termékek értékesítésének, illetve a kulturális turizmusnak
- ◆ egészségtudatosság felértékelődése és növekvő igény az egészségmegőrzésre, ami keresletet támaszt az aktív turizmusnak (vitorlázás, lovaglás, kerékpározás, túrázás, vadászat, horgászat), a biotermékeknek, bizonyos halfajtáknak, az ökoturizmusnak

Veszélyek

- ◆ hagyományos, tömeges turizmus fokozatos térvesztése, mely csökkenti a meglévő turisztikai terméke, nagyszámú magán szálláshelyek kihasználtságát
- ◆ a közösségi művelődést felváltják az otthoni, individuális formák, ezáltal is csökken a társadalmi szolidaritás
- ◆ az ország munkabér előnye folyamatosan csökken a világgazdaságban, ezért veszélyt jelent a Balaton térségben működő kezdetben munkaerő-igényes termelést folytató vállalkozások elvándorlása, munkahelyek megszűnése
- ◆ turizmus területén a gyorsan fejlődő belföldi és külföldi versenytársakkal szemben a régió elveszíti versenyelőnyét
- ◆ egyéni, rugalmas közlekedés igényének növekedése, ami növeli a gépjárműforgalmat és csökkenti a

- ◆ információs technológiai eszközök használata dinamikusan fejlődik, növekszik az internet jelentősége a mindennapi életünkben (pl. on-line közcélú információs rendszerek, internetes egyéni szállásfoglalás)
- ◆ általánosságban a munkaerő szaktudásnak és képessége iránt támasztott igények felértékelődése miatt növekszik a kereslet a hivatás, konferencia turizmusban
- ◆ a lakosság jövedelmének növekedésével növekszik a belföldi turizmus
- ◆ a tó keleti és középső medencéjében feltárando termál-, ill. gyógyvíz hasznosítás sokat javíthat a régió meglévő turisztikai infrastruktúrájának jobb kihasználásán
- ◆ növekszik az igény a régióban is meghatározó foglalkoztatói bázissal rendelkező vállalatok által gyártott a híradástechnikai, szórakoztató elektronikai termékek iránt
- ◆ innováció vezérelt és tudásalapú gazdaság felértékelődése
- ◆ a szociokulturális szolgáltatások, a kreatív ipar felértékelődése új szolgáltatások nyújtásának ad lehetőséget
- ◆ légi közlekedés dinamikusan fejlődik világszerte
- ◆ növekvő környezettudatosság és az EU környezetbarát politikája, valamint a külső energiaforrásoktól való túlzott függőség csökkentése miatt növekvő igény várható a megújuló energiaforrások (biomassza, napenergia) hasznosítása iránt
- ◆ EU előírások alkalmazása a hulladékgazdálkodás terén, ami a Balaton térségét teljesen lefedő hulladékkezelési rendszer(ek) működését igényli
- ◆ a régiók és az ágazatok közötti kommunikáció fejlődése elősegíti az állami támogatások hatékony felhasználását, mely lehetőséget ad a Balaton Régió területfejlesztési intézményrendszerének megerősödésére
- tömegközlekedés igénybevétele
- ◆ a térség gazdaságát befolyásoló Balaton vízminőségének és szintjének romlása (eutrofizáció), ingadozása, vízgyűjtőterület BKÜ-n kívüli részeiről jövő szennyeződések és az éghajlatváltozás miatt.
- ◆ a termálvíz illegális, nem szakszerű felhasználása, kezelése és ennek jövőbeni hatása
- ◆ globális felmelegedésből adódó klímaváltozás, változékony időjárás (pl. csapadékos időjárás, kiszámíthatatlan forró nyári napok) bizonytalanná teszi a tóban a fürdőzési lehetőségeket és a szabadter programok szervezését
- ◆ ipari szennyezés kockázata, különösen Balatonfűzfő térségében
- ◆ területhasználat, beépítettség jelentős növekedése a szabályozások ellenére
- ◆ a Balaton-felvidék erdeit veszélyeztető gyapjaslepke hernyórágás
- ◆ környezeti katasztrófák, ipari, mezőgazdasági szennyezés lehetősége pl. a felső Zala vízgyűjtő területéről

5 Jövőkép

Természetesen, Balaton!

A Balaton Régió a természetesség és a magas életminőség közép-európai mintarégiója. A régió, a Balaton és a környező táj egyedülálló természeti és kulturális adottságaira épít, európai szinten igényes, exkluzív vonzó lakó-, üdülő-, és munkakörnyezetet kínál.

A Balaton régió

- Magyarország és Közép-Európa viszonylatában a legtermészetesebb régió, állandó és ideiglenes lakói számára a legvonzóbb életminőséget nyújtja;
- magas minőségű természeti értékekkel és épített környezettel rendelkezik, környezeti állapota stabilizálódik, Közép-Európa legnagyobb tava a Balaton és a környező táj egyedülálló természeti és kulturális adottságai, mint nemzeti közkinccs megőrzése felett hűen őrökdi;
- európai szinten modellértékű, egységes fenntartható területi rendszert alkot, önálló fejlesztési egységként kezelt és önálló területi irányítással rendelkezik;
- környezeti és táji értékek fenntarthatósága mellett jelentős hazai és külföldi idegenforgalommal rendelkezik, a szabadidő eltöltésnek, az élménykeresésnek és az egészséges életvitelnek a legvonzóbb magyarországi térsége, miközben különböző térségeit izgalmas sokféleség jellemzi;
- gyógyító térség, kialakul a gyógyító Balaton képe ahol a tó és a gyógy-, termálvizek, a mikroklíma, a helyben megtermelt gyógyító és éltető termékek, valamint a szabadidő aktív eltöltését segítő szolgáltatások egész évben várják a látogatókat és gyógyítják, frissítik a régióban élőket;
- táji, természeti adottságokra és hagyományokra épülő („Balaton márka”), a helyi környezeti feltételekhez igazodó versenyképes gazdasággal rendelkezik;
- a helyi szereplők együttműködése révén a régióban megtermelt jövedelmek lehető legnagyobb része a térségen belül marad, a térség szereplőit gazdagítja;
- a modern XXI. századi innovatív, tudás alapú gazdasági ágak, szolgáltatások és intézmények térségi jelenléte megerősödik;
- az információs társadalom legújabb vívmányai a régióban kiemelkedően elterjedtek, és alkalmazásuk megjelent a gazdasági és társadalmi életben, a környezeti alrendszer irányításában;
- a lakosság minden rétege számára megteremti az esélyt a munkavállalásra, a régióban az állandó lakosság egyre nagyobb részének biztosított az egész éves munkavállalása;
- nincsenek a régióon belül jelentős területi társadalmi-gazdasági különbségek, a multikulturális és erősen érdektagolt helyi társadalom konfliktusos helyzetek jól kezeltek;

- regionális és térségi szinten együttműködő földrajzi, társadalmi és kulturális egység mely határozott és tényleges térségszervezési erőt felmutatni képes balatoni azonosságtudattal bír.

6 Stratégia

6.1 A stratégia alapelvei

A fejlesztések legfontosabb alapelvei:

- **Fenntarthatóság és örökségvédelem:** A Balaton térséget egységes területi rendszerként kell kezelni, melynek társadalmi-gazdasági alrendszerei különlegesen erősen függenek a környezeti alrendszerének állapotától, amit jól illusztrál, hogy maga a térség egyetlen vízgyűjtőnek a része. A környezet, a táj - turisztikai kínálat minőségi és mennyiségi bővítését is szolgáló - értékmegőrzésével és fejlesztésével, valamint az érintett intézmények, szereplők együttműködésével fenntartható módon kell fejleszteni a régiót.
- **A közösségi érdekeket szolgáló és hosszú távon fenntartható fejlesztéseket kell támogatni,** szemben a rövidtávon, kimagasló egyéni hasznot hozó fejlesztésekkel.
- **Összehangolt fejlesztések:** egy térség fejlesztése érdekében az adott célt szolgáló összes tevékenységek összehangolt fejlesztése szükséges. Pl. a turisztikai termékek fejlesztése a turisztikai vonzerő fejlesztésén túl, igényli a településkép megújítását, a képzett munkaerőt, az elérhetőséget, a táji értékek megóvását. A fejlesztések összehangolása regionális szinten is jelentkezik, ami a régió bevonását jelenti a stratégia megvalósításával összefüggő támogatási döntésekbe.
- **Partnerség, együttműködés:** az adott cél eléréséhez szükséges fejlesztések megvalósításában érintett összes szereplő hatékony együttműködésének biztosítása, a vállalkozóktól, civil szervezetektől kezdve egészen az önkormányzati és kormányzati intézményekig bezárólag.
- **Valós térszerveződések követése, tájsemlélet:** a fejlesztési célokat és a kapcsolódó tevékenységeket nem feltétlenül a területi közigazgatási egységek határain belül kell korlátozni. Ilyen térségek lehetnek a helyi gazdaság szervezésénél a tradicionális tájegységek, a városok vonzáskörzetei, és a régió érdekében, de a határain túl megvalósuló közlekedési, pl. lovasturisztikai fejlesztések.
- **Területileg differenciált fejlesztés elve:** a Balaton térségi rendszerének területi különbségeire messzemenően figyelemmel kell lenni a fejlesztések során. A térséget éles választóvonalak szelik át, például part menti és parttól távolabbi települések, tájegységek, városok vonzáskörzeteinek határai. A határvonalakon belül a térségek eltérő problémákkal adottságokkal rendelkeznek, ezért a fejlesztéseket is eltérőek lehetnek a különböző térségekben.
- **Tudatos térhasználat:** a környezetileg különlegesen érzékeny, ugyanakkor az emberi tevékenység eredményeitől túlszűfolt régióban a fejlesztések térbeli elhelyezésére speciális térhasználati elveket kell megfogalmazni. Az elveknek szolgálnia kell a közkeincsek védelmét és hozzáférhetőségét, a térbeli személy-, anyag-, energia- és tudásforgalom fenntartható,

biztonságos és hatékony szervezését. Mindez azt is jelenti, hogy a Balaton régióban a területrendezési és -fejlesztési tevékenységeket nagyon szorosan össze kell hangolni.

- **Szubszidiaritás:** a fejlesztésekről szóló döntéseket azon a területi szinten kell meghozni, ahol a döntésekhez a legtöbb információ rendelkezésre áll. Ez a gyakorlatban a fejlesztési támogatások megítélésébe a régió bevonását, illetve önálló döntési jogosítványainak megadását jelenti. A regionális szintű döntések meghozatalába alapvetően a régió kistérségeit, illetve a régióra vonatkozó hatáskörrel rendelkező szervezeteket kell bevonni.
- **Esélyegyenlőség:** a megvalósult fejlesztéseknek biztosítani kell a férfiak és nők egyenlő hozzáférési esélyeit. A megvalósuló új fejlesztéseknek biztosítani kell a fogyatékosok hozzáférését.

6.2 Átfogó cél

A Balaton térsége természeti, táji értékekben, kulturális örökségben gazdag terület, gazdaságában - országos viszonylatban - jelentős súlya van a turizmusnak. Ugyanakkor a turizmus versenyképessége romlott az elmúlt időszakban, miközben az éves átlagot tekintve elsősorban a parttól távolabbi településeken magas a munkanélküliség, az inaktívak aránya. A foglalkoztatottság erősen szezonális, mely részben köszönhető a nyári szezonokban az állandó lakosságot szinte megduplázó üdülőtulajdonosok által, elsősorban a szolgáltatások iránt támasztott keresletnek. A régió lakosságát jellemzi az elöregedés, a magasan képzett fiatalok elvándorlása. Kedvező folyamat, hogy az elmúlt időszakban a csapadékos időjárásnak és a jelentős természet- és környezet védelmi beruházásoknak köszönhetően javult a tó minősége, illetve stabilizálódik a vízszint, valamint a környezet állapota, mely területen további előrelépések szükségesek. A Balaton régióban a fejlesztéspolitikához kapcsolódó intézményrendszer működése alacsony hatékonyságú, gyenge a különböző partnerek közti együttműködés. Ez a helyzet lehetőséget nyújt arra, hogy a jövőben a korábbi fejlesztési stratégiától eltérően a fejlesztések középpontjában a lakosság életminőségének javítása álljon.

Átfogó cél: A lakosság életminőségének javítása érdekében a Balaton-térség versenyképességének javítása a fenntartható fejlődés elveinek érvényesítésével

A jövőképhez igazodva a régió fejlesztési céljait úgy kell megfogalmazni, hogy az javítsa a lakosság életminőségét, vonzó, élhetőbb környezetet teremtsen, miközben a gazdaság fejlesztése nyomán növekedjen a lakosság jövedelme. A jövedelem növelése érdekében a régióban olyan termékek előállítását és olyan szolgáltatások nyújtását kell ösztönözni, melyek nemzetközi viszonylatban is versenyképesek. Ezért törekedni kell a régióban működő vállalkozások megújuló-képességének javítására, a termelési folyamatok, termékek innovációjára, valamint a turisztikai szolgáltatásoknak a célcsoport igényekhez igazított minőségi javítására. A gazdaság fejlesztésekor az innováció-orientált termék- és technológiafejlesztés ösztönzése, valamint a szolgáltatások folyamatos megújításán keresztül törekedni kell az egész éves állandó foglalkoztatás bővítésére, új vállalkozások letelepítésére. A gazdaság fejlesztésekor építeni kell a térség természeti, táji értékeire és kulturális örökségeire, a balatoni, táji hagyományokra, ugyanakkor vigyázni kell arra, hogy a régió környezeti egyensúlyát ne borítsák fel az emberi beavatkozások. A mezőgazdasági tevékenységek kapcsán ösztönözni kell a környezetkímélő, a táji adottságokat figyelembe vevő gazdálkodási tevékenységek folytatását, a turizmus keresleti

igényeinek kiszolgálását. A természeti értékekben bővelkedő régióban különösen fontos a környezeti szempontok figyelembe vétele és a környezetterhelés csökkentése. Az életminőség javítása szempontjából meghatározó a települési környezet fejlesztése és a helyi közösségek, a térségi szereplők együttműködése. Mindezen fejlesztések során törekedni kell a térségben a területileg kiegyenlített fejlődésre, így – az egyik legfontosabb célt említve - a parttól távolabbi településeken a part menti településekhez képest másfélszeres munkanélküliség csökkentésére. A lakosság életminőségének alapfeltétele a magas színvonalon működő, elsősorban kistérségi alapon jól szervezett humán közszolgáltatások működése. Jelen stratégiának nem tárgya ez a tématerület mivel azt a többcélú kistérségi társulásoknak a tervezési-statisztikai régiókkal együttműködve kell megtervezniük.

Az életminőség javítása során a helyi lakosság mellett figyelembe kell venni az üdültulajdonos, a turisták és a térségbe befektetni kívánó vállalkozók elvárásait is.

A fenntartható fejlődés elveivel összhangban a társadalmi haladás érdekében a térség gazdasági fejlődésének biztosítása mellett a környezeti feltételeket is meg kell őrizni. A fejlesztési célok megvalósítása során tekintettel kell lenni a környezet eltartó-képességére, mint az igények kielégítésének korlátjára is.

6.3 Specifikus célok

Az átfogó cél eléréséhez járulnak hozzá a specifikus célok, melyek fejlesztési irányokon keresztül valósulnak meg. A fejlesztési stratégia specifikus céljai az alábbiak:

A vállalkozások versenyképességének javítása érdekében

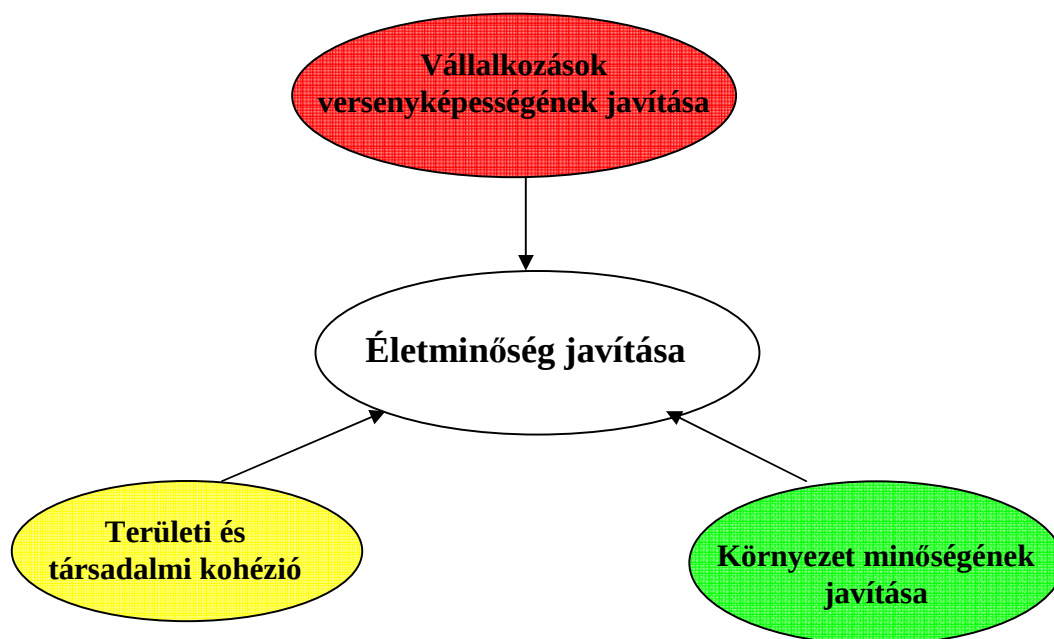
1. A foglalkoztatás bővítése és a vállalkozások jövedelem termelőképességének javítása, ezen belül is:
 - állandó lakosok egész éves foglalkoztatásának bővítése, a turizmus megújítása mellett a vállalkozások modernizációjának ösztönzése;
 - építve a régió természetföldrajzi, táji adottságokra, hagyományos gazdasági ágazatokra (pl. mezőgazdaság, turizmust kiszolgáló szolgáltatások);
 - új, magas hozzáadott értéket előállító gazdasági tevékenységek megtelepítésére;
 - turizmusból származó jövedelmek növelése és a régión belül a turizmus tér- és időbeli szétterítése;
 - a régió közlekedési elérhetőségének javítása;
 - a munkaerő kínálatának a foglalkoztatási igényekhez való igazítása;
 - a modern info-kommunikációs eszközöknek lakosság és a vállalkozások minél szélesebb körben való elterjesztése;
 - a közügyekkel, közszolgáltatásokkal, vállalkozásfejlesztéssel foglalkozó intézmények szervezeti megújulása;

Környezet minőségének javítása érdekében

2. A táji értékek helyreállítása, valamint ezen értékekre építő gazdaság fejlesztés és a települési környezet minőségének javítása;
 - a stabil környezeti állapot elérése és balatoni tájak értékeinek védelme és erőforrásaik fenntartható hasznosítása, kockázat-megelőzés;
 - az életminőség javítása szempontjából meghatározó a települési környezet fejlesztése, zsúfolt területhasználat oldása;
 - a táji értékek és a kulturális örökség fenntartható hasznosítására építő gazdasági tevékenységek és szolgáltatások fejlesztése.

Területi és társadalmi kohézió érdekében

3. A parttól távolabbi településeken a foglalkoztatás bővítése és a gazdaság, ezen belül a turizmus fejlesztése;
4. A térségi szereplők (önkormányzatok, intézmények, vállalkozások, civilek) közti együttműködések ösztönzése és a regionális identitás erősítése.

A foglalkoztatás bővítése és a vállalkozások jövedelemtermelő-képességének javítása

A régió foglalkoztatásának bővítése és a szezonális foglalkoztatás negatív hatásának mérséklése érdekében szükséges a munkahelyteremtés ösztönzése. Miután a turizmushoz kapcsolódó – amúgy jelentős - foglalkoztatás erősen szezonális, ösztönözni kell **más gazdasági ágazatokban új munkahelyek teremtését**. A gazdaság diverzifikációja kapcsán építeni kell a turizmus által támasztott keresletre és a turisztikai fogyasztáshoz kapcsolódó termékek előállításának ösztönzésére, valamint a termőhelyi adottságok és a természeti értékek fenntartható hasznosítására. A felsőfokú végzettségű fiatalok elvándorlásának megakadályozása érdekében

ösztönözni kell az elsősorban felsőfokú végzettségűeket foglalkoztató vállalkozások innováció-orientált fejlesztését, illetve régióban való letelepedését, valamint a szolgáltató szektor fejlesztését. A régió meglévő, illetve betelepítendő vállalkozásainak innovációs környezetének javítására együttműködési kapcsolatokat kell kialakítani a Balaton környéki (Veszprém, Keszthely, tihanyi Limnológiai Kutatóintézet, Badacsonyi szőlészeti és borászati kutatóintézet, Kaposvár, Székesfehérvár) felsőoktatási intézményekkel, kutatás-fejlesztési központokkal. A Balaton természeti adottságaihoz kapcsolódóan a vállalkozások innovációs képességének javítására javasolt egy új balneológiával, hidrológiával, reumatológiával foglalkozó kutatás-fejlesztési intézet felállítása. Az új vállalkozások indításának ösztönzése, illetve régióban való letelepítése érdekében szükséges a tó mentén arányosan elhelyezkedő városokban, elsősorban meglévő iparterületek rehabilitációjával a gazdasági infrastruktúra, a telephelyek fejlesztése. A vállalkozások versenyképességének javításához szükséges a vállalkozói kultúra, ismeretek mind szélesebb körben való elterjesztése, valamint hálózatos együttműködésük ösztönzése. Új, elsősorban felsőfokú, szakképzett munkaerőt foglalkoztató vállalkozások vonzása érdekében szükséges a befektetések ösztönzésére vonatkozó szervezeti háttér megújítása.

A Balaton páratlan természeti-kulturális értékeinek köszönhetően, különösen **vonzó térség** a pihenni, kikapcsolódni vágyóknak és megfelelő alapot teremt **a turizmus fejlesztésének**. A tó és térsége adottságainak értékét növeli a lakosság növekvő egészség-, és környezettudatossága, valamint a belföldi lakosok szabadon elkölthető jövedelmének növekedése. Európa, az ország és ezen belül is a Balaton térség lakosságának öregedése új típusú keresletet támaszt a szabadidős és egészségmegőrző, gyógyítási szolgáltatások iránt. Ezt az újonnan jelentkező igényt érdemes kihasználni a páratlan táji értékekkel és kulturális örökséggel, valamint termál- és gyógyvizekkel rendelkező Balaton térségnek. Ugyanakkor szükséges a turisztikai termékek fejlesztése, így a vonzerők, a szolgáltatások térségileg szervezett kínálatának és minőségének - az egyre kiszámíthatatlanabb időjárást is figyelembe vevő - célcsoport-orientált fejlesztése, a települési arculat fejlesztése, valamint a balatoni marketingtevékenység hatékonyságának javítása szükséges, hogy megfordítsa a balatoni turizmus hanyatló tendenciáját. Mindezen fejlesztéseket úgy kell megvalósítani, hogy **növekedjenek a turizmusból származó jövedelmek, éves szinten és területileg is lehetőség szerint kiegyenlített legyen a turista forgalom**, csökkenjen a szezonális és a települések időszakos túlterheltsége.

Balaton térségének adottságai nem a legkedvezőbbek a mezőgazdaság számára, miközben **jelentős hagyományai vannak a szőlő- és gyümölcsstermesztésnek, valamint a nádgazdálkodásnak**. A mezőgazdasági termékek, élelmiszerek iránt a régióba látogató turisták is további keresletet támasztanak, ami a nyári szezonban különösen előnyös a munkaerő-igényes primőr (minőségi) zöldségek, gyümölcsök termesztésének és helyben történő értékesítésének. A mezőgazdaság jövedelmezőségének javítása érdekében ösztönözni kell a termelők és a termelési-értékesítési láncban lévők együttműködését, segíteni a mezőgazdasági vállalkozások, kistermelők technológiai modernizációját, az áruk helyi feldolgozottsági szintjének növelését, valamint a termények, áruk helyi piacokra való eljuttatását.

Ahhoz, hogy a térség vonzó legyen a befektetők és a turisták számára, **javítani kell a tó elérhetőségét**. Mivel 2007-ig a Balaton déli partján kiépül a Zágrábot és Budapestet összekötő autópálya, ezért a közlekedés fejlesztésében a hangsúlyt a Budapest irányából az északi part menti területek megközelíthetősége, a nyugati irányú elérhetőség, valamint a régió belüli elérhetőség javítása részeként a parttól távolabbi települések – elsősorban tömegközlekedéssel való - elérhetőségére, ezen belül is a szűk keresztmetszetek oldására kell koncentrálni. Fontos

továbbá a Balaton térségének a légi közlekedéssel való megközelíthetőségének költséghatékonyságot figyelembe vevő minőségi javítása.

A munkahelyteremtés és az állandóan foglalkoztatottak számának bővítése érdekében nemcsak a vállalkozások modernizálása és az üzleti környezet javítása szükséges, hanem **a munkaerő kínálatnak a foglalkoztatási igényekhez való igazítása** is. Ennek érdekében szükséges a munkaerő-keresletet figyelembe vevő szakképzési rendszer rugalmas működtetése, az átképzés ösztönzése, valamint különösen a parttól távolabbi településeken a tartós munkanélkülieknek, valamint az inaktívoknak a speciális foglalkoztatási programokba való bevonása. A turisztikai szolgáltatások minőségének javításához szükséges szakképzési, felsőfokú képzési intézmények kiépültek, miközben szükséges a szezonálisan foglalkoztatottak képesítési feltételeinek megteremtése, valamint a vendéglátásban, szolgáltatásban, szállodaiiparban ügyfélkapcsolati oldalon dolgozók – elsősorban a német mellett - angol nyelv ismeretének fejlesztése.

A régió versenyképességének javítása érdekében célszerű minél szélesebb körben elterjeszteni a modern **info-kommunikációs eszközök használatának alkalmazását**. Ösztönözni kell a lakosság körében, de különösen a vállalkozásoknál, önkormányzatoknál a modern info-kommunikációs eszközök alkalmazását és törekedni kell a munkavállalók alkalmazási ismereteinek a bővítésére.

Különösen az egész régió, ezen belül a vállalkozások versenyképességének javításához elengedhetetlen a térségben a gazdaságfejlesztéssel, közügyek intézésével, közszolgáltatásokkal foglalkozó **intézmények és szervezetek megújulása**, hatékonyabb munkavégzésük és ügyfélorientált tevékenységük.

A táji értékek helyreállítása, valamint ezen értékekre építő gazdaság fejlesztés és a települési környezet minőségének javítása

A régió társadalmi-gazdasági fejlődésének alapja a Balaton, ezért a tó és a környező táj állapota létfontosságú. Annak ellenére, hogy a Balaton vízminősége sokat javult az elmúlt időszakban, **tovább kell folytatni a vízminőség javításával összefüggő környezetvédelmi intézkedések megvalósítását**. Folytatni kell a megkezdett ivóvízminőség javítási, szennyvíz- és hulladékgazdálkodási projekteket. A tóba jutó diffúz szennyeződések csökkentése érdekében meg kell oldani a **bel- és külterületi vízrendezést**, a termőtalaj-erózió, az erodált talaj élővízbe kerülését meliorációs fejlesztéssel. A tó vízminőségének javítása érdekében fontos a Balatonba torkolló vízfolyásokon a szűrőmezők kiépítése és a Kis-Balaton vízvédelmi rendszere megvalósításának folytatása, a déli part berkeinek revitalizációja. A tó védelme mellett figyelmet kell fordítani a térségében található más vizes élőhelyek védelmére, valamint az érzékeny vízbázisok is. A vízminőség védelme, illetve a biodiverzitás megőrzésének érdekében folytatni és fejleszteni kell a térségben a témával összefüggő kutatásokat, illetve megfigyelő rendszerek kiépítését és működtetését. A talaj- és vízvédelmet szolgáló erdőtelepítési programot ki kell terjeszteni a Balaton vízgyűjtő teljes területére.

A turizmus jellemzője, hogy az állandó lakosságon túl további látogatók vonzásával növeli a környezetterhelést, ami a Balaton mentén még erősebben jelentkezik a nagyszámú üdülőtelek miatt, így a fő turisztikai szezonban legalább megduplázódik a Balaton lakossága. A településeken **a zsúfolt területhasználat csökkentése** érdekében ösztönözni kell a közhasználatú területek bővítését, így a part menti zöldterületek, sétányok kiépítését, továbbá -

ahol szükséges - korlátozni kell a települések további beépíthetőségét. Az értékvédelem szempontjából fontos a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Területrendezési Tervével összhangban a hagyományos településszerkezet, illetve a települési arculat, utcaképek megóvása, az épített örökségi értékek védelme. Ugyanakkor az élhető települési környezet és a turisztikai célok megvalósítása érdekében rehabilitálni kell a folyamatosan romló állapotú üdülőtelleket, településrészeket. A közlekedés fejlesztésénél törekedni kell a környezetbarát közlekedési módok alkalmazására, így az északi part vasút-villamosítására, a tömegközlekedés összehangolására, illetve eszközállományának, szolgáltatásának minőségi javítására és a kerékpáros közlekedés infrastrukturális feltételeinek javítására. Ugyanakkor a part mentén szükséges a fő közlekedési útvonalakon a zsúfoltság csökkentése, a térséget érintő tranzitforgalomnak a parttól távolabbi főközlekedési utakra való áterelése. Törekedni kell a közúti közlekedési forgalom csökkentésére, illetve a közlekedés zaj és levegő szennyezésének mérséklésére.

A vállalkozások fejlesztésénél ösztönözni kell a **környezetbarát technológiák alkalmazását**, és csökkenteni kell a környezetszennyező anyagok kibocsátását. A nagyvárosi ipari területeket alapvetően a barnamezős területek rehabilitációjával, szükség szerint kármentesítéssel és meglévő hasonló célú, beépített területek újjáépítésével kell fejleszteni. A gazdálkodás során messzemenőig figyelembe kell venni a táji adottságokat, a termőterület sajátosságait és ösztönözni kell az extenzív környezetkímélő mezőgazdasági (különösen a gyümölcsstermesztés) gyakorlatot, a **helyi, táji hagyományokon alapuló kézműves termékek előállítását** és helyben történő értékesítésüket (pl. turisztikai vonzerővel rendelkező piacok, vásárok). A környezet- és egészségtudatosság révén a biotermékek iránt növekvő folyamatos kereslet megfelelő alapot nyújt a biogazdálkodás folytatására, mellőzve a műtrágya és egyéb kemikáliák használatát. Az erdőgazdálkodás során is törekedni kell a hagyományos, természet-közelű módszerek alkalmazására. A környezetbarát technológiák alkalmazásának fontos szerepe lehet az energiaellátásban. A megújuló energiaforrások hasznosítása kapcsán az arra alkalmas területeken az energianövények termesztésével ösztönözni kell a biomassza fűtési célú felhasználását, a biodízelhez szükséges alapanyag előállítását és feldolgozását, továbbá a napenergia hasznosítását.

A **természeti és kulturális táji értékek megőrzése** alapvető, többek között az értékes lakókörnyezet és a turizmus alapértékeit, vonzerejét jelentik. A tájrehabilitáció részeként legsürgetőbb feladat az omlásveszélyes partfalak állékonyságának biztosítása, a tájsebek kezelése, valamint a tájkezelési programok részeként a térség erdősítése. A természeti és táji értékek bemutatása fontos eleme a turisztikai kínálatnak, melyhez szükséges a bemutatóhelyek fejlesztése, elősegítve a környezeti ismeretek terjesztését. Továbbá a magas minőségű környezet, táj kiváló lehetőséget kínál az egészségtudatosság jegyében az aktív turizmushoz kapcsolódó szolgáltatások fejlesztésére.

A térség fenntarthatóságának biztosítása érdekében egységes fenntartható térségmenedzsmentre, **fenntarthatósági** keretstratégiák kidolgozására, valamint tájgazdálkodási **tervek kialakítására** van szükség.

A régió területi és társadalmi kohéziójának erősítése,

A régióon belül nagyok a gazdasági-társadalmi területi különbségek, különösen a déli parttól távolabbi településeken szembevető az átlagnál alacsonyabb jövedelem és magasabb munkanélküliség. Ez indokolja a parttól távolabbi településeken a **foglalkoztatás bővítésére való erőteljes koncentrációt**. Ezen térségekben meghatározó a mezőgazdaság, mely ágazat fejlesztése szükséges annak érdekében, hogy munkahelyeket teremtsen a jelenleg munkaerőpiacról kiszorult munkaképes korú lakosság számára. A déli part menti területek a zöldség- és gyümölcsstermesztésen túl alkalmasak energianövények termesztésére is.

Továbbá ösztönözni kell a térségben gazdasági szerkezet diverzifikációját, új vállalkozások indítását, a turisztikai kínálat és a szolgáltatások fejlesztését. A **turizmus fejlesztését jelentheti** a tájat, környezetet túlzottan nem terhelő térség-specifikus turisztikai termékek megteremtése, illetve a turizmusban dolgozók szakképzettségének, idegen nyelvismeretének fejlesztése. A parttól távolabbi települések turisztikai vonzerejének javításához elengedhetetlen a kistelepülések, falvak arculatának megújítása.

A foglalkoztatási lehetőségek bővítésében meghatározó a Balaton menti városok gazdaságsszervező tevékenysége, **fejleszteni kell ezekben a városokban a vállalkozási környezetet**. A beruházások ösztönzését serkenti az autópálya megépítésével a déli part elérhetőségének javulása. A gazdasági tevékenységeknél törekedni kell a nem környezetszennyező technológiát használó vállalkozások letelepítésére, továbbá a helyben előállított termékek és termelési, valamint értékesítési együttműködések kialakítására. A gazdaság diverzifikációjának, illetve a magasan képzett munkaerő parttól távolabbi településeken való megtartásának, vagy vonzásának részeként ösztönözni kell a szélessávú informatikai hálózat minden településen való kiépítését. A foglalkoztatás ösztönzéséhez szükséges a **tartós munkanélküliek, szociális segélyben részesülők alternatív foglalkoztatási lehetőségeinek megteremtése**, illetve a települések közti, elsősorban tömegközlekedési kapcsolatok fejlesztése.

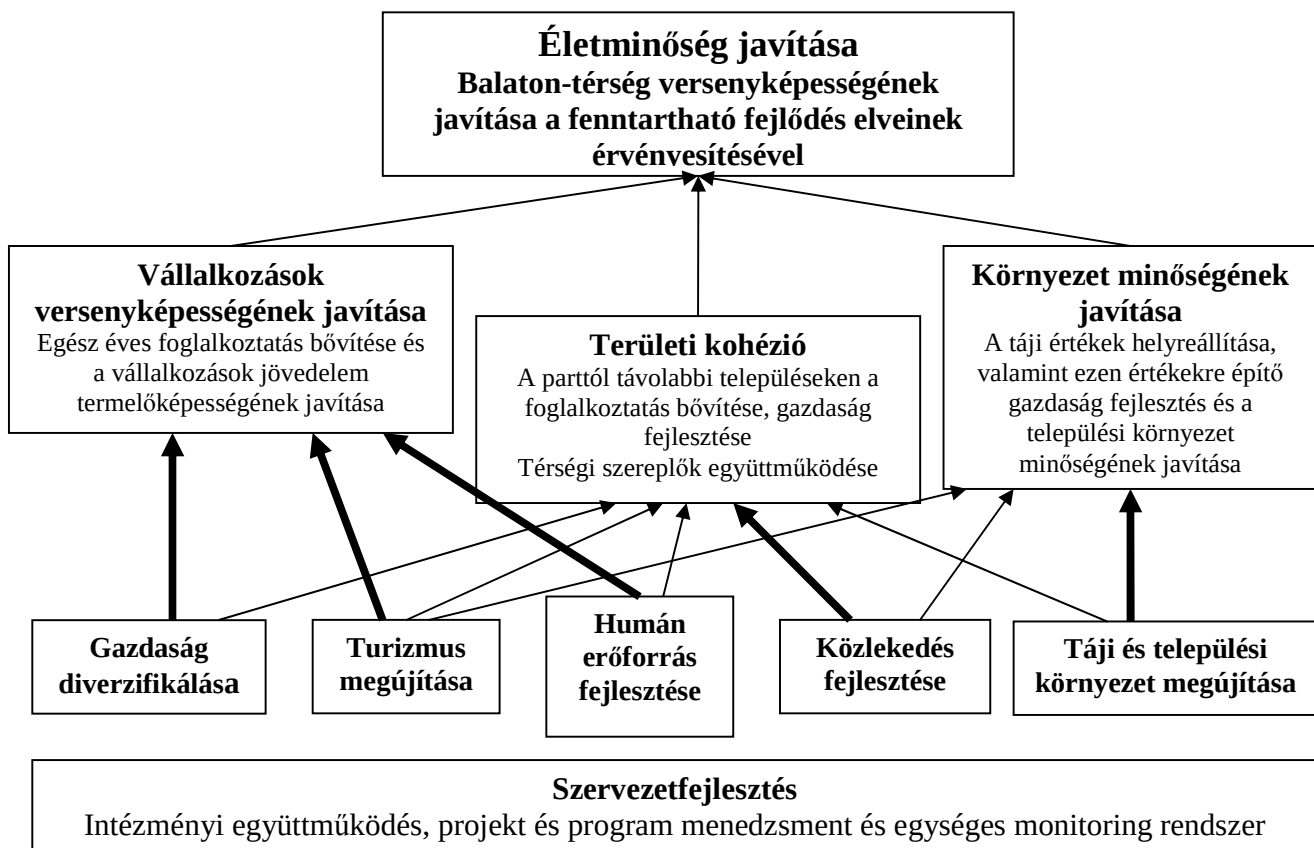
A kohézió erősítése nem csak a térségek közti fejlettségbeli különbségek csökkentése miatt fontos, hanem a **térségi szereplők közti együttműködés ösztönzése** érdekében is. Ahhoz, hogy a fejlesztések érdemi hatást érjenek el, szükséges az egy térségben, vagy a fejlesztések egy szegmensében a közintézmények (önkormányzatok és intézményeik), illetve a magán (vállalkozások és a civil szervezetek) közti együttműködések ösztönzése. A projektek fejlesztésében, illetve a projektek megvalósításában, közcélú szolgáltatások működtetésben, vagy szabadidős, kulturális programok szervezésében való együttműködés javítja a fejlesztések hatékonyságát, valamint serkenti a helyi identitás, kötődés erősödését. Törekedni kell arra, hogy a fejlesztések megítélésében a helyi lakosság, az üdülőövezeti ideiglenes lakosok és turisták érdekazonossága is megteremtődjön.

6.4 A célok elérésének módja, fejlesztési irányok (prioritások)

A régió gazdasági-társadalmi fejlődésének alapja a jó minőségű természeti és épített környezet. Miközben az elmúlt időszakban a nagy mértékű környezet- és természetvédelmi célú beruházások révén sokat javult a tó ökológiai állapota, a térségben további, az ökológiai egyensúly fenntartást biztosító beruházások szükségesek. Ugyanakkor a korábbi fejlesztéseivel összehasonlítva a jövőben a környezet-, és természetvédelmi célú beruházásoknak az összes

fejlesztés viszonylatában alacsonyabb pénzügyi súlyúnak kell lenni a gazdaságfejlesztés, munkahelyteremtés ösztönzésével összehasonlítva. A régió gazdaságfejlesztésében elsőszámú prioritást kell, hogy élvezzenek azok a fejlesztések, melyek a gazdaság turizmustól való oldását, és egész évben foglalkoztatást nyújtó munkahelyek teremtését segítik elő. Ezzel párhuzamosan törekedni kell a turizmus megújítására, és ösztönözni kell azoknak a vonzerőknek a fejlesztését, melyek egész évben kínálnak szolgáltatást a látogatóknak. Ugyanakkor a gazdasági célú fejlesztéseknél figyelemmel kell lenni a régió belüli területi gazdasági-társadalmi különbségek mérséklésére. A parttól távolabbi települések felzárkóztatása vélhetően lassabban fog bekövetkezni, hisz egyik napról a másikra nem várható változás a minőségi munkaerő-kínálat jelentős növekedésében, konkrétan az inaktív, tartós munkanélküliek foglalkoztathatóságában.

A stratégia megvalósítását úgy kell kialakítani, hogy az leghatékonyabban szolgálja az állami támogatások felhasználását. 2007-13 között az állami támogatások meghatározó hányada az EU kohéziós célú támogatásai által finanszírozott programok részeként kerül felhasználásra. A program struktúra úgy került megfogalmazásra, hogy az könnyen illeszthető legyen a jövőbeni EU támogatású programok szerkezetéhez. A programstruktúra kialakításakor figyelembe vételre kerültek a Balaton régió sajátossága céljai: az életminőség javítása, illetve a munkahelyteremtés ösztönzése, a gazdasági szerkezet modernizációja.

A program céljainak elérése érdekében szükséges megfogalmazni azokat a fejlesztési irányokat (prioritásokat), melynek keretében megvalósításra kerülnek az intézkedések, mint a fejlesztéspolitika eszközei. A fejlesztési irányok illeszkednek a specifikus célokhoz, ami által a célok és a fejlesztési irányok közvetlenül megfeleltethetők egymásnak. A specifikus célok elérése érdekében a Balaton régió fejlesztési stratégiájának a 2007-2013 közötti időszakra megfogalmazott **fejlesztési irányai** a következők:

1. Gazdaság

Egész éves munkahelyteremtés érdekében a gazdasági szerkezet diverzifikálása, hagyományos gazdasági ágazatok modernizálása és új kitérési pontok fejlesztése

A gazdasági szerkezet diverzifikálása, hogy a turizmus mellett innováció-orientált fejlesztéssel megerősödjének, illetve induljanak olyan vállalkozások, amelyek új munkahelyek teremtésével képesek növelni az állandó foglalkoztatottak számát. Ennek érdekében szükséges a speciális helyi adottságokra építő, illetve a természeti értékeket megőrző, ezen belül kiemelten a mezőgazdasági, élelmiszeripari vállalkozások versenyképességének javítása, a vállalkozói környezet fejlesztése. A felsőfokú végzettségű lakosság megtartása érdekében, valamint a régió versenyképességének javítása érdekében fontos a magas tudás tartalmú tevékenységeket végző vállalkozások fejlesztése, a térséghez tartozó felsőfokú oktatási, illetve kutatás-fejlesztési intézetekkel való együttműködésük ösztönzése.

2. Turizmus

A balatoni turizmus XXI. századi versenyképességének megalapozása, a megváltozott igényekhez igazodó termékek fejlesztése, szervezeti modernizálása

A turizmus megújítása, hogy a turisztikai termékek, ezen belül a vonzerők megújítása és újak fejlesztése, valamint a kapcsolódó szolgáltatások színvonalának javítása a régióban hozzájáruljon a turisztikai szezon tér- és időbeli kiterjesztéséhez, valamint az egész éves foglalkoztatás bővítéséhez, a vállalkozások versenyképességének javításához és nem utolsósorban a természeti, kulturális erőforrások fenntartható hasznosításához.

3. Emberi erőforrás

Képzett, versenyképes munkaerő biztosítása, foglalkoztatásba bevontak bővítése és erős társadalmi kohézió megteremtése

Az emberi erőforrás megújítása, hogy a régió kulcságazataiban, így a turizmusban is a piaci igényekhez igazodó magasabb színvonalú ismeretek megszerzésével javuljon a vállalkozások versenyképessége, valamint a tartós munkanélküliek, inaktívak foglalkoztatási programjai révén bővüljön a potenciális munkavállalók köre, a civil kezdeményezések, térségi együttműködések ösztönzésével javuljon a helyi szereplők alkalmazkodóképessége.

4. Közlekedés

Célirányos és összehangolt fejlesztésekkel a Balaton Régió gyors, kényelmes nemzetközi és hazai elérhetőségének javítása és a régió egységes, fenntartható közlekedési rendszerének kialakítása

Közlekedés fejlesztése, hogy a régió az északi part közúti, vasúti elérhetőségének javításával, valamint a légi elérhetőség minőségi fejlesztésével vonzóbb legyen a vállalkozások, turisták számára, továbbá a közúti közlekedés zsúfoltságának oldásával, illetve a tömegközlekedés

minőségi fejlesztésével, összehangolásával csökkenjen a környezet közlekedési eredetű terhelése.

5. Táji és települési környezet

A környezeti állapot stabilizálása és fókuszált, összehangolt minőségi fejlesztése, valamint a vonzó életminőség biztosítása érdekében a települések fejlesztése, a táji és kulturális értékek védelme, fenntartható hasznosítása

Természeti, táji értékek, kulturális örökség megóvása, hogy a tó ökológiai állapotának javításával, a környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztésével, a természeti és a települési, épített értékek megóvásával és rehabilitációjával, továbbá a szellemi örökség ápolásával valamint a megújuló energiaforrások hasznosításának ösztönzése révén megmaradjon a régió kiemelt környezeti minősége és a lakosság életminőségének javításán túl a gazdasági szereplők számára is vonzó gazdasági környezetet jelentsen.

Szervezetfejlesztés és a térségi együttműködések ösztönzése különösen fontos a program végrehajtásának támogatására, illetve a program céljainak teljesítése, valamint a fejlesztési irányokban megjelölt célokhoz kapcsolódó tevékenységek költségtakarékos és sikeres elérése érdekében.

A Balaton Régió fejlesztése kapcsán készített legtöbb tanulmány felhívja a figyelmet a Balaton térség fejlesztését szolgáló intézményrendszer működési problémáira. Ugyanakkor a fejlesztési célok megvalósításának *feltétele a projektek megvalósítását szolgáló, a fejlesztéseket koordinálni képes regionális ügynökség és térségi menedzsment szervezetek megerősítése és hatékony működtetése.*

A szervezet fejlesztése nemcsak a program megvalósítása miatt fontos, hanem a térségi elkötelezettséggel rendelkező projektek fejlesztése, majd sikeres működtetése illetve a térségi gazdasági, civil, állami szereplők együttműködésének ösztönzése érdekében is. A környezettel harmonizált, a gazdaság és a társadalom szervezésének színterei lehetnek a kistájak, ahol a régióban, különösen a parttól távolabbi, természeti értékekben különösen gazdag, erős helyi identitással rendelkező területeken minta jelleggel a fenntartható fejlődés elvei mentén tájmenedzsment programok valósíthatók meg.

A szervezettség nem csak általánosságban a fejlesztéspolitikában, hanem egy-egy ágazati területén is különösen fontos. Így nélkülözhetetlen a jól szervezettség, a koordináció

- új befektetések és a vállalkozások együttműködésnek ösztönzésében;
- turisztikai fejlesztésekben;
- a képzések, oktatási, kulturális kínálat összehangolásában;
- a munkaerő-piaci kereslet és kínálat közelítésében;
- a közlekedés és különösen a tömegközlekedés szervezésében;
- mintajelleggel a régió és tájainak fenntartható rendszereinek menedzselésben.

A stratégia végrehajtása a régióban sokszereplős feladat, a nagy projektek megvalósítását egyeztetni kell az ágazatokkal és az érintett régiókkal, míg a program részletes kialakítást meg

kell vitatni a helyi szereplőkkel. A program megvalósításban a partnerség elvén túl a szubszidiaritásnak is érvényesülnie kell.

A programot a Balaton területrendezési törvénnyel összhangban kell megvalósítani, ami igényelheti bizonyos esetekben a rendezési terv módosítását. A Balaton törvény felülvizsgálatakor javasolt érvényesíteni azt az elvet, hogy a Balaton térség határait essenek egybe a régiót alkotó statisztikai kistérségek határaival.

A *fenntartható fejlődés szempontjainak* érvényesítése a tervezés során is fontos szempont, azonban még lényegesebb a szempontok alkalmazása a stratégia megvalósítása során. Ennek érdekében az alábbiakat szükséges hangsúlyozni:

- Bármely pályázati rendszernél már a támogathatósági kritériumok szintjén szerepeltetni kell, hogy csak olyan fejlesztések támogathatóak, amelyek nem járnak negatív környezeti hatással, illetve melyek megfelelő intézkedéseket tesznek a negatív környezeti hatások csökkentésére.
- Bizonyos nagyságrendet meghaladó fejlesztések esetén (a környezeti hatásvizsgálatokról szóló 20/2001. (II.14.) kormányrendelet alapján) ezt alá kell támasztani környezeti hatástanulmánnyal is, amely a közvetlen környezeti hatásokon túlmenően az indirekt hatásokat is vizsgálja.

A stratégiából az **egyes fejlesztési térségekre következő céljai** tervzetként elkészültek, melyek az 1. sz. mellékletben megtalálhatók. Ezen célok nem követik a statisztikai kistérségek határait, hanem megpróbálnak igazodni a természetes gazdasági, társadalmi folyamatokhoz. A mellékelt további egyeztetése szükséges, ami segít majd a részletes terv kidolgozásában.

6.5 Területhasználati elvek a fenntarthatóság és esélyegyenlőség érvényesítésére

Miután a Balaton térsége környezeti szempontból különösen érzékeny térség és egyedülálló turisztikai értékét a tó és a táj jelenti, ezért a fejlesztések térben való elhelyezésekor (térhasználat) ezen értékekre kiemelt figyelemmel kell lenni.

Térhasználat szempontjából az alábbiak jellemzik a térséget:

- A stratégia által érintett térség viszonylag kis kiterjedésű (tervezési-statisztikai régiók területével összehasonlítva), így a fejlesztések helyszínei pontosabban behatárolhatók.
- A parti területeinek egésze sűrű és alacsony településképi értékű beépítettséggel terhelt, mely a térség jövedelemtermelésében jelentős szerepet játszó turizmus számára vonzerőt képviselő természeti adottságokat, tájakat károsítja, mely károkozást folytatni nem szabad.
- A régió a táji értékektől függetlenül is különlegesen érzékeny környezeti rendszerrel rendelkezik, mely szintén a fejlesztési beavatkozások pontos lokalizációját igényli.
- E megyehatárokat átszelő térség, az országban egyedülálló módon rendelkezik érvényes és egységes területrendezési tervvel.
- A térség nem egységes, gazdasági, társadalmi, környezeti szempontból többféleképpen felosztható sajátos beavatkozásokat igénylő kisebb térségekre.

A térhasználati szempontok céljai:

A stratégia megvalósítása érdekében végrehajtott fejlesztések a Balaton sérült fenntartható térségi rendszerének helyreállítását tekintik célállapotnak, nem irányulhatnak további károsítására. Így cél a barnamezős, mindennek előtt az emberi tevékenység során már kiépített területek, elemek új szempontok szerinti kihasználása, és nem mennyiségi növelése

A Balaton térségi fejlesztések általános térhasználati elvei és kapcsolódó ajánlások

1. Területhasználat:

- *Területrendezés:* Minden fejlesztésnek összhangban kell állnia a Balaton törvénnyel. Amennyiben szükséges, a fejlesztések körültekintő módosító javaslatokat szolgáltathatnak a Balaton törvény felülvizsgálatához.
- *Beruházások hely kiválasztása:* A fejlesztéseket barnamezős területeken kell megvalósítani, azaz a fejlesztések nem eredményezhetik a beépítettség növelését. A barnamezős területek tágran értelmezettek, nem csak az egykori ipari területeket jelentik, hanem általában a fejlesztések új funkciókat egy adott területre nem vezethetnek be, hanem az ott már meglévő funkciók hatékonyságát növelhetik, modernizálhatják. Amennyiben új funkciók jelennek meg, azok a korábbinál alacsonyabb környezetterhelést és a közösségi hozzáférés növelését kell, hogy eredményezzék.

2. Térhasználat-szervezés:

- *Környezet-terhelés, eltartó-képesség:* A fejlesztések nem irányulnak az állandó lakónépesség nagyságrendi emelkedésére, miközben az üdülónépességnek a térségben eltöltött idejének meghosszabbítását ösztönzi a kiépített infrastruktúrák és szolgáltatások egyenletesebb igénybevételének biztosítása érdekében.
- *Háttérterületek terhelése:* A parti területek terhelésének csökkentését célzó fejlesztések nem növelhetik a háttérterületek terhelésének növelését (a térségen belül nem lehetséges probléma-export, pl. forgalomterelésben). A háttérterületek üdülónépesség eltartó képességét a parti területekénél alacsonyabb, a fejlesztésük során a parti területekhez hasonló túlfejlesztést el kell kerülni, megőrizve jelenlegi vonzerejüket képező adottságaikat.
- *Hozzáférés:* A fejlesztések nem korlátozhatják közkincset képező területekhez való hozzáférést, nem növelhetik az elérésükhöz szükséges utazási időt (gyalogos, kerékpáros formában sem), nem korlátozhatják használatukat. Közkincset képező területek pl. (nyílt lista): erdők, hegycsúcsok, turistautak, vízpartok, vízfelületek, fényszennyezés-mentes éjszakai égbolt, kilátás és kilátópontok, szigetek, védett természeti és kulturális értékek.
- *Akadálymentesítés:* Nem támogatandó olyan fejlesztés, mely a fogyatékkal élők számára az igénybevétel lehetőségeit nem javítja, mind a meglévő mind az új létesítményekben, és a közigazgatás, a közszolgáltatások, a kulturális és turisztikai célú beruházások terén egyaránt.

- *Fenntartható közlekedés, közlekedés-szervezés:* A fejlesztések során a közlekedés-fejlesztésben a tömegközlekedés-fejlesztése. A szükséges rendszeres motorizált utazás elsősorban tömegközlekedéssel legyen kivitelezhető. Mind a lakossági igényeket kielégítő, mind az üdülönépességi és egyéb turisztikai célú tömegközlekedés-fejlesztés esetén előnyt élvez: a vasút (kisvasút is), ill. a vízi közlekedés, valamint ezek kerékpáros és gyalogos közlekedéssel való kombinációja, valamint vízi és vasúti közlekedés autóbusz közlekedéssel való kombinált fejlesztése.
- *Fenntartható közlekedés, egyéni közlekedési formák:* A fejlesztések eredményeképpen a turisztikai vonzerők gyalogos, ill. kerékpáros elérhetősége biztosított legyen, a rendszeres utazási idők ne növekedjenek. Az üdülő és lakónépesség a lehető legtöbb szolgáltatást tudja igénybe venni gyalogos vagy kerékpáros közlekedéssel.
- *Fenntartható közlekedés, forgalomcsökkentés:* Az egyéni motorizált közlekedési forgalom csökkentését szolgáló fejlesztések előnyt élveznek. Így azok a beruházások is, melyek a fejlesztések kapcsán a közterületeken (vagy település- és tájrészleteken), a gépjárműhasználat teljes tilalmát vagy erőteljes korlátozását valósítják meg. A fejlesztések lehetőleg ne ösztönözzék a térségen áthaladó tranzit gépjármű forgalom bővülését és a fejlesztések ne eredményezzék a térségbe irányuló áruszállítás és energiafelhasználás nagyságrendi növekedését se.
- *Fenntartható közlekedés, parkolási igények:* A rendezvények, látványosságok, szolgáltatások fejlesztése lehetőleg ne járjon az elérhetőségükhöz szükséges parkolási igény növekedésével, így részesüljön előnyben az a tevékenység, mely ezt a tömegközlekedéssel, gyalogos, kerékpáros megközelíthetőséggel kezelni tudja. Nem támogatható olyan állandó tevékenység, mely ki nem elégíthető parkolási igények növekedésével jár (a zöldterületen és termőföldön való ideiglenes parkolás nem elfogadható módja a parkolási igények kielégítésének).
- *Helyi lakosság közlekedési igényei:* A tömegközlekedési, kerékpáros és vízi közlekedést érintő fejlesztések igazodjanak azt az év nagyobb részében használó helyi állandó népesség igényeihez is, a turisztikai célok mellett.
- *Rekreációs célú egyéni motorizált közlekedés:* A fejlesztések nem bátoríthatják a közutakon kívüli gépjármű használatot, továbbra is tiltják a Balatonban az egyéni motoros vízijármű használatot.

3. Speciális balatoni fejlesztési ütemezési irányelv:

- Az üdülönépességet, a pihenést zavaró jelentős zajjal, forgalommal járó beruházok megvalósítását lehetőleg a fő nyári turisztikai szezonon, ill. a regionális jelentőségű rendezvények idején kívül javasolt végezni.

A térhasználati elveket, ajánlásokat figyelembe kell venni:

- a **részletes fejlesztési terv** kidolgozásakor, ezen belül az intézkedések, projekt kiválasztási szempontok meghatározásában, orientálásában,

- a végrehajtás során a projektkiválasztásban, a jogosultságok, vagy előnyben részesítő szempontok elbírálásakor;
- az elvek érvényesítésének legfontosabb színtere a **projektfejlesztés**, ahol időben lehet a szempontokat alkalmazni és hatékony módon érvényesíteni.
- a támogatott, környezeti hatásvizsgálati kötelezettséggel járó projektek **környezeti hatásvizsgálatának** részévé kell tenni a releváns térhasználati elvek érvényesítésének vizsgálatát is.
- a Balaton Régió területén megvalósuló operatív programok (ágazati és regionális) **stratégiai környezeti vizsgálata** során értékelni kell a fejlesztési célok, eszközök, projekt-kiválasztási szempontok térhasználati elvekkel való összhangját.

7 Stratégiai fejlesztési irányok (prioritások) leírása

Az alábbiakban kerülnek részletesen bemutatásra azok a fejlesztési irányok, melyek megvalósítása a fejlesztési stratégia által kitűzött célok elérését szolgálja.

7.1 Gazdaság diverzifikálása

Célok

- Az állandó lakosság egész éves foglalkoztatási lehetőségeinek bővítése és új munkahelyek teremtésének ösztönzése
- A régió természet-földrajzi adottságaira építő és hagyományokkal rendelkező ágazatokban tevékenykedő vállalkozások jövedelemtermelő-képességének javítása
- Magas tudástartalmú és alacsony nyersanyag-, szállítás igényű vállalkozások indításának és letelepítésének ösztönzése
- Régióban működő vállalkozások környezetkímélő technológiájának és energiatakarékos működésének ösztönzése
- Modern info-kommunikációs eszközök használatának ösztönzése a régió versenyképességének javítása érdekében

Leírás

A Balaton gazdaságának szükséges és kívánatos a megújulása. Miközben mindig is fontos jövedelemtermelő ágazat marad a turizmus, addig a gazdaság tekintetében is törekedni kell a több lábon állásra. Új munkahelyek teremtésével növelni kell a foglalkoztatottak, és ezen belül is bővíteni kell az egész éves foglalkoztatottak számát. Továbbá a régió versenyképességének javításával összhangban elő kell segíteni a vállalkozások jövedelmezőségének javulását. A gazdaság fejlesztésénél elsősorban a régió gazdasági hagyományaira, természeti-földrajzi adottságaira érdemes építeni. A régió versenyképességét és elérhetőségét javítja a déli part mentén megépülő Zágráb-Budapest autópálya, amely a fejletlenebb somogyi területeknek is új perspektívát kínál. A régió gazdaságának fejlesztése azért is fontos, mert jelenleg a térségből többen járnak a Balatontól távolabbi nagytelepülésekre (pl. Székesfehérvár, Kaposvár, Zalaegerszeg) dolgozni, mely települések tartósan elszívhatják a Balaton térségéből a képzett munkaerőt.

Ugyan országos viszonylatban nem a legkiválóbbak a termőhelyi adottságok, de a táji sajátosságokhoz alkalmazkodva és a turizmus felvevő piacára építve jó alapot szolgáltatnak a Balaton térségben a mezőgazdasági termelésnek. Szükséges a **mezőgazdasági vállalkozások** technológiai modernizációja, a helyben megtermelt termékek piacra jutásának elősegítése, feldolgozottsági szintjének növelése. A hagyományokra vagy hagyományos alapanyagokra épülő és a Balaton térségében található **kézműves vállalkozások**, hagyományos mesterségek technológiai modernizációjára, turisztikai célú bemutatathatóságnak segítése, és az előállított

termékek térségben való értékesítésének ösztönzése szintén fontos eleme a gazdaság megújulásának.

Ugyanakkor **a foglalkoztatásban meghatározók a Balaton part menti, de inkább a parttól távolabbi nagyobb települések (városok)**. E településeken megtelepültek már többek között elektronikai vállalkozások, melyek térséghez való kötődését helyben működő beszállító vállalatok révén tovább kell erősíteni. Továbbá törekedni kell új vállalkozások letelepedésének támogatására, helyi gazdaságot kiszolgáló logisztikai központok építésére, különösen az elmaradottabb ám autópályával könnyen megközelíthető déli part közelében.

Ösztönözni kell a régióban **új vállalkozások indítását**, valamint a magas tudástartalmú tevékenységet folytató vállalkozások letelepedését és indítását. A magas tudástartalmú tevékenységeket végző vállalkozások letelepedéséhez szükséges a Balaton környéki felsőoktatási, kutatás-fejlesztési intézeteivel való szerves, állandó együttműködés biztosítása.

A vállalkozások technológiai modernizációjánál törekedni kell a környezetkímélő és energiatakarékos technológiák alkalmazására. Továbbá a régióban, különösen a part mentén, illetve a Balaton-felvidéken lehetőség szerint előnyben kell részesíteni azokat a vállalkozásokat, melyek kevés szállítást igénylő alacsony nyersanyagigényűek, továbbá nem terhelik jelentősen a környezetet.

A vállalkozások versenyképességének javításához nem csak a vállalkozások technológiai modernizációja szükséges, hanem **a vállalkozói infrastruktúra, így a telephelyek fejlesztése, modernizálása is**. A vállalkozói infrastruktúrához tartozik **a modern telekommunikációs infrastruktúra** is, mely elérhetőségét és használatát segíteni kell a régió egészében, de különösen a ritkábban lakott, parttól távolabbi kistelepüléseken lehet célszerű a támogatása.

A gazdaság fejlesztésétől várható új munkahelyek teremtése, az egész éves foglalkoztatottak számának bővítése, valamint a vállalkozások jövedelmezőségének a javulása. A munkahelyek és a jövedelmek növelése hozzájárulnak a helyi lakosság életminőségnek javulásához.

7.1.1 Vállalkozások modernizációja

Célok

- **Mező-, hal-, vad-, erdőgazdasági vállalkozások** versenyképességének javítása, a mezőgazdasági termékek feldolgozottságának és helyi piacokon való értékesítésének ösztönzése
- **„Balaton terméket” készítő hagyományos mesterségek, kézművesipar (hagyományos alapanyagokat felhasználó) technológiai fejlesztése, a vállalkozások közti együttműködések javítása**
- **Régióban jelentős piaccal rendelkező, vagy exportképes terméket előállító termelő KKV-k** technológia, termék innovációjának, illetve vállalatközi és kutató-fejlesztő intézetekkel való együttműködésnek ösztönzése

Leírás

Ugyan a régió mezőgazdasági adottságai országos és általános viszonylatban nem a legkedvezőbbek, de mégis meghatározó a mezőgazdasági tevékenységek és az arra épülő feldolgozóipar. A mezőgazdaságnak különösen a Balaton régió keleti és déli részében vannak nagy hagyományai. A mezőgazdasági termelésen belül meghatározó **a szemes termékek, gabonafélék, gyümölcs, zöldség termesztés, gyógy- és fűszernövények, illetve (különösen északon és nyugaton) a kiváló adottságokra, éghajlatra építő szőlészet és a borászat**. A jövőben törekedni kell, hogy a fenti ágazatokban tevékenykedő vállalkozások, gazdálkodók technológiai színvonala javuljon. A termelés jövedelmezőségének javítása érdekében ösztönözni kell új (környezetbarát, ökohatékony) termékek, eljárások és technológiák fejlesztésére, közös termelésre, beszerzésre, illetve értékesítésre irányuló együttműködéseket, szövetkezéseket. Törekedni kell **a mezőgazdasági termékek feldolgozottsági szintjének javítására, a feldolgozó üzemek korszerűsítésére és igény esetén a tároló kapacitások bővítésére**. A turizmus által támasztott keresletre építve ösztönözni kell a primőr zöldségek, gyümölcsök (köztük a helyi termesztésű csemege-szőlő) bor, hal- és hústermékek helyi piacokon való értékesítését, a turisták számára is látványos piacok, közvetlen termelői elárúsítóhelyek infrastrukturális fejlesztését.

A **szőlészet és borászat** kapcsán ki kell használni és a termelők közti együttműködés ösztönzésén túl, támogatni kell az FVM Badacsonyan lévő Szőlészeti és Borászati Kutatóintézetével való együttműködést. A kutatási eredmények hasznosítás, a termelők folyamatos képzése, illetve a bor minőségének védelme jelentheti az alapját a balatoni borászat megújulásának. A borászathoz kapcsolódóan ösztönözni kell a Balatoni Borvidéki Régió minél sikeresebb működését, miközben a bor értékesítése nemcsak bevételt hoz a térség számára, hanem fontos identitáserősítő, imázs alkotó jelképe is a Balatonnak. A szőlészet-borászat egyik meghatározó turisztikai terméke is a térségnek, ezért szükséges a turizmushoz kapcsolódó értékesítési és tájékoztatási rendszer, ezen belül infrastruktúra (pl. borházak elérhetősége) további fejlesztése. A minőség fenntartása érdekében javítani kell a Balatoni néven forgalomba hozott minősítési, minőségbiztosítási rendszer működésének az infrastrukturális feltételeit is. A szőlészet nem minden esetben gazdaságos tevékenység a régióban, de mivel a szőlőművelésnek nagy jelentősége van a táji értékek megőrzésében, ezért szükséges támogatás a kedvezőtlenebb adottságú területeken.

A lakosság környezet- és egészségtudatosságának erősödése egyre nagyobb keresletet támaszt a **biotermékek** iránt, melyek **termesztését és feldolgozását** - a megnyíló piaci rések kihasználására - ösztönözni lehet a Balaton régióban.

A halászati tevékenységnek is vannak hagyományai a régióban. A Balatonban az elsősorban élmény és turisztikai célú horgászás infrastrukturális feltételeit kell fejleszteni, továbbá az ökológiai, környezetkímélő halászati módszerek alkalmazását általánossá tenni. Ugyanakkor a térség halászatában egyre jelentősebb szerepet kell kapniuk a **Balaton környéki halastavaknak**, mely területeken **javasolt elsősorban támogatni a halászati tevékenységek modernizálását**. A balatoni természetes vízi halászat funkcióját a természet- és környezetvédelmi közhasznú feladatokra javasolt szorítani, kiegészítve a tradicionális balatoni halászati módszerek bemutatására alkalmas, hagyományteremtési, kulturális örökségvédelmi, közösségépítési, oktatási, turisztikai attrakcióként szolgáló látványelemekkel.

A somogyi térségben a termőterületek alkalmasak **energianövények és az étkezésre alkalmatlan gabonafélék termesztésére és bioüzemanyag előállításához történő felhasználására**. A kultúrtáj fenntartását szolgáló és a táji adottságokhoz (pl. észak-somogyi területek) illeszkedő energianövény termelés lehetősége kapcsán megvizsgálandó egy bioetanol előállítására alkalmas üzem működése, és esetleges támogatása.

Az erdőgazdálkodás is fontos a régió életében, a természetes környezet fenntartásának feltétele az erdők szakszerű kezelése. A régió erdőgazdálkodásában elsősorban az erdők rekreációs funkcióira kell fókuszálni, erősítve a közjóléti erdőhasználatot. Az erdők gazdasági használatában a természet közeli formák támogatandóak, valamint az erdei termékekben rejlő lehetőségek kihasználása, gyűjtése, feldolgozása és piacra juttatása. Az erdőgazdálkodás kapcsán meg kell vizsgálni a biomassza energia (fűtési) célú hasznosítását, illetve a fafeldolgozás lehetőségeit. A fafeldolgozás részeként ösztönözni kell a hagyományos termékek előállítását, valamint a környezetet kímélő technológiák használatát és a fafeldolgozáshoz kapcsolódóan a piaci igények alapján a termékstruktúra folyamatos megújítását.

A turizmushoz is kapcsolódó vadgazdálkodás szintén kiemelt gazdasági tevékenységet jelenhet a Balaton Régió magasan erdősült térségeiben, azonban ez nem okozhatja az erdők közösségi hozzáféréseinek korlátozását (vadaskertek kialakítása), valamint a vadállomány túltartásából adódó erdő- és mezőgazdasági károkozást sem, mely jelenleg a térség több pontján állandó probléma.

A táji, kulturális adottságokból kiindulva a régióban a mezőgazdaság mellett – ugyan már nem túl nagy számban és jelentőséggel – jelen vannak az egyedi értéket, balatoni specialitást jelentő termékek előállítására alkalmas („Balaton termék”) **hagyományos mesterségek, a kézművesipar**. Szükséges ezen vállalkozások működési feltételrendszerét javítani, technológiai színvonalukat fejleszteni. Támogatni kell a vállalkozások termékszerkezetének folyamatos megújítását, míg a mesterségek továbbélése miatt támogatni kell (OKJ-s képzéseken) a szakmák elsajátítását, helyi minőségbiztosítási rendszerek, céhek felállítását. A fejlesztésekhez szükséges lehet a vállalkozások közti, illetve a tervező, kutató-fejlesztő intézményekkel való együttműködés ösztönzése. A termékek, kiegészítve a helyben megtermelt mezőgazdasági árukkal színes kínálatot jelentenek a dísz tárgyakért, helyi emlékekért vonzó turisták számára. Az áruk értékesítését meg kell szervezni és értékesítésüket célszerű összekapcsolni az egyéb turisztikai vonzerók helyszíneivel. (pl. Kis-Balatoni látogatóközpont) A helyi termékeket előállító termelők, feldolgozók, értékesítők, a kapcsolódó turisztikai vállalkozások helyi mikroklasztereinek kialakítását.

A turizmusnak jelentős multiplikatív hatása van, azaz a turisták az elsődleges költsésein túl komoly másodlagos keresletet támaszt egy térségben. Ennek alapja, hogy a turisták és az üdülőtulajdonosok közel azonos napi szolgáltatásokat vesznek igénybe, mint az állandó lakosság. Ez a kereslet a gyakorlatban az állandó lakosság által igényelthez képest több szolgáltatást tart el a térségben. A **másodlagos keresleten belül is lehetnek olyan szolgáltatások, vagy termelő tevékenységek**, ahol a gazdasági hagyományokra és képzettségekre alapozva érdemes komolyabb fejlesztéseket végrehajtani, mint pl. a vízi jármű szervizelés (esetleg gyártás). Célszerű ezen szolgáltató vállalkozások térségi, vagy azonos típusú tevékenységen alapuló együttműködését (pl. klaszterek) is ösztönözni. Amennyiben szükséges a gazdasági együttműködések kiterjedhetnek a Balatoni régió határain túlra is.

A Balaton régió hosszabb távú versenyképességének és foglalkoztatásának javítása érdekében szükséges támogatni azon **termelő kis- és középvállalkozások termék – és technológiai innovációját és vállalatközi, vagy a kutató-fejlesztő intézetekkel való együttműködését**, melyek képesek vagy egy perspektivikus ágazatban jelentős exportbevetélt vagy a turizmussal összefüggő piacokról és meghatározóan régión belülről növekvő árbevételel elérni, miközben munkahelyeket tartanak meg, vagy bővítenek. A turizmus mellett stabil belső piacot jelenthetnek, a Balaton régió foglalkoztatásában különösen meghatározó elektronikai, ezen belül a híradástechnikai, szórakoztatóipari cikkek gyártó vállalkozások. A multinacionális nagyvállalatok jelenleg többnyire az alacsony bérköltségekre építik tevékenységüket. A jövőben javasolt ezen vállalkozásokat az üzleti környezet fejlesztésével mindinkább a régióhoz kötni, illetve ösztönözni őket, hogy magasabb tudástartalmú, magasabb szakképzettséget igénylő termelést folytassanak a régióban. Ezért ösztönözni kell a régión belüli üzleti, beszállítói kapcsolataik bővítését, támogatni kell a munkaerő képzettségi szintjének javítását és segíteni kell együttműködésüket a szakterületükhöz kapcsolódó felsőoktatási, kutatás-fejlesztési intézményekkel. Továbbá amennyiben nem megoldott, ösztönözni kell a termelő vállalkozásokat a környezetbarát technológiák alkalmazására.

A régióban kiemelten támogatandók a tudásalapú, rendkívül alacsony anyag és energia felhasználású, kibocsátású, szállításiigényű gazdasági tevékenységek. A vállalkozások meglévő, vagy új profilként jelentkező ilyen jellegű tevékenységei. Kiemelt profilt jelenhet például a környezetvédelmi iparral, a geotermikus energia hasznosításával, turisztikával, hal-, mező- és erdőgazdasággal kapcsolatos tudásorientált termelő vagy kutató-fejlesztő tevékenységek vagy a szoftvergyártás.

A vállalkozások közti térségi, vagy szakterületi (egy-egy tevékenységhez kapcsolódó) együttműködések szükséges regionális szinten koordinálni, illetve tanácsadással, szervezéssel támogatni.

A támogatások révén várható a régió komparatív előnyeit kihasználó vállalkozások versenyképességének és ezen belül jövedelem-termelőképességének javulása, valamint új munkahelyek teremtése. Az új munkahelyek teremtése kapcsán külön ösztönözni kell az egész éves foglalkoztatást biztosító munkahelyek teremtését. A munkahelyek teremtésénél preferálni kell azokat a vállalkozásokat, akik a régión belül a nagyobb munkanélküliséggel rendelkező déli parttól távolabbi településeken kívánnak új munkahelyeket teremteni.

Célcsoport, kedvezményezettek

- Vállalkozások
- Közművelődési intézmények
- Egyetemek, kutatás-fejlesztési intézetek

7.1.2 Vállalkozói infrastruktúra fejlesztése

Célok

- A régiót érintő főközlekedési útvonalak mentén és nagyobb városokban **ipari**, a régió lakosságát, gazdaságát kiszolgáló **logisztikai területek** fejlesztése (pl. kézművesiparnak, más alacsony környezetterhelésű iparágaknak)
- **Új vállalkozások indítása** érdekében inkubátorházak fejlesztése és kezdő vállalkozásoknak ügyviteli, általános gazdasági tanácsadás nyújtása
- A meglévő ingatlanállomány hasznosításával magas tudás tartalmú és alacsony nyersanyagigényű vállalkozások indításához, kutató-fejlesztő intézmények megtelepedéséhez szükséges vállalkozói infrastruktúra, szolgáltatások (pl. **technológiai park**) fejlesztése, együttműködve a régióhoz kapcsolódó felsőoktatási, kutatás-fejlesztési intézményekkel
- Regionális befektetés ösztönzési tevékenység fejlesztése

Leírás

A vállalkozások technológiai modernizációjának és a gazdasági szereplők együttműködésének támogatása mellett szükséges az üzleti környezet, ezen belül is a vállalkozói infrastruktúra fejlesztése. Egyrészt a Balaton térségben és ezen belül is elsősorban **a városokban kell javítani a vállalkozások megtelepedését biztosító területek infrastruktúráját**. Ezek az iparterületek nemcsak a nagy foglalkoztató vállalatok befogadására alkalmasak, hanem a kis üzemeknek, szolgáltatóknak is – a lakókörnyezetet nem terhelő – telephelyet biztosítanak. Az ipari területek helyet adhatnak kisebb, a Balaton régió egészének, vagy bizonyos területeinek ellátását biztosító logisztikai központoknak is, így a déli oldalon futó autópálya mellett (pl. Tab-Lengyeltóti-Marcali térségében).

A gazdasági szerkezet megújulásának fontos eleme az új vállalkozások indításának ösztönzése. Az infrastrukturális feltételek javítása érdekében - elsősorban a meglévő ingatlanállomány hasznosításával - **inkubátorházakat kell kialakítani**, majd üzemeltetni, illetve az induló vállalkozásoknak kezdeti életciklusukban **általánosan hozzáférhető ingyenes üzleti célú tanácsadást kell biztosítani**. Az inkubátorházakat elsősorban a városokban kell létrehozni, összhangban az előzetes igényekkel.

Az új vállalkozások indításának ösztönzése kapcsán kiemelt figyelmet kell fordítani a magas tudástartalmú tevékenységet folytató vállalkozások támogatására. Meg kell vizsgálni a régióban és környezetében található egyetemek, kutatás-fejlesztési intézetekkel (pl. Veszprém, Keszthely, Kaposvár) együttműködő, **magas tudástartalmú tevékenységet folytató vállalkozások befogadására alkalmas technológiai parkok** kialakításának lehetőségét. A várható pozitív gazdasági és társadalmi hatások esetén javasolt a régióban egy-két technológiai park támogatása. A technológia parkok nemcsak a magas tudástartalmú tevékenységet, - ezek között például a kutatás-fejlesztéssel foglalkozó – vállalatoknak, intézményeknek biztosítanak telephelyet, hanem egyben életteret is nyújtanak a parkban dolgozók számára. A magas tudástartalmú, innováció intenzív vállalkozások indításának támogatásához szükséges, hogy országos szinten működjenek „magvető”, illetve kockázati tőke finanszírozást nyújtó pénzügyi társaságok, alapok.

A régió kutatás-fejlesztési kapacitásainak bővítése érdekében a térség környezeti adottságaira és meglévő tudásbázisra (pl. hévízi kórház balneológiai osztály, Veszprémi Egyetem Georgikon Kar Talajtan tanszék) építve, valamint a gyógy-, termálvízhez kapcsolódó tevékenységet folytató vállalkozások megújulásának ösztönzése érdekében javasolt megvizsgálni a nyugati

part térségében egy nemzetközi jelentőségű **Balneológia, Hidrológiai és Reumatológiai Kutatás-fejlesztési Intézet** létrehozását. Amennyiben a feltételek rendelkezésre állnak, úgy javasolt támogatni az intézet felállítást és működésének elindulását. Javasolni kell a kormányzatnak, hogy a jövőben - akár már működő - kutatási-fejlesztési, államigazgatási intézmények telepítését ösztönözze a térségben.

A telephelyek fejlesztését jól megközelíthető területeken elsősorban a meglévő ipari, vagy egyéb (laktanyák, más rehabilitációt igénylő beépített területek) barnamezős területek (pl. Nitrokémia Rt. telepe) átalakításával, beépítésével kell ösztönözni, csak más megoldás hiányában javasolt a zöld mezős beruházásokat támogatni. Zöldmezős beruházások támogatása egyáltalán nem javasolt, kivételt esetleg a parttól távolabbi települések jelenthetnek. A kisebb ipari övezetek kialakításánál különös figyelemmel kell a táj- és településképre, valamint a Balaton-felvidéki Nemzeti Park értékeinek megőrzésére. A nagy nyersanyag és nagy tömegű áruk szállítását igénylő vállalkozásokat a déli autópálya mentén lévő, illetve vasúti elérhetőséggel rendelkező városokba célszerű telepíteni. A parti települések rozsdaovezeteinek (egyéb barnamezős területeinek) újrahasznosításában mindenképpen a korábbi funkcióknál lehetőleg alacsonyabb környezetterhelésű gazdasági tevékenységekre, de még inkább közösségi, turisztikai célokra kell fókuszálni.

Ahhoz, hogy új vállalkozások jelenjenek meg a térségben **aktív befektetés-ösztönzési és befektetés szervezési tevékenységet kell folytatni, amit koordinálni kell regionális szinten** együttműködve a régió térségeivel, és azt érintett statisztikai-tervezési régiók, valamint az országos szintű hasonló feladatot végző kompetens szervezettel.

Az üzleti környezet fejlesztésével várható új vállalkozások régióban való letelepedése és ezzel együtt új, egész éves foglalkoztatást biztosító munkahelyek teremtése. Az innováció orientált, magas tudás tartalmú tevékenységet végző vállalkozások nagyobb arányban foglalkoztatnak felsőfokú végzettségű munkaerőt, ami elősegíthető a felsőfokú végzettségűek régióban tartását és hozzájárulhat a társadalmi együttműködések erősítéséhez.

Célcsoport

- Vállalkozások

Kedvezményezettek

- Gazdaságfejlesztéssel foglalkozó gazdasági társaságok, non-profit szervezetek
- Önkormányzatok, fejlesztési társaságaik
- Egyetemek, kutatás-fejlesztési intézetek

7.1.3 Információs társadalomhoz kapcsolódó infrastruktúra fejlesztése

Célok

- **Szélessávú informatikai hálózat fejlesztése**, elsősorban a parttól távolabbi településeken

- Lakosságnak, vállalkozásoknak nyújtandó **önkormányzati szolgáltatások elektronikus ügykezelésének és internetes ügyintézésének biztosítása**
- **Közösségi célú Internet** használat hozzáféréseinek bővítése

Leírás

Az egyik leggyorsabban fejlődő szektor az informatika, az info-kommunikációs alkalmazások és eszközök. A régióknak is szükséges követni a trendeket, illetve a nehezen megközelíthető, de értékes természeti és épített környezetben is biztosítani kell a magas szintű üzleti infrastruktúrát. Ezért célszerű a Balatoni régióban a modern kommunikációs eszközök használatához szükséges infrastruktúra fejlesztése. Alapos elemzések után csak a parttól távolabbi, ritkábban lakott településeken lehet megfontolni a **szélessávú informatikai hálózat, vagy költséghatékonyabb megoldás esetén a mikrohullámú szolgáltatás** kiépítésének, vagy elérhetőségének támogatását.

Ahhoz, hogy a hálózatokat minél többen használják, szükséges a napi életvitelhez kapcsolódó minél több információ interneten keresztül elérhetőségének biztosítása. Ennek érdekében - a közigazgatás ügyfélbarát szolgáltatására vonatkozó törvénnyel összhangban - javasolt a Balaton régió önkormányzatainál, vagy az aprófalvas térségekben a körjegyzőségeinél, valamint intézményeinél **az elektronikus ügykezelés és az internet alapú ügyintézés bevezetésének és alkalmazásának támogatása**. Egy hasonló, példaként állítható e-közigazgatási rendszer kiépítése kísérleti jelleggel már folyamatban van a Marcali kistérségben. A támogatandó tevékenységek az alkalmazások megvásárlása, adaptálása, illetve használatuk betanulása, valamint a működéshez feltételként szükséges hardver beszerzése lehetnek.

Az interneten elérhető szolgáltatások minél szélesebb elérése érdekében ösztönözni kell **minél több helyen a közösségi internet hozzáféréseinek lehetőségét**. Ez a gyakorlatban az E-Magyarország pontok további elterjesztését jelentheti iskolákban, üzletekben, vendéglátóhelyeken, szálláshelyeken, közösségi házakban, turisztikai információs pontokon. A támogatások tárgya számítógépes infrastruktúra és az internet elérhetőségének biztosítása lehet.

A modern info-kommunikációs eszközök használatának elterjesztéséhez fontos a lakosságnak az alkalmazáshoz szükséges ismeretek megszerzésének támogatása.

Az internet használatának minél szélesebb körben való elterjesztése hozzájárul a lakosság életfeltételeinek javításához, továbbá a vállalkozások számára is megkönnyíti és hatékonyabbá teszi a közügyek intézését. A közösségi célú internet hozzáférést a helyi lakosokon túl a turisták és az üdültulajdonosok is használhatják.

Célcsoport

- Lakosság
- Önkormányzatok és intézményeik
- Vállalkozások

Kedvezményezettek

- Vállalkozások
- Önkormányzatok és intézményeik
- Lakosság

7.2 Turizmus fejlesztése

Célok

- A turizmus jövedelemtermelő képességének javítása, valamint a turizmus tér- és időbeli szétterítése
- Egyedi turisztikai vonzerők keresleti (pl. külföldiek, családoso) és térségi adottságokat, hagyományokat figyelembe vevő versenyképességének javítása
- Turisztikai szolgáltatások, ezen belül elsősorban a szálláshelyek célcsoport igényekhez igazodó – a magán tőkét a lehető legnagyobb mértékben mozgósító – minőségi fejlesztése
- Egymást kiegészítő turisztikai vonzerők és szolgáltatások összehangolt fejlesztése
- A turisztikai termékek fejlesztését, kommunikációját szolgáló regionális és térségi intézményrendszer teljes megújítása

Leírás

A Balaton régió Budapest mellett az ország kiemelkedő turisztikai célpontja, jelentős a turistaforgalma. Ugyanakkor a látogatók száma, illetve a turizmusból származó jövedelmek kedvezőtlen trendet mutatnak. A balatoni turizmus hanyatlásának oka, hogy a vonzerők, szolgáltatások kínálata nem követte a fogyasztói szokások változását, például a tömegturizmus helyett az egyedi, célcsoport-specifikus kínálat megteremtését. Megváltozott szokásokhoz kapcsolódik, az egészségmegőrzés, illetve a környezettudatosság erősödése, mely tendenciák illeszkednek a Balaton térségének kiváló természeti, táji adottságaihoz. Továbbá a környezeti változások is befolyásolják a Balaton látogatottságát, hol a tó vízszintje alacsony, hol az egyre kiszámíthatatlanabb időjárás jelent kockázatot a nyári fürdőzésnek. Mindeközben a Balaton turizmusára még mindig jellemző az erős szezonális és a part menti térbeli koncentráció, a nyári időszak zsúfoltsága.

Ahhoz, hogy a Balaton turizmusa megújuljon, növekedjen a látogatók száma, a térségben eltöltött vendégéjszakák száma, vagy az üdülõtelek tulajdonosoknak a térségben eltöltött napjainak száma, koncepcióváltásra van szükség. Úgy kell fejleszteni a turisztikai termékeket, hogy azok színvonalas szolgáltatásaikkal mind jobban megfeleljenek az egyes célcsoportok igényeinek, illetve hozzájáruljanak a turisztikai szezon meghosszabbításához, valamint az időjárástól függetlenül biztosítsák a kikapcsolódást, szórakozást. Ez gyakorlatilag **olyan termékek és ezen belül kiemelten vonzerők fejlesztésének az előnyben részesítését jelenti, melyek függetlenek a tóban való fürdözéstől**. Törekedni kell a jövőképpen vázolt gyógyító régió jelképéhez kapcsolódó termékek fejlesztésére.

A Balaton régióban a turisztikai kínálatához kapcsolódóan **az egyes turisztikai térségek földrajzi, természeti, táji, kulturális adottságai különbözőek**, ezért elsődlegesen különböző célcsoportok kikapcsolódását tudják szolgálni. Fel kell készülni a külföldi turisták körében körben a küldő országok arányainak (német nyelvterület ellenében az angolszász, skandináv országok részesedésének növekedése) és így a külföldi látogatók szokásainak, igényeinek megváltozására. A nemzetközileg is versenyképes turisztikai vonzerőket és szolgáltatásokat, **mint a turisztikai termékeket területileg összehangoltan, egymást kiegészítve kell fejleszteni**, úgyhogy közben meg kell teremteni a látogatók fogadásának infrastrukturális (pl. közlekedési, környezetvédelmi infrastruktúra, települési környezet, közbiztonság) feltételeit is.

A Balaton különböző térségei eltérő adottságokkal rendelkeznek, ezért turisztikai szempontból eltérő mértékben alkalmasak a különbözős célcsoportok speciális igényeinek kielégítésére. A tó különböző térségeinek turisztikai szempontból való jellemzői mellékletben kerülnek bemutatásra.⁷

A célcsoport-specifikus és térségi adottságokhoz igazodó termékfejlesztés mellett meg kellett teremteni a balatoni turizmus egységes kommunikációját, aminek elsősorban a régió egész éves magas színvonalú turisztikai kínálatát kell eladnia. A turisztikai szezon meghosszabbítása érdekében előnyben kell részesíteni azokat a szolgáltatásokat, amelyek a nyári szezonon kívül is megfelelő színvonalú kínálatot nyújtanak. Ezen termékek, szolgáltatások célcsoportjai lehetnek a nyugdíjasok, illetve a konferenciákra, képzésekre érkező üzleti célú turisták.

A turisztikai termékek részeként a vonzerők fejlesztésével párhuzamosan fontos a turizmusfogadáshoz kapcsolódó közvetlen szolgáltatások, így **a szálláshelyek, a vendéglátás célcsoport-orientált, magas minőséget nyújtó fejlesztése is**. A szolgáltatások fejlesztése azért is fontos, mert nem közvetlenül a turisztikai vonzerőknél, hanem bővítve a helyi keresletet a látogatók által igénybe vett szolgáltatásoknál jelentkezik a turizmusból származó bevétel jelentős része.

A vonzerők és szolgáltatások önmagukban még nem elégségesek, hogy a látogatókat a Balaton régióba csábítsák. Szükséges mind regionális, mind kistérségi szinten egy olyan **turisztikai menedzsment szervezet működtetése**, mely koordinálja a turisztikai vonzerők, szolgáltatások fejlesztését, összehangolja a régió, illetve a térség kínálatát.

A turisztikai fejlesztéseket alapvetően már beépített területek rehabilitálásával, vagy meglévő vonzerők, szálláshelyek minőségi fejlesztésével kell megvalósítani. Csak más megoldás hiányában, kivételes esetben javasolt a zöld mezős beruházások engedélyezése. Továbbá a

⁷ A térségi besorolás összhangban van a mellékletben található térségi beosztással, csupán a turisztikai szempontból sajátos adottsággal bíró déli part került kiemelésre a somogyi térségben.

fejlesztéseknél az esélyegyenlőség jegyében különös figyelemmel kell lenni a fogyatékosok speciális igényeire, így pl. az akadálymentesítés megoldására.

A turisztikai termékek fejlesztése révén várható a turizmushoz közvetlenül, vagy közvetetten kapcsolódó vállalkozások jövedelmezőségének javulása, valamint a magas minőségű kulturális, szabadidős kínálat megteremtésével hozzájárul a helyi lakosok életminőségének javításához. A természeti értékek és a kulturális örökség kímélő használta, illetve bemutatása hozzájárul a természeti értékek és a kulturális örökség megóvásához.

Az alábbiakban bemutatandó intézkedések csak a legfontosabb turisztikai fejlesztésekre koncentrálnak, további részletek a régió 2005-ben elfogadott Turizmus Fejlesztési Koncepciójában találhatók.

7.2.1 Turisztikai vonzerők fejlesztése

Célok

- A turisztikai szezon meghosszabbításához kapcsolódó, **elsősorban egész évben látogatható és nem közvetlenül a tóban való fürdéshez kapcsolódó turisztikai termékek, ezen belül vonzerők térségi alapon összehangolt fejlesztése**
- **Meglévő és új turisztikai vonzerők minőségi fejlesztése**
- A turizmus területi szétterítése érdekében **a turisztikai vonzerők fejlesztése a parttól távolabbi településeken**

Leírás

A turizmus megújításához alapvető **a turisztikai termékek, ezen belül a vonzerők célcsoport-orientált, a fentiekben leírt térségi adottságokhoz igazodó fejlesztése**. A turisztikai termékek kialakításán belül a vonzerők fejlesztésénél előnyben kell részesíteni azokat, melyek a nyári szezonon túl is, lehetőleg egész évben, időjárástól függetlenül képesek fogadni a látogatókat. A termékek fejlesztésénél előnyben kell részesíteni a meglévő vonzerők minőségi fejlesztését, miközben a vonzerők fejlesztésénél törekedni kell a régióba látogatók térbeli, a parttól távolabbi települések irányába való szétterítésére.

Turisztikai térségenként különböző fontossággal kell az alábbi turisztikai vonzerőket fejleszteni.

- *Egész évben látogatható, működő attrakciók (12 hónap):*
 - *Szórakozás:* vidámparkok, témaparkok építése; nagyméretű konferencia, vásár, kulturális és sport rendezvényekre alkalmas multifunkcionális csarnokok építése, vagy rekonstrukció utáni kialakítása;
 - *Gyógyítás, vizes rekreáció:* gyógy- és termálfürdők fejlesztése, egészségterápiai kezelések;
 - *Aktív pihenés:* természetjárás - túraútvonalak, természeti célú bemutatóhelyek kiépítése; vadászat infrastrukturális feltételeinek fejlesztése; fedett lovardák építése;

- *Kultúra*: kézműves bemutatóhelyek, élő skanzen, interaktív múzeumok kiépítése; kulturális utak, borutak infrastrukturális feltételeinek fejlesztése; fedett létesítményben lévő kulturális fesztiválok, rendezvények és helyszíneik, tematikus utak kialakítása, különös tekintettel a közművelődési és közgyűjteményi programokra.
- *Az év nagy részében szolgáltatást nyújtó termékek (6-8 hónap)*
 - *Vízi sportok*: kishajó, csónak kikötők építése, bővítése⁸
 - *Aktív pihenés*: golfpályák építése; parttól távolabbi települések irányába kerékpárutak és kapcsolódó szolgáltatások; szabadtéri szabadidő-sportpályák fejlesztése; horgászat infrastrukturális feltételeinek fejlesztése; lovas útvonalak kiépítése
 - *Kultúra*: szabadtéri kulturális fesztiválok, rendezvények és helyszíneik.
- *Nyári szezonra jellemző termékek*:
 - *Vízi sportok*: strandok esztétikus felújítása, parkosítása; vízi-vidámparkok építése;
 - *Kultúra*: nyári szabadtéri színpadok, víziszínpad fejlesztése, bővítése.

A turisztikai vonzerők fejlesztésének támogatásánál figyelembe kell venni a jövedelmezőséget és látogatók várható számát. Ezért az egyidejűleg nagy létszámú látogatók befogadására alkalmas létesítmények fejlesztését regionális szinten koordinálva, csak korlátozott számban (pl. 2-3 db) célszerű támogatni a Balaton térségében. A támogatások mértéket csak az egyes turisztikai vonzerők közvetlen jövedelem-termelőképesége alapján lehet megítélni.

A turisztikai vonzerő fejlesztésénél figyelemmel kell lenni az esélyegyenlőségre, arra, hogy az egyes helyszíneket a mozgássérültek is használhassák. Továbbá a vonzerő-fejlesztéseknél törekedni kell a környezetterhelés minimalizálásra, pl. a tömegközlekedéssel való megközelíthetőség biztosítására, illetve a keletkező hulladékok kezelésének megoldására.

A turisztikai attrakciók, különösen a parttól távolabbi településeken akkor jelentenek igazi vonzerőt, ha velük párhuzamosan szépül a település, javul a települések, központi területeik arculata.

Célcsoport

- Elsődlegesen a turisták, üdülőtulajdonosok
- Másodlagosan a helyi lakosság

Kedvezményezettek

- Vállalkozások
- Önkormányzatok, intézményeik, egyetemek
- Non-profit szervezetek

⁸ A motorcsónakok Balatoni közlekedése továbbra is tiltott marad, de pl. a Marcali víztározó turisztikai célú hasznosításában van rá lehetőség.

7.2.2 Turisztikai szolgáltatások fejlesztése

Célok

- **Meglévő szálláshelyek színvonalának emelése** és a kapcsolódó szolgáltatások bővítése, valamint **új szálláshelyek kialakításának ösztönzése a parttól távolabbi településeken**
- A turizmushoz közvetlenül kapcsolódó szolgáltatások (szállás- és vendéglátóhely) minőségének javítását támogató **minősítési rendszer kialakítása és működtetése**
- Turizmussal összefüggésben a demográfiai változásokhoz igazodva kiemelten az **öregkor igényeihez kapcsolódó egészségügyi és rekreációs szolgáltatások fejlesztése**, valamint nyugdíjasházak építésének ösztönzése

Leírás

A Balaton térségében az elmúlt időszak jól példázza, hogy a magas minőségű, wellness szolgáltatások nyújtására alkalmas szálláshelyek jövedelmezősége és látogatottsága megnőtt. Ezek a szálláshelyek már nemcsak a nyári szezonban, hanem az év egészében alkalmasak a vendégfogadásra. Ezért tovább kell folytatni azt a tendenciát, ami elsősorban a **meglévő szálláshelyek minőségének és szolgáltatások kínálatának fejlesztését ösztönzi**, miközben a turisztikai vonzerők fejlesztésével összhangban támogatni kell a parttól távolabbi településeken új szálláshelyek építését. A magas minőségű szálláshelyek fejlesztése mellett törekedni kell a meglévő ifjúsági szálláshelyek, pl. Zánka, illetve erdei iskoláknak is alkalmas táborok szolgáltatási színvonalának fejlesztésre is. Igazodva a nemzetközi trendekhez ösztönözni kell a térségben a komplex szolgáltatás (étkezés, kikapcsolódás) kínálatára alkalmas üdülőfaluk fejlesztését. Ez esetben is elsősorban a meglévő területek modernizálásával kell kezdeni a fejlesztéseket (pl. Club Aliga).

A szolgáltatások, szálláshelyek fejlesztésének támogatásánál alapvetően kamattámogatást kell nyújtani, kivéve az ifjúsági szálláshelyek fejlesztése, illetve parttól távolabbi településeken a falusi szálláshelyfejlesztések, mely esetekben vissza nem térítendő támogatás is nyújtható lenne. A szálláshelyek fejlesztését térségi alapon a vonzerő-fejlesztésekkel összehangoltan kell támogatni.

Nemcsak a szálláshelyek, hanem a vendéglátás minőségi fejlesztése is fontos. Az említett szolgáltatások minőségi fejlesztése érdekében javasolt kidolgozni a **Balaton egész térségére egy átfogó minősítési rendszert**. A minősítési rendszer kidolgozásakor építeni kell arra a kezdeményezésre, mely a Balaton kártya érvényességével kapcsolná össze a minősítést. A civil szervezet(ek) által működtetett minősítési rendszer kiegészítheti a hivatalos osztályokba való besoroláson alapuló minősítést. A jó minősítést elnyert szolgáltatások viselhetik a Balaton védjegyet, illetve előnyben részesülnek a balatoni marketingtevékenységeknél, vagy a kártya esetén kedvezményt kapnának a látogatók. A hasonló elveken nyugvó minősítési rendszert kiegészítheti az egy tájhoz, vagy térséghez kapcsolható termékek, szolgáltatások kiválóságát és eredetiségét jelző táji minősítés (pl. Kiváló Termék).

Demográfiai tendenciákból következik, hogy növekszik az idősebb lakosok, a nyugdíjasok száma. A nyugdíjasok, mint az értékes természeti környezetet, gyógyítási, rehabilitációs,

regenerálódási lehetőségeket kereső és a kulturális programokat kedvelő turisztikai célcsoport, fontos lehet a Balaton térsége számára, különösen a nyári szezon meghosszabbítása kapcsán. A nyugdíjasok nem csak a kereskedelmi, vagy magánszálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák számának növelése miatt is fontosak, hanem az üdülőtulajdonosok közti egyre nagyobb arányuk miatt is törekedni kell a Balaton mellett eltöltendő napjaik számának növelésre. Ahhoz, hogy a hazai és külföldi turisták több időt töltsenek el a Balaton térségében, javítani kell **az egészségügyi szolgáltatások infrastrukturális minőségét, műszerellátottságát, szervezettségét és szakember ellátottságát**. A külföldiek esetén kezdeményezni kell a küldő országok nyugdíj- és egészségbiztosító szervezeteivel való együttműködést, hogy támogassák a magyarországi gyógykezelést. Az egészségügyi infrastruktúra-fejlesztések nem csak nyugdíjas turisták, ideiglenes lakosok miatt fontosak, hanem hozzájárulnak a helyi lakosság életminőségének javításához is. A nyugdíjasoknak a Balaton térségében való letelepedését, vagy tartózkodását – a szegregációt lehetőleg kerülve – nyugdíjasházak építésének kis mértékű támogatásával is ösztönözni lehetne. Továbbá az idősebb korosztály életminőségének a javítása és társadalmi kohéziójának erősítése érdekében szükséges a programszervezés, illetve szükség esetén az infrastrukturális fejlesztések támogatása is.

A fiatalabb korosztály esetén is a nyári turisztikai szezonban többlet kapacitás igény lép fel az óvodai, iskolás gyerekeknél napközi jellegű gyermekfelügyelet, nevelés irányába. Ezt a keresletet szervezettséggel, esetleg alkalmi munkaerő alkalmazásával lehetne kihasználniuk az önkormányzatoknak, esetleg vállalkozóknak.

A szolgáltatások minőségnek és megbízhatóságának fejlesztésével egyrészt várható a látogatók számának növekedése, illetve a tartózkodási idő növelése, ami várhatóan magasabb fajlagos bevételt eredményez az érintett vállalkozásoknál. Az új szolgáltatások és szálláshelyek várhatóan további munkahelyeket generálnak, illetve hozzájárulnak a turizmus szezonális foglalkoztatásának enyhítéséhez, a munkahelyek stabilizálásához. A turisztikai szálláshelyek, szolgáltatások a turisták költésének elsődleges színhelyei, bevételeik pedig tovagyűrűznek a térség gazdaságában és más ágazatokban is pótlólagos jövedelmet eredményezve multiplikátor hatást fejtenek ki, amely a helyi kereslet növekedését is magával vonja. A szálláshelyek és a vendéglátó egységek a település és a kistérség életében egyúttal a társadalmi érintkezésnek is fontos helyszínei, így a lakosság környezet- és turistabarát szemléletének alakítására fontos hatást gyakorolhatnak.

Célcsoport

- Elsődlegesen a turisták, üdülőtulajdonosok
- Másodlagosan a helyi lakosság

Kedvezményezettek

- Vállalkozások
- Önkormányzatok, intézményeik
- Non-profit szervezetek

7.2.3 Turizmus menedzsment rendszerének megújítása

Célok

- **Egységes Balaton arculat** kialakítása, a régió egészét érintő turisztikai célú **összehangolt, informatikai alapú marketing-kommunikációs és értékesítő rendszer** kialakítása és működtetése
- Régió **belül térségenként a turisztikai kínálat összehangolását, fejlesztését, kommunikálását és értékesítését támogató szervezeti rendszer** kialakítása és működtetése

Leírás

A Balaton térségében szükség van a turizmus menedzsment rendszerének megújítására. A turisztikai menedzsmentnek egyrészt a turisztikai termékek fejlesztését, a kínálat összehangolását, valamint a turisták tájékoztatását kell magas színvonalon ellátnia. A menedzsment tevékenységek során össze kell hangolni az országos, a regionális, illetve a kistérségi szintű feladatokat.

A termékfejlesztéshez kapcsolódóan **regionális szinten javasolt a kulcsprojektek, turisztikai vonzerők regionális szinten összehangolt kijelölése**. A vonzerők és a kiemelt szolgáltatások fejlesztése érdekében a szervezet segíthetné befektetők keresését a jó projektek megvalósításához. Bizonyos esetekben a regionális szint felvállalhatná egyes kiemelt turisztikai projekt megvalósításának menedzselését is. Továbbá feladat a turisztikai vonzerők fejlesztése érdekében azon javaslatok elkészítése, melyek igénylik a Balaton törvény módosítását, természetesen tiszteletben tartva a természet, táj védelmét.

A marketing kommunikációhoz kapcsolódóan fontos a régió egyedi arculatának kialakítása, majd a régió egységes propagálása a belföldi és a külföldi potenciális látogatók körében. A térségnek - összehangolva az országos turisztikai marketingkommunikációs tevékenységekkel - egységesen kell megjelennie a nagy nemzetközi turisztikai kiállításokon és vásárokon. A kommunikációnak elsősorban a régió jelentős természeti és táji értékeit kell a középpontba helyezni. Marketingkommunikációs tevékenységnél a hagyományos kommunikációs eszközökön túl egységesíteni kell az internet alapú információs rendszert, és érdekelté kell tenni a településeket, szolgáltatókat, hogy kínálatuk megjelenjen a balatoni hivatalos honlapon. Az internet alapú tájékoztatási rendszert össze kell kapcsolni a szolgáltatások értékesítésével. Törekedni kell arra, hogy mind több szálláshelyet lehessen egy központi internetes portálról eljutva lefoglalni. Az újjászülető Balatoni turizmus tartós sikerességében kiemelt jelentőséggel bír a Magyar Turizmus Rt.-vel közösen a Balaton szerepének erősebb hangsúlyozása az ország-imázs programban, továbbá Balaton Turizmus Kártya továbbfejlesztésének támogatása.

A regionális szintű marketing tevékenységet kellene kiegészítenie **a helyi, térségi szintű menedzsmenttevékenységnek**. (Turisztikai Desztináció Menedzsment) Helyi szinten alapvető feladat a kulcsprojektek, vonzerők fejlesztésének a menedzselése, a turisztikai és egyéb szolgáltatások összehangolása és egységes kínálatba rendezése, a helyi szereplők közti információáramlás megszervezése, pl. információs pontok kialakítása. Helyi szinten feladatot jelent a turisták helyben, a napi mozgást segítő tájékoztatásának megfelelő, magas esztétikai színvonalon való ellátása. Ez a gyakorlatban többek között a szolgáltatások (pl. túraútvonalak) egységes kitáblázását jelenti, mely táblák arculatát akár regionális szinten is lehetne kötelezően

alkalmazni. A helyi, de inkább térségi szintű menedzsment feladatokat célszerű, ha az önkormányzat, a turizmusban érdekelt vállalkozók, egyesületek képviselőinek csoportja, akár egyesületi formában is támogatja. Ez a szervezeti forma alkalmas lehet a közös célok kitűzésére, és a célok közös finanszírozására is. Hasonló rendszer működik Gyenesdiás térségben, dél-tiroli mint alapján szervezve.

Az intézkedés révén várható a turisták számának növekedése, menedzsment tevékenység javulása, marketingre költött források hatékonyabb felhasználása, a fejlesztésekbe, marketing tevékenységekbe új források bevonása. Továbbá a helyi szereplők együttműködésével javulhat a térségek belső kohéziója és a lakosság Balatoni régióhoz kötődése, identitásuk erősödése.

Célcsoport

- Turisztikai célú vállalkozások
- Turisták
- Önkormányzatok

Kedvezményezettek

- Regionális fejlesztési és turisztikai ügynökség(ek)
- Non-profit szervezetek (egyesületek)

7.3 Humán erőforrás fejlesztése

Célok

- Munkavállalók képzettségi szintjének a piaci igényekhez igazítása, különös tekintettel a régió kulcságazataira
- Foglalkoztathatóság javítása, különös tekintettel a parttól távolabbi településeken
- Helyi szereplők térségi összefogásának ösztönzése

Leírás

A régió gazdasági megújulásának feltétele az emberi erőforrás állományának megújulása. A vállalkozások jövedelem-termelőképességét, a piaci viszonyokhoz való rugalmas alkalmazkodását alapvetően meghatározza a munkavállalók képzettsége és készsége. A megfelelő képzettségű és képességű munkaerő biztosítása érdekében, szükséges a **szakképzési rendszer hatékony működtetése és a munkavállalók, munkanélküliek képzése, átképzése**. A képzések támogatása során figyelembe kell venni a régió sajátos gazdasági helyzetét jellemző iparágak, így a turisztikai, a mezőgazdasági, élelmiszeripari, valamint az újonnan letelepítendő vállalkozások munkaerő-keresleti igényeit. Minden bizonnyal az átképzési programok lebonyolítása is szükséges ahhoz, hogy a jelenleg túlzottan szezonális foglalkoztatás enyhüljön és bővüljön a régióban az egész évben foglalkoztatottak száma. A képzési programok

támogatását térségi szinten szükséges összehangolni a gazdaság diverzifikációjával, illetve a turizmus megújítása keretében támogatandó tevékenységekkel.

Mivel a régióban, és ezen belül is különösen a parttól távolabbi településeken szép számban vannak olyanok, akik aktív koruk ellenére nem vesznek részt a foglalkoztatásban, tartósan munkanélküliek, vagy szociális segélyben részesülnek, alapvető cél a foglalkoztathatóságuk biztosítása. A régió munkaerő-kínálatának bővítése érdekében szükséges **a hátrányos helyzetűek, ezen belül is a tartósan munkanélkülieket foglalkoztató programok támogatása**. Ezek a programok nem egyszerűen csak a munkaerőpiacról kiszorultak foglalkoztatását segítik elő, hanem szociális felzárkóztatás, a társadalmi beilleszkedés esélyét is megadják.

A régió foglalkoztatásának kulcseleme, hogy kifehéredjen a gazdaság, az állami szervezetek munkaerő-piaci ellenőrzésekkel **csökkentsék a nem hivatalosan foglalkoztatott és többnyire a térségen kívülről érkező alkalmi munkavállalók számát**.

Ahhoz, hogy a régió egészséges gazdasági, társadalmi fejlődése új erőre kapjon szükséges a társadalmi együttműködések ösztönzése. Az önkormányzatok, az állam és intézményeik sok esetben nem képesek hatékonyan megoldani a közcélú feladatokat, illetve nem nélkülözhetik a társadalmi beágyazottságot, támogatottságot. Ezért célszerű a település-, és térségfejlesztés, a kultúra, szabadidős sport tevékenységek, a környezet- és természetvédelem, a szociális ellátások területén, valamint a sajátos helyzetű társadalmi csoportok problémáinak kezelését szorgalmazó életképes **civil kezdeményezések támogatása és elindításuk ösztönzése**. A civil kezdeményezések vélhetően nagymértékben hozzájárulnak a helyi, térségi és összességében a balatoni identitás, kötődés erősítéséhez, ami növelheti a Balaton régióban élő állandó és ideiglenes lakosság térségért érzett felelősségérzetét.

A munkavállalók képzettségi szintjének javítása várhatóan hozzájárul a vállalkozások versenyképességnek, a szolgáltatások minőségének javulásához. Továbbá az inaktívak foglalkoztatásba való bevonása mindféleképpen hozzájárul az életminőségük javításához. A parttól távolabbi területeken élők foglalkoztatási lehetőségeinek bővítése erősíti a régió belső kohézióját.

A fejlesztési irány részeként megfogalmazott intézkedések mindegyike fontos, de legfontosabb a képzési programok és a helyi foglalkoztatási programok támogatása.

7.3.1 Képzési programok

Célok

- Munkaerő-keresletet figyelembe vevő **szakképzési rendszer rugalmas működtetése, a felnőttképzés, ezen belül az átképzések ösztönzése**, különös tekintettel a régió kulcságazataira
- A turizmusban **szezonálisan foglalkoztatottak szakismeretének, képességeinek fejlesztése**
- A vendéglátásban, szolgáltatásban, kereskedelemben, szállodaiparban **ügyfélkapcsolati oldalon dolgozók** – elsősorban a német mellett – **az angol nyelv ismeretének és vendéglátói készségeinek javítása**
- **Modern info-kommunikációs eszközök használatának elsajátítása** a lakosság és a munkavállalók széles körében

Leírás

A gazdaság sikeres megújulásának előfeltétele a megfelelő képzettségű munkaerő rendelkezésre állása. A régió ugyan munkaerő-piaci, szakképzési intézményekkel megfelelően lefedett, de ahhoz hogy munkaerő-piaci kínálatuk megfeleljen a piaci igények kihívásainak, szükséges **a potenciális és foglalkoztatott munkavállalók képzése, képességeinek javítása**. Az intézkedés keretében az alábbi tevékenységek finanszírozása szükséges:

- A munkaerő-piaci intézmények (munkaügyi központok) és a gazdasági kamarák bevonásával kistérségenként (városi vonzáskörzetenként) **a régió munkaerő-piaci, szakképzési előrejelző rendszerének kialakítása és működtetése**.
- A munkaerő kínálat és kereslet összeegyeztetése érdekében kistérségenként (városi vonzáskörzetenként) az önkormányzati, civil és a gazdasági szereplők együttműködésben **helyi foglalkoztatási paktumok előkészítése, megkötése és megvalósítása**. Ezek a programok alkalmasak arra, hogy feltárják a részmunkaidős, illetve a speciális foglalkoztatási igényekkel rendelkezők foglalkoztatási lehetőségeit.
- A felnőttképzés részeként elsősorban a munkanélküliek, illetve a szezonálisan foglalkoztatottak körében **a hiányszakmákban képzési, átképzési programok támogatása, illetve a hiányzó készségek (pl. kommunikációs képesség, nyelvtudás) elsajátításának ösztönzése**. A képzési programokat az előrejelző rendszer igényein túl elsősorban a régió kulcságazataiban, így a mezőgazdaság, élelmiszer-feldolgozás, kézművesipar, illetve innovatív KKV-k, valamint az elektronikai iparban meghatározó nagyvállalatok igényeihez igazítva célszerű támogatni. A képzési támogatások során előnyben kell részesíteni azoknak a vállalkozásoknak a szakképesítési igényeit, akik új, tartós munkahelyet teremtenek a régióban.
- A közügyek intézésének hatékonyságának javítása érdekében szintén szükséges az **önkormányzatok és állami intézmények alkalmazottai** képzési programokban való részvételének támogatása. A képzéseknek elsősorban az elektronikus, internet alapú

ügykezelés, az ügyfélkezelés, a projektmenedzselés, illetve az idegen nyelvtudás tématerületeire kell koncentrálnia.

- o Azokban a kistérségekben, ahol nincsenek meg a (szak)képzéshez szükséges infrastrukturális, technikai feltételek, úgy szükséges **a képzési infrastruktúra** (szükség szerint építés vagy eszközbeszerzés) **támogatása**. Továbbá a szakképzést nyújtó intézményeket és a régió felsőoktatási intézményeit ösztönözni kell arra, hogy a szakképzési előrejelző rendszerben megjelölt szakmák és képességek oktatását végezzék. Az oktatási programok megújítása és a piaci igényekhez való mind jobb illesztése érdekében ösztönözni kell **az oktatási, szakképzési intézmények oktatóinak, szakvezetőinek, valamint a gazdasági élet szereplőinek elsősorban régión belüli, illetve a régió kívüli, nemzetközi tapasztalatcseréjét**.
- o A régióban nemcsak a szakképzett munkaerő biztosítása, hanem a magas, felsőfokú képzettségű munkaerő rendelkezésre állása is fontos. Törekedni kell arra, hogy a felsőfokú képzésben résztvevő diákok ne szakadjanak el nagyon a Balaton térségétől, ezért javasolt képzésüket a Balatonhoz közeli felsőoktatási intézményekben ösztönözni. A fentiek érdekében javasolt **a Balaton térségében működő vállalkozások munkaerő-keresleti igényével összeegyeztetni a Balaton környéki (Veszprém, Székesfehérvár, Siófok, Kaposvár, Zalaegerszeg, Keszthely, Nagykanizsa) felsőoktatási intézmények képzési kínálatát**. Amennyiben a képzési programok lebonyolításához feltétlenül szükségesek infrastrukturális fejlesztések, vagy eszközbeszerzések úgy azok támogatás is javasolt. A felsőoktatási intézményeknek a gazdasággal való szorosabb kapcsolatát (pl. közös fejlesztések, tanácsadás, gyakorlati helyek megszerzése) is javasolt támogatni. Ehhez szükséges az intézmények tevékenységeinek modernizálása, új, pl. tanácsadási tevékenységek, képzési formák, szakok indításának ösztönzése. Továbbá annak érdekében, hogy a Balaton térségben visszajöjjenek, vagy letelepedjenek a balatoni születésű felsőfokú végzettségű fiatalok, javasolt lakhatásukat bérletlakások építésével, vagy kedvezményes ingatlanvásárlási támogatással segíteni.

Mivel a képzési, oktatási rendszernek a munkaerő-piaci igényekhez való illesztése Magyarországon nem csak a Balatoni régió problémája ezért várhatóan a fenti tevékenységek egy országos munkaerő-piaci, szakképzési, felnőttképzési program részeként, vagy azzal összehangoltan kerülnek megvalósításra. A fejlesztések összehangolása szükséges a Balaton régiót érintő statisztikai térségek vonatkozásában is.

A régiónak a jövőben is meghatározó ágazata lesz a turizmus, mely ágazatra alapvetően az ügyfélközpontú szolgáltatás a jellemző. A régióban megfelelően kiépült a turizmussal összefüggő szolgáltatásokhoz kapcsolódó szakképző és felsőfokú oktatási intézményrendszer. Ugyanakkor a turizmusban jellemző szezonálisan foglalkoztatott, alkalmi munkavállalók nagy száma, akik nem rendelkeznek munkakörük betöltéséhez megfelelő szakképesítéssel. Ugyan a Balaton mentén cél a turizmus szezonálisának csökkentése, az egész évben, vagy az év nagy részében látogatható attrakciók fejlesztése, azért a jövőben megmarad a többnyire régió kívülről érkező nagyszámú alkalmi munkaerő foglalkoztatása. Ezek a munkavállalók sok esetben hivatalosan nem bejelentve és szakképesítés nélkül végzik elárúsító, felszolgálói, vagy konyhai feladataikat. Ezért az előbbieken felsorolt, illetve a későbbiekben pontosítandó, de a turizmussal összefüggő szakmákban, munkakörökben javasolt helyi szakképző intézmények bevonásával egy olyan **rövid** (max. egyhetes) **képzési modul kidolgozása, mely elvégzése**

előfeltétele a turisztikai szezonban dolgozók alkalmi, maximum 2 hónapos foglalkoztatásának.

A turizmus megújításával összefüggésben várható annak a tendenciának felerősödése, hogy a német nyelvterületen túl más nyelvterületről is egyre több látogató érkezik a Balaton térségbe. Ez az új kereslet szükségessé teszi, hogy a lakosság és a munkavállalók többsége által beszélt német nyelv mellett **a turizmushoz, szolgáltatásokhoz** (beleértve a közszolgáltatásokat is, pl. önkormányzat, egészségügy, közbiztonság) **kapcsolódó vállalkozások, szervezetek ügyfélszolgálati oldalon dolgozók elsajátítsanak más, elsősorban az angol idegen nyelvet.** A nyelvtudás mellett az ügyfélkezeléshez kapcsolódó készségek (pl. kompetenciák, szemléletformálás) elsajátításának támogatása is célszerű lehet. Alapvetően munkanélküliek, illetve felnőtt nem iskolarendszeri képzésben részt vevő munkavállalók nyelvi képzésének támogatása szükséges.

Az információs technológiák folyamatos fejlődése egyrészt új kihívások elé állítja a lakosságot, másrészt meg új lehetőséget teremt a mindennapi életben, így a munkavállalásban, szórakozásban, vagy a közügyek intézésben. Ez egyrészt szükségessé teszi:

- az interneten keresztüli tartalomszolgáltatás fejlesztését,
- a lakosságnak vállalkozásoknak az internet alkalmazásához szükséges technikai feltételek biztosítását és
- a lakosságnak, munkavállalóknak a modern info-kommunikációs eszközök használatához szükséges ismereteinek meglétét.

Ahhoz, hogy a Balaton régióban megteremtődjenek a műszaki feltételei a modern info-kommunikációs eszközök használatának, szükséges a használók körének bővítése, amihez **elengedhetetlen számítástechnikai, szövegszerkesztési, internet felhasználói ismeretek mind szélesebb körben való elterjesztése.** A képzési programok támogatásánál elsősorban a hátrányos helyzetű, szegényebb lakosságot kell előnyben részesíteni.

A képzési programok során törekedni kell arra, hogy amennyiben lehetséges a képzési programokban megjelenjenek a természetvédelmi szemléletformáláshoz, a környezet tudatossághoz kapcsolódó ismeretek.

A képzési programok révén várható a lakosság és ezen belül elsősorban a felnőttek alkalmazkodási készségnek további javítása, piacképes szakmai ismereteik elsajátítása, ami nagyobb esélyt jelent a munkahelyek betöltésére, vagy megtalálására, illetve hozzájárul a vállalkozások versenyképességének javulásához.

Célcsoport, kedvezményezettek

- Lakosság
- Oktatási, képzési intézmények

7.3.2 Hátrányos helyzetűek foglalkoztatási programjai

Célok

- Az **inaktívoknak, ezen belül a tartós munkanélkülieknek, szociális segélyben részesülőknek a sajátos foglalkoztatási programokba** való bevonása

Leírás

Az alacsony foglalkoztatottsági szint a Balaton térségben is, ezen belül is különösen a parttól távolabbi településeken nagy problémát okoz. A régión belüli elmaradottabb térségekben különösen magas azok száma, akik kiszorultak a munkaerőpiacról, sok esetben egészségi problémákkal, alkoholizmussal küzdenek. Ezen rétegeknek a munkaerőpiacra való visszaintegrálása érdekében szükséges speciális foglalkoztatási programok indítása. A foglalkoztatási programoknak sok esetben a foglalkoztatás támogatása mellett képzési, illetve szükség esetén mentálhigiéniai terápiai, tanácsadási elemet is kell tartalmaznia. A foglalkoztatási programok célcsoportjai az aktív korú nem foglalkoztatottak, különösen: tartós munkanélküliek, nők, megváltozott munkaképességű és fogyatékos emberek, romák, hajléktalanok, rendszeres szociális segélyben részesülők, gyermeküket egyedül nevelők, alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők, gyermekvédelmi intézményekben felnőtt fiatalok, börtönből szabadulók, szenvedélybetegek.

A foglalkoztatási programokat elsősorban a régió gazdasági adottságaihoz igazodó szakterületeken javasolt támogatni, így

- a környezet gondozása (a közmunkaprogramokhoz hasonlóan pl. csatornázás, csatornatisztítás; parkok, kertek természetvédelmi területek gondozása; előregedett épületek felújítása; szelektív hulladékgyűjtés, hasznosítás)
- részvétel szabadidős és kulturális programok szervezésében, hagyományörzés.

A régió mezőgazdasági tevékenységet folytató térségeiben javasolt a szociális földprogramok támogatása, a termeléshez szükséges értékesítés, feldolgozás megszervezése. Továbbá javasolt a szociális gazdaság részeként támogatni a személyi szolgáltatások (pl. otthoni segítség, gyermekfelügyelet vagy akár a szervezett helyi civil szféra esetén a nyugdíjasklubokra támaszkodva, azok nem profitorientált **önkéntes munkája**, stb.) végzésre irányuló projekteket.

Célszerű olyan projektek támogatását előnyben részesíteni, ahol a támogatott szervezetek egyes feladatokat átvállalnak az önkormányzatoktól, ezáltal erősítve az önkormányzati és civil szféra közötti együttműködést, úgy, hogy mindezt összekapcsolják a munkaerőpiacról kiszorult emberek foglalkoztatásával.

A foglalkoztatási programok sikeressége érdekében szükséges a foglalkoztató szervezetek módszertani támogatása, illetve tapasztalatcsere érdekében a szervezetek együttműködésének bátorítása.

A foglalkoztatási programok hosszú távon hozzájárulnak a foglalkoztatás bővítéséhez, a munkanélküliség csökkentéséhez, illetve elősegítik a társadalmi beilleszkedést, a társadalmi kohézió erősítését.

Célcsoport

- Inaktívak, munkaerőpiacról kiszorultak, hátrányos helyzetűek

Kedvezményezettek

- Vállalkozások
- Non profit szervezetek
- önkormányzatok

7.3.3 Helyi társadalom megújítása

Célok

- Balatoni Civil Alap felállítása, életképes civil kezdeményezések ösztönzése
- Lakosság kikapcsolódásához szükséges infrastrukturális feltételek javítása

Leírás

A régióban ugyan az országos átlagot meghaladó a civil szervezetek száma, de valahogy mégsem érződik ez a lakosság, helyi szervezetek belső kohézióján, együttműködésén és erős helyi kötődésén. Ahhoz, hogy növeljük a társadalmi tőkét és erősítsük a helyi szereplők közti bizalmat, szükséges ösztönözni a régió civil szervezeteinek hatékonyabb működését. A Balaton térségéhez kötődő vállalkozások, meghatározó személyiségek részvételével javasolt egy **Balatoni Civil Alap felállítása**, mely elsősorban a település-, és térségfejlesztés (tájmenedzsment), a kultúra, szabadidős sport tevékenységek, a környezet- és természetvédelem, a szociális ellátások területén, valamint a sajátos helyzetű társadalmi csoportok problémáinak kezelése területén támogatna életképes civil kezdeményezéseket. A program részeként a helyi, térségi kötődést erősítő kulturális programokat, rendezvényeket is lehetne támogatni. Továbbá támogathatóak lennének olyan képzési programok, melyek a szabadidő eltöltéséhez, szórakozás céljából támogatnák a helyi lakosság részére a kézműves mesterségek elsajátítását (pl. fazekas, szövés, kosárfonás).

A munkaerő megújuló képessége érdekében fontos, hogy legyenek a régióban szabadidő eltöltésére alkalmas infrastrukturális feltételek. Elsősorban a szegényebb, parttól távolabbi térségekben kell ösztönözni minden korosztály számára **a közösségi terek, könyvtárak, művelődési házak fejlesztését, valamint szabadidő sportolásra alkalmas sportlétesítmények modernizációját**. A létesítmények fejlesztésénél külön ki kell térni a nyugdíjasok, idősek szórakozását, kikapcsolódását segítő intézmények korszerűsítésének szükségességére is.

A civilek együttműködésének segítése érdekében szükséges az info-kommunikációs eszközök, feltételeik javítása.

Célcsoport

- Elsődlegesen helyi lakosság
- Másodlagosan turisták

Kedvezményezettek

- Non profit szervezetek
- Önkormányzatok, intézményeik

7.4 Közlekedés fejlesztése

Célok

- Régió megközelíthetőségének javítása
- Régió belső közlekedési hálózatának fejlesztése
- A vasúti személyszállítás minőségének javítása
- Tömegközlekedés minőségének javítása, közlekedésszervezés

Leírás

A közúti közlekedés forgalma dinamikusan növekszik az egyéb közlekedési eszközök háttérbe szorításával, mivel e közlekedési mód kényelmesebb és rugalmasabb a vasútnál. A nagytávolságú forgalom olyan alkalmatlan utakon folyik, amelyek kapacitása és színvonala nem felel meg a zavartalan forgalom igényeinek. Az életminőséget rontja az érintett településeken az állandó autótorlódás, a megnövekedett zaj- és légszennyezés, valamint a csökkenő utazási sebesség. A Balaton régióba érkező nagyszámú turista, valamint nem állandó lakosú üdülőtulajdonos jellemzően személygépkocsival érkezik, mely egyre nagyobb terheket ró mind az utakra, mind az utakat környező tájra, valamint a lakosságra egyaránt. A környezeti terhelés különösen magas a nyári szezonban a part menti településeken. A régió hagyományos főúthálózata nem képes ennek a megnövekedett forgalomnak a lebonyolítására a kapacitásbeli és minőségi problémák miatt. Ezen állapot sok esetben arra a megfontolásra serkenti a turistát, hogy számára könnyebben elérhető, más idegenforgalmi területre utazzon eltölteni szabadidejét. A régió megközelítésének vizsgálata során figyelemmel kell lenni a légi közlekedésre is, hiszen a leggyorsabban repülőgépen lehet utazni és a hiányzó infrastruktúra kiépítésével a régióba messzebből érkező turistáknak alternatívát jelent a repülés más közlekedési eszközökkel szemben. Az adott közlekedési eszközök fejlesztésénél szükséges megfontolni az okozott környezeti ártalmak visszaszorításának, megállításának lehetőségét, illetve a környezeti értékek megóvása érdekében az energiafelhasználás mérséklését is. A régió speciális helyzetére tekintettel megőrzendő, valamint bővítendő a víziközlekedés szerepe, javasolt ennek a legkörnyezetkímélőbb közlekedési módnak a hangsúlyossá tétele.

A régió településszerkezetére jellemző az alacsony vállalkozói és társadalmi aktivitású – főként a parttól távolabbi – települések nagy száma. Az úthálózat kapacitásbeli hiányosságai miatt a

parttól távoli településekről a térségközpontok elérése nehézkes, amely megnehezíti a térségi közigazgatási feladatokat ellátó, valamint a turisztikai vonzerővel bíró települések elérését.

A turisták és az állandó lakosok utazásaiban jelentős szerepet tölt be **a tömegközlekedés**, mint környezetkímélő közlekedési mód. A meglévő tömegközlekedési eszközök azonban egymással nem összehangoltan működnek, nincsen meg az együttműködési kényszer, a menetrendek összehangolására és ezzel együtt a különböző közlekedési módok hatékony menedzselésére. Így – annak ellenére, hogy viszonylag nagy forgalmat bonyolítanak – nem teszik lehetővé az adott rendezvényekre, illetve munkahelyre való pontos eljutást, tehát a mobilitást, melynek megléte esetén jelentős időmegtakarítást lehetne elérni, az utak zsúfoltsága megszűnne és a környezetterhelés csökkenne.

Ahhoz, hogy az utasok szívesen válasszák a tömegközlekedést, figyelni kell komfortérzetük növelésére, hiszen elsőrangú kérdés **a járművek megfelelő minősége, valamint az utas tájékoztatás informatikai alapon nyugvó kiépítése**. Így a komfortos, minden igényt kielégítő tömegközlekedés hozzájárul ezen közlekedési rendszer választásához, hosszú távon a személygépkocsik okozta környezeti ártalmak csökkentéséhez.

A közlekedési ágazat ezen infrastrukturális elemeinek hiánya nagy mértékben akadályozza a régió fejlődését, melyek kihatással vannak a gazdaság és ezen belül a turizmus fejlődésére, valamint társadalmi mobilitási és környezet- és természetvédelmi problémákkal társulnak. Ezért ezen infrastrukturális elemek támogatása lehetővé teszi a gazdasági tevékenységek ösztönzését, a gazdasági és társadalmi kapcsolatok, valamint a régió belső kohéziójának erősödését, ezáltal a régió fejlődésének elősegítését. A fejlesztési irány hozzájárul a turisztikai vonzerők és az ipari területek elérhetőségének javításához is, valamint a települések gazdasági-társadalmi megerősítéséhez.

A fejlesztési irány a közutakra és a tömegközlekedésre összpontosít, mert a közlekedési problémák megoldatlansága miatt továbbkonzerválódna a kistérségek, települések közötti aránytalanságok és fokozódna a környezeti terhelés.

7.4.1 A régió közlekedési elérhetőségének javítása

Célok

- **Nemzetközi elérhetőség javítása a sármelléki, és a keleti partnár más repülőterek (Szentkirályszabadja, Siófok-Kiliti) – magántőke bevonásával való – további fejlesztésével;**
- **Nyugati és az északi irányú közúti elérhetőség javítása** (elsősorban 76-os, 84-es főutak)
- **Északi part vasúti elérhetőségének javítása** (villamosítás, vagy modern diesel mozdonyok)

Leírás

A helyzetelemzés rámutat arra, hogy a társadalmi-gazdasági fejlődést befolyásoló tényezők között a Balaton régió számára kiemelt fontosságú az élhető régió megteremtése a megfelelő szolgáltatást nyújtó közlekedési hálózatok kialakításával. Szükséges kiküszöbölni azokat a hiányosságokat, amelyek a régióban lévő települések megközelíthetőségére, a belső közlekedési hálózatok fejlesztésére, a vasúti személyszállítás minőségének, valamint a tömegközlekedés minőségének javítására utalnak.

A közlekedési hálózatokon belül hangsúlyos szerepet kap az **elérhetőség feltételeinek jelentős javítása**. A régió gazdaságának elemi érdeke a regionális gazdasági, turisztikai vonzerővel bíró területeinek gyors, valamint megfelelő minőségű és kapacitású közlekedési utakkal való feltárása, összekötése, továbbá megfelelő minőségű belső közúthálózat létrehozása tekintettel arra, hogy a régióban tartózkodók (lakosság, üdülővendégek) létszáma a turisztikai szezonban többszöröződik. A régió déli partjának megközelítése az M7-es autópálya megépülésével adottá válik, így a közúthálózat fejlesztésének jelenlegi legfontosabb eleme a nyugati és az északi irányú közúti elérhetőség javítása, a 76-os, 84-es főutak (távlatban M76 Balatonszentgyörgy - Zalaegerszeg, M9 Zalaegerszeg - Kőszeg, S31 Unterloisdorf - Bécs), illetve (2013-ig) a 8-as út Székesfehérvár-Veszprém-Rábafüzes szakasz autóúttá fejlesztésével (várpalotai elkerülő szakasz), valamint a 72. és 82. sz. főút emelt szintű fejlesztése elkerülő szakaszok kiépítésével, illetve ezen irányok fejlesztése, a településeket elkerülő szakaszok megépítése, valamint a meglévő úthálózat karbantartása és korszerűsítése az alacsony átlagos utazási sebesség javítása érdekében. A régiónak a déli országrészből való elérhetőségét biztosító közlekedési kapcsolatainak vizsgálata is szükséges.

A régió **légi úton való megközelíthetősége** biztosított, azonban ezen infrastruktúrák még nincsenek teljes körűen kihasználva. Az egyre nagyobb utasforgalmat lebonyolító repülőterek esetében szükséges a nagyobb charter gépek leszállását biztosító berendezések, valamint a személyek és csomagok beléptetéséhez szükséges infrastruktúra fejlesztése a sármelléki repülőtéren. A sármelléki repülőtérnél figyelemmel kell lenni arra a tényre, hogy a repülőtér környezete logisztikai központként való fejlesztése indokolt. Ehhez szükséges a repülőtér bekötése a gyorsforgalmi úthálózatba, illetve a balatonszentgyörgyi vasúti csomóponttal való összekötés megteremtése. Megvalósíthatósági tanulmány keretében meg kell vizsgálni, hogy a tó keleti részében, – összefüggésben a turisztikai szezon meghosszabbításának ösztönzésével – hogy a két érintett repülőtér (Siófok-Kiliti sportrepülők fogadására, illetve Szentkirályszabadja) milyen jellegű forgalom lebonyolítására a legalkalmasabb. A repterek kialakításánál, fejlesztésénél különös tekintettel kell lenni a domborzati hatásokat figyelembevevő zajvédelemre.

A Balaton északi partján a vasúti közlekedés jelentős környezeti terhelést, ezen belül jellemzően zajterhelést okoz, melynek csökkentése érdekében szükség van a minőségi fejlesztésre, korszerűsítésre, amely – egyéb energiagazdálkodást is figyelembe véve – a villamosítás infrastruktúrája kiépítésének megkezdését vagy további modern diesel mozdonyok beállítását, zajvédő falak kiépítését és a sínpálya felújítását jelenti, ezáltal elősegítve a gyorsabb, gördülékenyebb elérhetőséget.

Célcsoport

- Turisták és helyi lakosság, vállalkozók

Végső kedvezményezettek

- Önkormányzatok
- MÁV Rt.
- Magyar Közút Kht. (Magyar Közút Állami Közútkezelő, Fejlesztő, Műszaki és Információs Kht.)
- Gazdasági társaságok

7.4.2 Régió belüli közlekedés fejlesztése

Célok

- A régió zsúfolt közlekedési útvonalain **a szűk keresztmetszetek oldása** (elsősorban a 71-es, 73-as főutak fejlesztése)
- **A part menti települések és a parttól távolabbi települések közti közúti kapcsolat korszerűsítése**
- **A vasúti személyszállítás minőségi feltételeinek javítása** (vasúti kocsik korszerűsítése, állomásépületek felújítása, kisvasút fejlesztése, utastájékoztatás), a turizmus igényeihez igazodó fejlesztése
- **Gazdaságosan üzemeltethető komposzektetés kiépítése** az M7-es autópálya és a 71-es főút összeköttetésének megteremtésével a **tó nyugati részén**
- A vasúti személyszállítás, a távolsági és a helyi busz közlekedés, valamint a vízi **közlekedés összehangolása**, minőségi fejlesztése, a közlekedési szervezetek közti együttműködés fejlesztése, közlekedési szövetségek alakítása
- **Kerékpáros közlekedés** fejlesztése, kerékpárutak, kerékpáros infrastruktúra kialakítása

Leírás

A **régió belüli közlekedési rendszerek, hálózatok fejlesztése** egyben a régió belső kohéziójának erősítését, a környezeti terhelés csökkentését, valamint a turisták gyors és kényelmes helyváltoztatását is jelenti. A régió belső közúthálózata jelentős része fejlesztésre szorul, fontos a mellékutak hálózatfejlesztése, a kapcsolódási pontok kialakítása, valamint a balesetveszélyes útszakaszok problémájának megszüntetése. A Balaton-felvidéken **a parti településeket felfűző főút kapacitása nem megfelelő, ezért a már megkezdett 71-es és a 73-as főutak fejlesztése elsődleges feladat.** A 71-es út elkerülő szakasza egyúttal az észak-nyugati part menti átmenő forgalomtól tehermentesíti a parti sávot. Igen fontos a Veszprém-Tapolca összekötő út fejlesztése is. A tó északi-nyugati partjánál szintén meg kell vizsgálni a part menti út zsúfoltságának csökkentési lehetőségét, a 84-es és Keszthely gyorsabb közúti kapcsolatát. Erősíteni kell továbbá a sármelléki repülőtér és Keszthely kapcsolatát az M7-es autópályával.

A part menti települések és a parttól távolabbi települések közötti utak áteresztő képessége nem megfelelő, az átlagos utazási sebesség is alacsony. A part közeli települések közötti összekötő utak hiányoznak, különösen az észak-somogyi térségben. Ezért szükséges **a parttól távolabbi területek és a térségközpontok, városok közti elérhetőség javítása az utak korszerűsítésével.**

Jelenleg a vasúti személyszállítás minősége nem felel meg a kívánalmaknak, amely magába foglalja a vasúti kocsik és az állomásépületek állapotát, az utasok megfelelő szintű kiszolgálását, tájékoztatását. Mindezek érdekében szükséges **a vasúti közlekedés infrastrukturális korszerűsítése, a komfortfokozat növelése** a személyszállítás vonatkozásában, a vasúti információszolgáltatás fejlesztése (automatizált, vizuális és idegen nyelvű utas tájékoztatás) a turizmus igényeihez való igazodással.

A Balaton déli partján (Balatonfenyves) több idegenforgalmi vonzerő feltárása érdekében a **keskeny nyomközű kisvasút felújítása és nosztalgiavonatként hasznosítása** lehetővé tenné a természetvédelmi, vadászati, bor-gasztrónómiai és gyógyfürdő turizmus egységes programmá szervezését.

Jelenleg a tó északi és déli partja közötti gyors személygépkocsival történő közlekedést csak a Tihany és Szántód közötti kompközlekedés biztosítja. Amennyiben a közúton e komptól nyugatabbra lévő távolabbi településről kívánnak az utazók egyik partról a másik partra közlekedni már nem biztos, hogy jó alternatívát nyújt az időt figyelembe véve az egyetlen komppösszeköttetés. Az időbeli korlátot és a közúton való hosszabb közlekedés káros környezeti hatásait elkerülendő **egy költséghatékonyan, önköltséges alapon üzemeltethető komppösszeköttetés infrastruktúrájának kiépítése szükséges a tó nyugati részén (Fonyód-Badacsony térségében)** a tó déli és északi részének két meghatározó fő útvonalainak összekötése érdekében.

A turisták és a helyi lakosság személygépkocsival történő utazásai környezeti hatásainak, illetve a közutak megnövekedett forgalmának csökkentése érdekében szükség van **közösségi közlekedés hatékonyabb, az igényekhez jobban igazodó szervezésére.** Az utazók helyváltoztatása leginkább a turisztikai vonzerők, attrakciók, rendezvények vonatkozásában jelentős, a sok kistelepüléssel rendelkező térségben a lakossági ingázási szükségletei is magasak. Ezért mind a térség külső, mind a térségen belüli időbeni elérhetőség javítása érdekében szükséges a különböző közlekedési eszközök (busz, vasút, vízi jármű) menetrendjének összehangolása, a szervezetek közötti együttműködés javítása, közös menetrendi, tarifai rendszerek kialakítása, közös infrastruktúrafejlesztések (várótermek, állomások) lebonyolítása. Továbbá a közlekedési eszközök komfortfokozatának javítása, akadálymentesítése, kerékpárszállítás lehetőségek kialakítása, valamint az utazók tájékoztatásának információtechnológiai eszközökkel való kiszolgálása. Ösztönözni kell egy egységes Balaton régiós közlekedési szövetség megalapítását.

Támogatni kell, a turisztikai látványosságként, oktatási, közösségi térként is funkcionáló régi, örökségi értékkel bíró a Balaton Régióban, de akár azon kívül készült vagy szolgált, balatoni közlekedési eszközök (régi vitorlások, gőzhajók, mozdonyok, vasúti kocsik) felújítását, és használatba vételét.

A turisták és a helyi lakosság igényeit is szolgálja a kerékpáros közlekedés fejlesztése, melynek hálózatát a tó körüli nyomvonalból kiindulóan, mind bel- mind külterületen fejleszteni kell,

törekedve a forgalmas szakaszok kiváltására. Továbbá folytatni kell a kerékpárok tárolásához, tömegközlekedési szállításához kapcsolódó beruházásokat.

Célcsoport

- Turisták és helyi lakosság, vállalkozók

Végső kedvezményezettek

- Önkormányzatok
- MÁV Rt.
- Magyar Közút Kht. (Állami Közútkezelő, Fejlesztő, Műszaki és Információs Kht.)
- Közhasznú társaságok
- Tömegközlekedés feladatainak ellátására jogosult gazdálkodó szervezetek (Volán Rt-k)

7.5 Táji és települési környezet fejlesztése (a környezeti állapot stabilizálása, a környezeti, a táji és kulturális értékek védelme, helyreállítása, fenntartható hasznosítása)

Célok

- Tó ökológiai állapotának védelme, megfelelő vízminőség és vízmennyiség biztosítása
- Települési környezet fejlesztése, zsúfolt területhasználat oldása, gépjárműforgalom csökkentése
- A balatoni térség természeti és táji örökségének, természeti rendszereinek és biológiai sokféleségének védelme és megőrzése, helyreállítása
- Megújuló energiaforrások hasznosításának ösztönzése

Leírás

A lezajlott társadalmi-gazdasági átalakulás jelentősen megváltoztatta a környezet állapotát befolyásoló hatások jellegét és nagyságrendjét. Bizonyos környezeti terhelések jelentősen csökkentek (pl. nehézipar levegőszennyezése, műtrágya felhasználás, stb.), ugyanakkor új típusú környezeti problémák is megjelentek az elmúlt évtizedben a termelői és fogyasztói szokások megváltozásával. A környezeti problémák közül kiemelkedik a hulladékgazdálkodás, illetve a szennyvízkezelés megoldatlansága, a növekvő közúti forgalom légszennyező hatása, valamint a megváltozott mezőgazdasági földhasználat következtében fellépő nagyobb arányú talajerózió. A Balaton térségében e problémákat tovább súlyosbítja az idelátogató turisták szezonális környezetterhelése.

A Balaton kiemelkedő természeti, táji és kulturális értékeinek megőrzése a jelen és a jövő generációk számára megköveteli e környezeti problémák kezelését, a természeti értékek hatékony védelmét. A régió társadalmi-gazdasági fejlődésének alapja a Balaton, **ezért a tó**

vízének minőségi és mennyiségi védelme, a táji, természeti és települési adottságok gazdag kínálatának megőrzése kiemelkedő fontosságú. A térségben továbbá kiemelkedően fontos a gazdasági és a környezetvédelmi érdekek közötti konfliktus oldása, valamint olyan gazdaság – főként turizmus – fejlesztési megoldások alkalmazása, melyek szem előtt tartják a környezeti szempontokat, a fenntarthatóság érvényesítését az adottságok hasznosítása során.

A Balaton régió infrastruktúrájában központi helyet foglal el a víziközművek helyzete, az ellátottság szintje és biztonsága, a helyben lakó népesség és a nyári szezonban a további látogatók ellátásának biztosítása. Ezért **folytatni kell a megkezdett szennyvíz-gazdálkodási** (pl. Dél-Balaton térség szennyvízelvezetés és tisztítás projekt), **vízminőség-védelmi, valamint a csapadékvíz-elvezetési projekteket.** Ugyanez vonatkozik a szilárd hulladék kezelésére is, a környezeti ártalmak csökkentése érdekében szükséges a hulladéklerakók európai uniós követelményeknek való megfeleltetése, a veszélyes hulladékok összegyűjtése és ártalmatlanítása, valamint a több településen megkezdett szelektív hulladékgyűjtés további elterjesztése.

Mind a part menti, mind a parttól távolabbi települések gazdasági megújítása és a lakosság életminőségének javítása érdekében szükséges **a történeti településszerkezet, illetve települési arculat, utcaképek megővése, az épített örökségi értékek védelme.** Ugyanakkor az élhető települési környezet és a turisztikai célok megvalósítása érdekében rehabilitálni kell a folyamatosan romló állapotú üdülőtelleket, településrészeket. A rehabilitáció jelenti a nagyvárosi központok, valamint turisztikai szempontból frekvenciált falusi településközpontok fizikai és társadalmi-gazdasági szempontú megújulását a zsúfolt területhasználat oldását, az önkormányzatok települési problémáinak kezelésére irányuló innovatív stratégiáinak ösztönzése révén. A parti városhalmazt élő zöld szigetekkel, ökológiai folyosókkal szabdalni településekké kell varázsolni, ahonnan a jelenlegi nyomástartóan nagy forgalmat el kell terelni illetve ki kell zárni. Hangsúlyt kell fektetni turisztikai célból frekvenciált településrészekre és a hasznosítható part menti, be nem épített zöldterületi sávokra valamint az omlásveszélyes partfalak biztosítására az épületállomány és az épített infrastruktúra védelme érdekében.

A Balaton régió természeti értékei különösen fontosak a turisztikai vonzerők vonatkozásában, mivel e területnek egyedülálló a környezeti, táji, növény- és állatvilága, földrajza, éghajlata. Annak érdekében, hogy ezeket **a természeti értékeket, a biológiai sokszínűséget és egyéb fontos tájjellemzőket megőrizhessük,** erősíteni kell a lakosság és az ide látogatók környezet-tudatosságát. Kitérés pontként lehet megfogalmazni a tihanyi „Európa Diplomá”-ra és a Balaton-felvidéki Nemzeti Parkra alapozva a Tapolca-medence felvételét a világörökségi jelöltek listáján a természeti, kulturális örökségek (kultúrtáj) közé⁹. A környezet-tudatosság erősítésére jó alapot jelent az erdei iskolák fejlesztése. Az oktatás és a környezeti szempontú szemléletformálás a természetvédelem fontos stratégiai kérdése, ezért a diákok ökológiai szemléletének javítása nagyon fontos. A lakó- és a természetes környezet megővése érdekében a **tájrehabilitáció részeként legsürgetőbb feladat a tájsebek kezelése és a régió biodiverzitásának megőrzése.**

A régió stratégiája célul tűzi ki a környezetbarát megújuló energiaforrások alkalmazását. Ez a törekvés hozzájárul a környezeti ártalmak csökkenéséhez, valamint az energiaellátás terén

⁹ A Tapolca-medence Világörökségre történő felterjesztése folyamatban van, megvalósíthatósági tanulmány készül.

megvalósuló részbeni függetlenség eléréséhez is. A megújuló energiaforrások fokozottabb felhasználása – a biomassa, a napenergia és a geotermikus energia esetében – a kedvező természeti adottságokon alapul.

A fejlesztési irány céljai elősegítik az életfeltételek javítását, növelik a települések környezeti biztonságát, és csökkentik a környezet terhelését, melyek a következők:

A környezeti állapot javul és magas minőségi szinten stabilizálódik. A csatornázottság, szennyvíztisztítás, hulladékgazdálkodás hatékonyságának növelése kedvező hatással van a környezet állapotára. Az ökoturizmus fejlesztésével a Balaton-felvidéki Nemzeti Park, a természetvédelmi területek és tájvédelmi körzetek védelemmel egybekötött gazdasági hasznosítása és az ökológiai szemlélet elterjed. Az erdők és más természeti területek védelme, tematikus parkok, turista utak kijelölése és jelzése, szemétgyűjtők és tájékoztatók kihelyezése, stb. megtörténik. A történetiségnek megfelelő településkép alakul ki és a helyi építészet megőrződik (tájba illő építkezés, helyi anyagok és hagyományos formák előnyben részesítése). A zöld területek nagysága növekszik. Az infrastruktúra fejlesztésével a környezetszennyezés megelőzhetővé válik, illetve mérséklődik.

7.5.1 Környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztése

Célok

- **felszíni vízrendezés, a csapadékvíz-gazdálkodás megoldása**
- **folyamatban lévő hulladék-, szennyvízelvezetési- és tisztítási, ivóvíz minőségi javítása tárgyú projektek megvalósítása, a rendszerekbe bekötött háztartások arányának növelése**
- **elhanyagolt vízfolyások, vízelvezetők környezetbe illeszkedő szabályozása, szűrőmezők építése a Balatonba torkolló vízfolyásokon, Kis-Balaton vízvédelmi rendszerének fejlesztése**
- **egységes megfigyelő- és tájékoztatási rendszer kialakítása, Balaton-kutatások ösztönzése**

Leírás

A régióban a turisztikai szezonban az itt élő állandó lakosság többszörösét kitevő üdülónépesség, belföldi és külföldi turisták tömegei nagyban terhelik a tavat és környezetét, továbbá igénylik a kultúralt tartózkodás fejlett infrastrukturális feltételeinek kiépítését. A természeti környezetünk, a felszín alatti vízbázisok védelme, a lakosság életkörülményeinek javítása megkívánja az ivóvíz minőségének további javítását és a szennyvizek megfelelő elvezetését és tisztítását. A csatornázatlan településrészekben szakszerű közműpótlók építése, a közcsatornára kapcsolt ipari üzemeknek az előírásnak megfelelő előkezelők kiépítésének

elősegítése szükséges. Ez azt jelenti, hogy a **megkezdett ivóvíz minőség javítását, szennyvíz- és hulladékgazdálkodási projekteket folytatni kell.**

Meg kell akadályozni, hogy a Balatonba bejuthassanak a különböző diffúz és pontszerű szennyező anyagok, ezért **a bel- és külterületi vízrendezést, a csapadékvíz-gazdálkodást meg kell oldani.** A külterületi vízrendezés különösen hasznos a szőlészettel foglalkozó gazdaságok számára, a vízelvezető árkok megépítése hozzájárul a hegyi utak minőségének javításához is. Az egészséges környezet megteremtése érdekében a hulladékgazdálkodás vonatkozásában **a hulladék keletkezésének megelőzése, a szelektív hulladékgyűjtés széleskörű bevezetése, a hulladék-feldolgozó és újrahasznosító kapacitások kiépítése, a hulladéklerakók megfelelő műszaki színvonalra történő fejlesztése szükséges.**

A tó vonzereje függ annak vízminőségétől, melynek javítása, illetve szinten tartása érdekében fontos a **Balatonba torkolló elhanyagolt vízfolyások, vízelvezetők környezetbe illeszkedő szabályozása, e vízfolyásokon szűrőmezők kiépítése és a Kis-Balaton vízvédelmi rendszere megvalósításának folytatása, illetve befejezése,** valamint a termőtalaj erózió, az erodált talaj élővízbe kerülésének minimalizálása meliorizációs fejlesztésekkel. A vízfolyások megfelelő szabályozása jelentősen hozzájárul a belvízveszélyes területek helyzetének javításához is. A déli part berkeiből érkező vizeknek az ülepítése, szűrése, a berkek revitalizációja szintén megoldásra vár.. Mivel a Balaton sajátos adottságokkal és problémákkal rendelkező sérülékeny ökológiai rendszer, a tó vízminőségének védelme elsődlegesen az ökoszisztéma megőrzése, a környezetvédelem és a minőségi turizmus fejlesztése érdekében fontos. A régióban a Balaton mellett egyéb tavak, vizes élőhelyek vannak, melyek szintén fokozott védelemre szorulnak. Ahhoz, hogy a tavak vízminősége fenntartható legyen, szükséges egy **megfigyelő monitoring hálózat kiépítése és működtetése, valamint folytatni kell a témával összefüggő kutatásokat is**¹⁰.

Néhány, elsősorban Balaton-felvidéki településen meg kell oldani, hogy minden szempontból megfelelően **egészséges vezetékes ivóvizet** tudjon használni a lakosság.

Célcsoport

- Lakosság
- Vállalkozók

Végső kedvezményezettek

- Helyi önkormányzatok, azok intézményei és társulásaik
- Központi költségvetési szervek és intézményei
- Közhasznú társaságok, non-profit szervezetek

¹⁰ Pl. - A Balaton vízvédelmét szolgálja az északi, a nyugati és déli vízgyűjtőn lévő, a Veszprémi Egyetem, a Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség Kht. és a Somogy Megyei Növény- és Talajvédelmi Szolgálat által üzemeltetett, a talajerózió jelenségét vizsgáló monitoring hálózat.

7.5.2 Településfejlesztés

Célok

- a városok települési központjainak megújítása, **városi területeinek rehabilitációja**, valamint **turisztikai szempontból frekventált falusi településközpontok megújítása**
- ahol költség-hatékonyan megoldható és turisztikai célból hasznosítható **a part menti sávok közcélú használatba vétele, zöldterületek védelme és kialakítása, vízpart rehabilitáció**
- **a településeken a közlekedési forgalom csökkentése, közösségi terek kialakítása**
- **hagyományos településszerkezet, illetve települési arculat, utcaképek megóvása, az épített örökségi értékek védelme**
- **romló állapotú és használaton kívüli üdülőtellek megújításához tőkealap felállítása**

Leírás

Az állandó lakosság, valamint a régióba látogató turisták és üdülőtulajdonosok a megfelelő környezeti és infrastrukturális feltételek mellett érzékenyen reagálnak a települések épített környezetére, az épített értékek milyenségére. A régióban azok a települések számíthatnak kiemelkedő turistaforgalomra, melyek kulturális örökségben gazdagok és értékes hagyományokat őriznek épített környezetükben. Azonban önmagában a hagyományos, illetve történeti értékek megléte nem jelentenek egyben vonzerőt is abban az esetben, ha nem társul hozzá a település szerkezetileg kapcsolódó részeinek megfelelő minősége. A forráshiányos önkormányzatoknak általában nincsen meg az anyagi fedezetük az olyan fejlesztésekre, amelyek közvetlenül nem hoznak hasznot a településnek, illetve hosszú távú érdekeket szolgálnak. A vonzó településkép, a rendezett utcák és épületek egyben az életminőség javítását is biztosítják. Az élhető és vonzó település státus érdekében, a rendezett utcák részeként fontos a településen belüli kerékpárutak kiépítése és egyúttal fenntartásuknak biztosítása is. Az érintett településekre **a hagyományos, illetve történeti településszerkezetet, az építészeti örökség értékeit figyelembe vevő helyi építési szabályzatot kell készíteni** (a fejlesztéseket egy egységes, a helyi sajátosságokat tükröző építészeti koncepció elfogadása a Balaton Régióra jelentősen segítheti). A fejlesztéseknek összefüggő **városi területek („településfejlesztési akcióterületek”) rehabilitációját kell szolgálniuk, valamint olyan falusi településközpontokét, amelyek turisztikai vonzerőt képviselnek a régióban.** A fejlesztéseknek elsősorban a műemléki épített értékek, műemléki jelentőségű területek és környezetük felújítására kell koncentrálniuk. Továbbá a helyi életminőség javítása érdekében fontos lehet a városok falusias településközpontjainak a megújítása, vonzóbbá tétele a vállalkozások és lakosság számára. A településfejlesztéseknél figyelemmel kell lenni az üdülőterületek megújítására is.

A településfejlesztéseknél továbbá prioritást kell élvezniük azoknak **a szociálisan hátrányos településrészek megújításának**, ahol többségében hátrányos helyzetű és jellemzően roma lakosság él. Ez esetben a fejlesztéseket össze kell kötni vállalkozásfejlesztési, képzési és foglalkoztatási programokkal.

A Balaton térségében kiemelten fontos, hogy a beépített területek ne növekedjenek tovább, illetve a beépítések ne növeljék a környezet terhelését. A fejlesztések nyomán olyan új települési

funkciók megjelenése várható, melyek egyben hozzájárulnak a munkalehetőségek bővüléséhez és a magánszféra beruházásainak ösztönzéséhez. A jobb és biztonságosabb települési környezet pedig lehetőséget teremt a településrész gazdasági, szociális és környezeti újraértékelésére és hozzájárul a megfelelő területhasználat érvényesítéséhez és a településszerkezet javításához. A fejlesztések meghatározása során figyelemmel kell lenni a turista szezonban megnövekedett közlekedés okozta terhelésekre is, amely főként a part menti településeket érinti. A településfejlesztési akcióknál gondolni kell a közlekedésszervezés javításra, így a forgalomcsillapított, gyalogos, kerékpáros zónák kialakítására, a tranzit forgalom elterelését, ellehetetlenítését szolgáló közlekedéstechnikai berendezésekre (pl. lámpák az autópálya lehaajtókban). Továbbá a Balaton partján font szempont a közbiztonság folyamatos javítása, mely érdekében ahol szükséges infrastrukturális fejlesztéseket kell végrehajtani (pl. térfigyelő-rendszer), illetve a polgárőrség munkakörülményeit kell javítani.

A part menti településeken ugyanakkor törekedni kell arra, hogy a belterületi területfelhasználási szerkezetben a zöldfelületek megmaradjanak. Éppen ezért **ahol költség-hatékonyan megoldható vagy környezetvédelmi szempontból elengedhetetlen, továbbá a Balaton törvény előírásai szerint kötelező és turisztikai célból közcélra hasznosíthatóak a part menti sávok, ott javasolt zöldfelületek, nyitott strandok, parti sétányok kialakítása, a még meglévő természetközeli parti sávok megóvása**, újak kialakítása. A települési zöldfelületek, elsősorban a parti városhalmaz településeiben célszerűen illeszkednek a nagytérsgéi ökológiai hálózat elemeihez, parti-háttérterületi kapcsolatokat jelentenek (ld. táji értékek). A part menti területek rehabilitálása nem egyformán érinti a településeket, amit figyelembe kell venni a fejlesztéseknél.

A települések belterületeinek növekedése, nem átgondolt településfejlesztés, vagy illegális építkezések következtében olyan területek alakultak ki, melyek teherbíró képessége a nem megfelelő használat folytán szerkezetében sérült. Ezek jellemzően Balaton parti csúszásveszélyes löszös magasparkok (a tó keleti részén Balatonkenese, Fonyód, Tihany). A probléma kezelését az épületek eltávolításával, vagy infrastruktúra áthelyezéssel, illetve a partfalak erózió elleni védelmével, erdősítésével, illetve esetenként a partfalak megerősítésével lehet elérni.

A települések fejlesztését, a romló állapotú és használaton kívüli üdülőtelkek kiváltását és rehabilitációját külön e célra felállító hosszú távú kihelyezést nyújtó **tőkealap felállításával és működtetésével** szükséges ösztönözni.

A települések fejlesztésével várható a lakosok életkörülményeinek javítása, sőt a vonzó települési környezet hasznos a vállalkozások letelepedésére, új munkahelyek létrehozására.

Célcsoport

- Lakosság
- Turisták
- Vállalkozók

Végső kedvezményezettek

- Helyi önkormányzatok, azok intézményei és társulásaik
- Központi költségvetési szervek és intézményei

- Közhasznú társaságok, non-profit szervezetek
- Gazdasági társaságok

7.5.3 Táji értékek helyreállítása

Célok

- a természet közeli parti és háttérterületek összekapcsolása, **nagytérégi ökológiai hálózat** kialakítása a beépített területek közötti rések természetességének fokozásával és a természetes partszakaszok megőrzése
- Balaton körüli zöld zóna megteremtése, természetes **erdősítésekkel**
- a **természet védelmét és a környezettudatosság erősítését** szolgáló intézkedések megvalósítása (a Balaton-felvidéki Nemzeti Park, valamint a természetvédelmi területek fejlesztése, Natura 2000 területek növelése)
- bányászati tevékenységhez kapcsolódó **tájsebek, illegális hulladéklerakók rehabilitációja**
- éghajlatváltozás, egyéb külső folyamatok révén a **táji értékekben bekövetkező károk kockázatának csökkentése**
- **fenntarthatósági és táji** tervezési menedzsmenti **rendszerek** kialakítása

Leírás

A Balaton és a környező táj (például a Balaton-felvidék erdei, növény- és állatvilága) páratlan értékű és kiemelt figyelmet kell fordítani a megőrzésére. Ezért szükséges táj menedzsmenti tervek alapján e különleges tájak védelme, az ember és a természet kapcsolatának a régióra jellemző formáinak bemutatása. Bizonyos területeken ehhez szükség van a tájak rehabilitációjára a helyi természeti értékek feltárására és védelmére, a hagyományos földhasználati formák felélesztésére, a kulturális jellegzetességek hangsúlyozásával és az épített környezet táji adottságoknak megfelelő át- és kialakítására.

Az ökológiai adottságoknak és a fenntartható fejlődés elveinek megfelelő tájrendezés és tájrehabilitáció, területhasznosítás érdekében különböző szintű, a természetvédelmi oltalom alatt álló területek bővítése kiemelt fontosságú a Balaton-felvidéki Nemzeti Park tapasztalataira építve. A Balaton környéke biológiailag gazdag élőhelyeinek sokrétűsége miatt igen sérülékeny, stabilitása viszonylag kicsi, ezért megőrzésük érdekében speciális tevékenységekre van szükséges, különös tekintettel az ökológiai hálózat és az ökológiai (zöld) folyosók kialakítására és fenntartására.

A Balaton környékének sokszínű élőhelyei igen sérülékenyek, megőrzésük érdekében szükséges rendszerszerű kezelésük. A parti területek természet közeli maradványterületeit össze kell kapcsolni a parttól távolabbi települések erdőtömbjeivel. Ezt segítheti a települések beépített területei közötti sávok megőrzése, ott kevésbé intenzív művelési formák vagy a természetes

vegetáció kialakítása. A nagytérégi ökológiai hálózati összefüggéseket figyelembe kell venni a beépített területek zöldterületeinek kialakításakor is (fasorok, parkok, kertek és a vízparti sétányok is – ld. bővebben a településfejlesztésénél). Kiemelten támogatandó az eredeti, természetes állapotú vízpart kialakítása, az összeépült parti lakó- és üdülőtelepeken a vízpart és a háttérterületek közötti új természetes folyosók nyitása. Mindezen fejlesztéseknek a közösségi hozzáférést, a természetjárást is szolgálniuk kell, különös tekintettel az ökológiai hálózat és az ökológiai (zöld) folyosók kialakítására és fenntartására.

Az erdők nagymértékben hozzájárulnak a Balaton térség ökológiai állapotának helyreállításához, ezért a Balaton erdősültségét növelni kell. A Balaton egyes túlzottan beépített, zsúfolt, így degradálódott és rendkívül alacsony táji értékekkel rendelkező területeinek különös módon természeti értéket adhat egy erőteljes erdősítési program. Cél, hogy egy zöld zóna ölelje körül a Balaton víztükrét. Ennek részét képezi a fásítás, fasorok képzése, a belterületi erdőterületek növelése is, a külterületi mezőgazdasági területek erdősítés mellett (ld. településfejlesztésénél). A területnövekedés mellett legalább ilyen fontos cél az összefüggő erdőtakaró biztosítása, a Bakony, Balaton, Somogy nagy erdőtömbjeinek összekapcsolásával. Elvégzendő feladat az erdészeti ágazati erdősítésekkel kapcsolatos, valamint a település és területrendezési tervek határozottabb összehangolása is. Az erdősítést természetes állományok (őshonos fafajok, kevert erdők) kialakításával kell megvalósítani.

A Balaton-felvidéken több felhagyott és működő bánya van, ezért a nagyobb kiterjedésű bányászati tevékenység által roncsolt, a víz-, szélrózsió által degradált, ipari tevékenység által igénybevett területeken komplex tájrehabilitációval egybekötött újrahasznosítás szükséges. A tájrehabilitációhoz kapcsolódóan fontos a műszaki védelem nélküli hulladéklerakók rekultivációja is, az illegális hulladéklerakók felszámolása is..

Fel kell készülni az éghajlatváltozással összefüggő károkról és megelőzésükre. Támogatandó a rovarkárttevők hatékony és környezetbarát ellenszereinek kifejlesztése, a károkozások monitorozása, dinamikájával, prognosztizálásával kapcsolatos kutatások, károkozók tervszerű irtása. Kiemelhető a gypjaslepke fokozódó, lakókörnyezetet is veszélyeztető kártétele, valamint a parti területeken a szúnyogokkal kapcsolatos problémák. Az erdő egészségügyi és erdőtűzzel kapcsolatos monitoring és kutatási tevékenységek, cselekvési tervek, szükséges infrastruktúra kiépítése szintén segítik az erdei károk megelőzését. Ezt szolgálhatja az őshonos fafajok telepítésének, fafaj cserék támogatása is.

A Balaton érzékeny környezeti rendszerében fontos a fejlesztések összehangolására, nyomon követésére képes fenntarthatósági térségi menedzsmenti és tervezési tevékenység kialakítása, haladó külföldi példák alapján térségi fenntarthatósági keretstratégia elkészítése.

A balatoni tájakban folyó víz-, mező-, és erdő-, vadgazdálkodási, bányászati tevékenységeket település- és területrendezési tervekhez igazodva, a hagyományos tájgazdálkodás kialakítását is lehetővé tevő tájtervekben kell összehangolni. A tervszerűség növeli a természetes, vonzó és megélhetést biztosító művelési struktúrák kialakítását.

Célcsoport

- Lakosság, helyi közösségek
- Turisták

Végső kedvezményezettek

- Helyi önkormányzatok, azok intézményei és társulásaik
- Központi költségvetési szervek és intézményei (pl. Balatoni Nemzeti Park Igazgatóság)
- Közhasznú társaságok, non-profit szervezetek
- Gazdasági társaságok

7.5.4 Megújuló energiaforrások hasznosítása

Célok

- **Biomassza, bioetanol, felszíni vizek kitermelésével nem járó geotermikus energia és napenergia elsődlegesen közösségi célú használatának bővítése**

Leírás

A régióban a természeti és épített környezeti értékek, valamint a lakosság életterének lehetséges megóvása érdekében elengedhetetlen a környezetkímélő technológiák alkalmazása a gazdaságban. Különösen hangsúlyosak a megújuló energia termelését szolgáló beruházási projektek (megújuló energia a hőtermelésben, áramtermelésben), valamint elsőbbséget kapnak azok a projektek, amelyek a jelentős kapacitású megújuló energiaforrások használatát ösztönzik (biomassza, geotermikus energia, napenergia). A Balaton tájegységei különösen alkalmasak olyan mintaértékű kezdeményezések megvalósítására, melyek a térség megújuló energiaforrásainak hasznosítását célozzák. A megújuló energiaforrások hasznosításánál elsődlegesen – magán célú beruházások mellett – a közösségi célú energiafelhasználásra tervezett megoldásokat kell ösztönözni, amely a középületek (polgármesteri hivatalok, oktatási intézmények, művelődési intézmények, stb.) alternatív energia használata feltételeinek kiépítését jelenti. A déli parttól távolabbi, kedvezőtlenebb adottságú mezőgazdasági területeken – kapcsolódva az erdősítési programhoz – különösen a biomassza (energia erdő, energia fű), a tó nyugati, déli és keleti részén a meglévő gazdag karszt termálvízre alapozva a vízvisszapótlással történő geotermikus energia, míg az egész régióban a viszonylag magas napsütéses órák számára alapozva a napenergia hasznosítása lehetséges. A megújuló energiák hasznosítására vonatkozó fejlesztéseket az intézmények, beruházásainál, valamint civil szervezetek programjainak támogatásnál horizontális kiválasztási szempont érvényesítésével is kell ösztönözni.

Célcsoport

- Lakosság, helyi közösségek
- Vállalkozók

Végső kedvezményezettek

- Helyi önkormányzatok, azok intézményei és társulásaik

- Központi költségvetési szervek és intézményei
- Közhasznú társaságok
- Gazdasági társaságok

8 Stratégia és prioritás szintű várható hatások, indikátorok számszerűsítése

8.1 A stratégia várható hatásai

A stratégia megvalósítása révén várható, hogy jelentősen javul minden, a Balaton régióban élő polgár életkörülményekkel szemben támasztott elégedettsége, ami növeli a térség népességmegtartó képességét. A program végső hatásainak két fő dimenziója van:

- a térség gazdasági versenyképességének jelentős emelkedése;
- a térségi rendszer fenntarthatóságának javulása (megindul a helyreállítás irányában).

A térség gazdasági versenyképessége ugrásszerűen nő:

- Nemzeti szintű hatások:
 - A program hatásaként a térség az országos átlagot szignifikánsan meghaladó gazdasági növekedést fog produkálni. Ez által a jelenlegi problématárségi szerepkörből (melyet elsősorban a hanyatló idegenforgalom okoz) a hazai gazdasági térszerkezet egyik centrumterületévé válik, és képes lesz környezetét is dinamizálni (a jelenlegi Balaton térség háttérterületein túlmutatóan is).
 - Ezáltal jelentősen (népesség és területarányán felül, ellentétben a jelenlegi helyzettel) fog hozzá járul a hazai GDP növekedéséhez, az ország versenyképességének növekedéséhez.
- Térségi hatások:
 - A Balaton térségében az egész éves foglalkoztatást biztosító új munkahelyek teremtése, illetve elsősorban a parttól távolabbi, elmaradottabb térségekben a munkanélküliség csökkentése. Az új vállalkozások indulása, illetve a munkahelyek teremtése a speciális foglalkoztatási programokkal együtt növelheti a régióban a foglalkoztatottak számát.
 - A program területi kohéziós hatásokkal is bír, melyek egyik legfontosabb eleme, hogy a térség háttérterületeinek gazdasági felzárkózása megindul. (pl. parti- és háttérterületek, városok-falvak gazdasági fejlettségi, foglalkoztatási mutatóinak kiegyenlítődése) és társadalmi (pl. üdülőképesség-lakónépesség érdekellentétek csökkentése)

A környezeti és a gazdasági folyamatok egy fenntartható társadalmi-gazdasági rendszer kialakulása felé mozdulnak el.

- Nemzeti szintű hatások:
 - A térség képes lesz a nemzet, sőt Európa kiemelkedő természeti és kulturális értékeit megőrző területe marad, az értékek csökkenése megáll.

- Térségi hatások:
 - A program hatására olyan gazdasági tevékenységek jelennek meg és kerülnek túlsúlyba térség gazdaságszerkezetében, melyek messzemenőig a helyi adottságokhoz igazodnak (nagy nyersanyag és energia szükségletű, valamint kibocsátású iparágak nem települnek a térségbe), valamint a helyi környezeti-természeti erőforrásokat szigorúan fenntarthatóan hasznosítják.
 - A program hatására e környezetileg különlegesen érzékeny térségben olyan, a hazai viszonylatban egyedülállóan jó környezeti infrastruktúra épül ki, mely képes kezelni a helyi társadalmi és gazdasági kibocsátásokat, és a lakókörnyezet is egyedülállóan jó állapotú környezetet biztosít.
 - Egyúttal olyan stabil térségi ökológiai rendszer alakul ki, ami integrálja a térségi gazdasági és társadalmi tevékenységek igényeit, megőrizve egyúttal a turisztikai desztinációként is szolgáló értékeket, valamint a fejlesztésükhöz, kibontakozásukhoz is hozzá járul.

8.2 A Balaton stratégia indikátorrendszere

8.2.1 A balatoni indikátor meghatározás és gyűjtés módszertani sajátosságai

A monitoring, az indikátorok meghatározása és gyűjtése a Balaton fejlesztési stratégia esetében sokkal nagyobb kihívást jelent, mint más hazai területi stratégiák esetében. Mindez növeli a monitoring és értékelési munkák költségeit, valamint csökkenti a várható pontosságát.

- **Okok:**
 - A stratégia hatásterület (Balaton Kiemelt Üdülőkörzet - BKÜ) ugyanis nem áll összefüggésben a statisztikai adatok területi gyűjtésének egységeivel (kistérség, megye, régió). Ugyan a BKÜ-re is létezik külön statisztikai adatgyűjtés, ez azonban alig mutat túl néhány idegenforgalmi adaton.
 - A stratégiai nagyon erős térbeli és térségi szemlélettel rendelkezik, így a folyamatok monitorozásának területiségére is figyelni kell, különböző felosztásban (pl. parti és háttérterületek, régió egésze és egyes alrégiók, egyéb).
- **Következmények:**
 - Ezért a statisztikára támaszkodó hatás és eredményindikátorok esetében települési szintű adatok folyamatos aggregálása szükséges.
 - Bizonyos, más területeken viszonylag könnyen elérhető adatokat (pl. GDP, ágazatok teljesítményeinek adatai) még így se lehet meghatározni,
 - és vagy csak mélyebb elemzésekkel nyerhetők ki,
 - vagy egyes indokolt esetekben a régiót érintő kistérségi és megyei adatok felhasználása célszerű.

8.2.2 Indikátortáblázat

Az alábbi táblázat a fejlesztési stratégia program- és prioritás-szintű indikátorait és célértékeit határozza meg a 2007- és 13-as tervidőszakra vonatkozóan.

A táblázat kitöltésére a költségvetés tervezésével és a fejlesztési célok, kapcsolódó intézkedések prioritizálásával egyidejűleg kerül sor, az indikátorok, célértékek meghatározását a társadalmi egyeztetés folyamata is segíti.

A táblázatok kategóriáinak magyarázata:

o **Típus**

- „output” indikátorok: a stratégia intézkedései keretében végzett tevékenységek mennyiségi paraméterei. A táblázatban csak az egyes tevékenységtípusok összesített outputjai szerepelnek összefoglalásként. A programozás során kibontható részletes, a monitoring rendszer által gyűjtött mutatókra. Az outputokat mindig a monitoring rendszer gyűjti.
- „eredmény” indikátorok: A különböző outputok következtében együttesen létrejövő, a stratégia intézkedéseiben megfogalmazott részcélok elérését szolgáló változások paraméterei. A mérést szolgáló indikátorok gyűjtése részben a program saját monitoring rendszerére, részben külső adatforrásokra támaszkodik, előállításuk ritkán igényel adatgyűjtésen túlmutató elemzést.
- „hatás” indikátorok: A stratégia specifikus céljainak szintjén megfogalmazott célállapotok eléréséhez szükséges változásokat parametrizáló indikátorok, melyeknek értékei feltételezhetően nagymértékben függenek a stratégiai végrehajtásától. A program saját monitoring rendszerén kívüli külső adatforrásból gyűjthetők, olykor komplex mutatók, elemzést igényel meghatározásuk.
- „context”: A térség és környezetének általános társadalmi, gazdasági, környezeti folyamatai, melyekre a stratégia végrehajtása is bizonyos befolyással bír.

o **Területi Hatály**

- **Part:** A partközeli települések a „Balaton tv.” vonatkozó melléklete szerint.
- **Háttér:** A „Balaton tv.” területi hatályába tartozó nem partközeli települések.
- **Város:** A külön városi kategória kevésbé releváns a Balaton kontextusában, főleg a parti területeken. Azonban bevezetését az indokolja, hogy bizonyos jól kifejező KSH adatok csak városokra állnak rendelkezésre.

o **Bázis**

- Az indikátor kiinduló, a későbbiekben referenciaként szolgáló értéke.

o **Cél iránya:** A beavatkozások szándékolt hatása az adott bázisérték változására.

- „+”: a bázisérték növekedése elvárt;
- „-”: a bázisérték csökkenése elvárt;
- „+-”: a bázisérték legfeljebb változatlan szinten tartása elvárt, lehetőség szerint csökkentése.

o **Adatforrás előállítás:**

- „VSZ”: végrehajtó szervezet.
- „elemzés”: amennyiben e kifejezés jelenik meg a cellában, az jelzi, hogy a mutató monitoring keretében nem gyűjthető, előállítása mélyebb elemzést igényel, amit programértékelések idején célszerű végrehajtani. Ennek azonban standard módszertanon kell alapulnia. Ezért az adatforrás mellett a módszertan leírója is szerepel.
 - „F”: adatforrás;
 - „M”: módszertan.

9 Költségterv

Mivel alapvetően az állami támogatások rendszerszerű felhasználására készült a fejlesztési stratégia, ezért szükséges a stratégia megvalósításához szükséges költségvetés megtervezése. A költségvetés tervezését nehezíti, hogy nem ismertek a 2007-13 közötti tervezési időszakban rendelkezésre álló hazai és EU támogatások. Ugyanakkor jelen **fejezet megpróbálja a rendelkezésre álló tervezetek alapján megbecsülni azt az összeget, amely a régióban megvalósuló fejlesztések támogatására a következő 7 éves tervezési időszakban rendelkezésre állhat.**

A jövőben állami támogatások nagyságrendjének ismerete szükséges ahhoz, hogy meghatározzuk a fejlesztési irányokra fordítandó támogatások nagyságát, és reálisan kitűzzük a fejlesztési stratégia révén elérendő célokat.

A régióra jutó állami támogatások kiszámítása az alábbi feltételezések alapján történt:

- A jövőben a hazai állami fejlesztési támogatások szinte teljes mértékben az EU támogatású programok társfinanszírozását szolgálják.
- Magyarország várható fejlesztési célú EU támogatása a GDP 4%-a lesz, miközben átlagosan évi 3%-os GDP növekedést feltételezünk.
- 2007-13-ra Magyarország összesen 6.750 milliárd Ft (27 milliárd euró¹¹) EU támogatást kaphat, az eredeti EU Bizottsági javaslat az EU tagállamok összes GDP-jének 1,14%-os újraelosztását feltételezve.
- Az összes támogatásból 600 milliárd Ft (2,4 milliárd euró) az agráralapokba átcsoportosított vidékfejlesztési célú támogatás, amely az országban horizontálisan, így a Balaton térségét is érintő fejlesztési forrásként kerül felhasználásra.
- Fejlesztési alapokból (Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA), Európai Szociális Alap (ESZA), Kohéziós Alap (KA)) összesen 6.150 milliárd Ft (24,6 milliárd euró) felhasználása lehetséges.
- Feltételezzük, hogy az EU rendelettervezetei alapján a fejlesztési alapok összes forrásának az egyharmadát Magyarország a Kohéziós Alap által támogatandó fejlesztési célokra (transznacionális közlekedési hálózatok fejlesztése, nagy értékű környezetvédelmi beruházások) kívánja felhasználni, ami 2.050 milliárd Ft (8,2 milliárd euró).
- Az ERFA és az ESZA célok finanszírozására összesen 4.100 milliárd Ft (16,4 milliárd euró) juthat. Ebből a Közép-Magyarországi régió részesedése a jelenlegi becslések alapján 417,5 milliárd Ft (1,67 milliárd euró).
- Amennyiben a fejlesztési forrásoknak a térségekre, illetve konkrétan a Balaton régióra a lakosság arányos eloszlását feltételezzük 7 évre az összes EU támogatás 25%-os állami társfinanszírozását feltételezve összesen 200 milliárd Ft (EU+hazai) támogatás jutna. Ez

¹¹ Számítások 250 Ft/euró árfolyammal készültek.

éves szinten a régióban összesen 28,5 milliárd Ft EU és hazai állami támogatás felhasználást jelent.

A lakosság arányos forrásmegoszlás becslése reális lehet akkor, ha egyszerre nézzük a Balaton régióinak az országos viszonylatban relatív nagyobb fejlettségéből következő, a források elosztásnál hátrányt jelentő kezelését és az országos fejlesztéspolitikában a kiemelt térségként való priorizálását.

- Az operatív programok közti forrás elosztásra tett hazai javaslatok alapján feltételezzük, hogy a jövőben az összes fejlesztési forrás mintegy 16%-a regionális operatív programokban decentralizáltan kerül felhasználásra, akkor **a régióban évente mintegy 3,44 milliárd Ft (7 évre összesen 24 milliárd Ft) felhasználásáról dönthetnek.**

2007-13-as tervezési időszakban az EU támogatások felhasználása és a Balaton fejlesztési stratégiájának megfinanszírozása több operatív programban történik. A jelenlegi elképzelések alapján ezek ágazati és decentralizált végrehajtású regionális programok lehetnek.

Tervezett ágazati programok: gazdaságfejlesztés, közlekedés, környezet- természetvédelem, foglalkoztatás, képzés, társadalmi befogadás, egészségügyi modernizálás, valamint agrár – és vidékfejlesztés. Regionális programok a tervezési-statisztikai régiókra készülhetnek, de még az EU Bizottsággal folytatott tárgyalások jelenlegi szakaszában az is elképzelhető, hogy a régiókra vonatkozóan a jelenlegi programciklushoz hasonlóan egy decentralizált program lesz.

A tervek szerint a források több mint 80%-a ágazati programban kerül elköltésre. Ezért a többi tréshoz hasonlóan a **Balaton régió számára is kulcsfontosságú, hogy miként érvényesíti érdekeit a horizontális, ágazati program tervezési és végrehajtási folyamatában.**

A régióban megvalósuló fejlesztések költségmegoszlása a prioritásterületek között az alábbi lehet:

Egyszerűsített költségvetési táblázat - tervezet

Milliárd Ft

Prioritások	Megoszlás (%)	EU támogatás	Hazai állami támogatás	Összesen
1. Gazdaság diverzifikálása	12-16	18-24	6-8	24-32
2. Turizmus fejlesztése	14-18	21-27	7-9	28-36
3. Humán erőforrás fejlesztése	4-6	6-9	2-3	8-12
4. Közlekedés fejlesztése	36-44	54-66	18-22	72-88
5. Természeti, táji értékek, kulturális örökség megóvása	20-26	30-39	10-13	40-52
Összesen	100%	129-165	43-55	172-220

A költségvetést a tervezés következő szakaszában pontosítani kell. Egyrészt a változhat a régió rendelkezésére álló támogatások nagyságrendje, ami módosíthatja régió belüli irányokat, másrészt a költségvetés megalkotásában és véglegesítésében tovább társadalmi egyeztetések és regionális szintű döntések szükségesek.

A prioritásokon belüli arányoknál feltételezzük, hogy a vasúti közlekedés minőségben jelentős változások állnak be, pl. személyszállításra szolgáló vasúti kocsik cseréje. Amennyiben ez a fejlesztés a jövőben nem prioritás a régióban, úgy csökkenhet a közlekedés súlya. A gazdaság és a turizmus fejlesztése alapvetően profitorientált tevékenységet végző vállalkozásokat támogat, jóval alacsonyabb támogatási arányokkal, mint a közcélú beruházások esetén. Ez indokolja a támogatások közt az alacsonyabb részesedésüket. Az alacsonyabb támogatási aránnyal (pl. 30-max. 50%) is jóval nagyobb értékű beruházások valósulhatnak meg.

Balaton különböző térségeinek turisztikai adottságai

- o *Keleti part:* Budapestről jól megközelíthető, jelentős az üdülőtellek száma, számítani kell a hétvégi (rövid tartózkodási idejű) látogatók mindenkor nagy arányával. Ez a térség egyedi arculattal nem igazán jellemezhető, miközben törekedni kell itt is a magas minőségű szolgáltatások nyújtására és sport turizmushoz kapcsolódóan a vízi sportok, vagy a fűzfői sporttelep rekonstrukciójára gondolva más sportágak magas szintű infrastrukturális feltételeinek megteremtésére. Budapest közelsége jó lehetőségeket nyújt a konferencia, és képzési, üzleti turizmus számára. A térségben meghatározó a gyógyturizmus, továbbá fontos a magas színvonalú kulturális programok lebonyolítása, illetve különösen az északi, keleti parti részen a térség táji, természeti értékeire építő ökoturizmus. A térségnek hosszútávon perspektívát jelenthetne a Sió csatorna menti üdülturizmus fejlesztése, a Duna és a Balaton közti hajózás feltételek megteremtése a Sió csatornán, mely nem igényelne a BKÜ területén komolyabb beruházásokat. A közelmúltban Balatonkenesén feltárt gyógy-, ill. termálvízre épülő fejlesztéssel jelentős szezonhosszabbítás érhető el a tó keleti medencéjében.
- o *Déli part:* jól megközelíthető, sekély víz, ami alkalmas a nagy létszámot vonzó turisztikai szolgáltatások fejlesztésére. Javasolt, hogy a Siófokhoz közeli partszakaszon elsősorban a fiatalok jelentsék a meghatározó célcsoportot, míg a nyugati szakaszon elsősorban a családok igényeihez igazodjon a kínálat. Ez vonatkozik, mind a balatonszemesi, mind a fonyódi termálvíz hasznosítási lehetőségeire is. A turisztikai kínálat minőségének javításához szükséges a nagyobb települések (városok) arculatának megújítása, rekreációs zónáinak fejlesztése. A térség alkalmas nagyobb létszámot megmozgató fesztiválok, rendezvények lebonyolítására is.
- o *Somogyi térség:* falusias, természeti értékekben gazdag vidék, termál-, és gyógyforrásokkal. Olyan vonzerők fejlesztése javasolt, melyek vonzzák a természeti értékekért rajongókat, az aktív pihenést kedvelőket, és egyúttal egész évben elérhetőek. (pl. öko-, falusi, vadászturizmus, termál- és gyógyturizmus (pl. Nagyberény, Csiszapuszt, Tásk, Marcali, Balatonszemes, Tab)). A somogyi térség kínálatának javasolt kapcsolódnia a part menti szolgáltatások által megcélzott elsődleges célcsoportok igényeihez.
- o *Nyugat-Balaton:* a legközelebb van a fontos nyugat-európai küldő országokhoz, légi elérhetősége jó, miközben jelentős kulturális értékek találhatók (pl. Keszthely), valamint nemzetközi hírű a gyógy, wellness és termálfürdők kínálata (pl. Zalakaros, Hévíz, illetve a régió kívül Kehidakustány). A térségben szükséges továbbjavítani a rekreációhoz (pl. golf turizmus), gyógyításhoz kapcsolódó szolgáltatásokat, valamint elsősorban a kulturális kínálat (fesztiválok, rendezvények) minőségi javításával és az öko-turisztikai szolgáltatások fejlesztésével (Kis-Balaton) kell kiszolgálni a térségbe látogatókat.
- o *Balaton-felvidék:* a természeti, táji értékekben, valamint kulturális örökségekben (pl. Badacsony, Káli medence, vallási örökség Tihanyban, Balatonfüred) gazdag térség, ami

kiváló adottságokat jelent a természet közeli, aktív pihenésre (pl. túrázás, kerékpározás, golf, lovaglás) vágyók egész éves feltöltődésére. A szellemi örökség, hagyományos mesterségek ápolása, átadása érdekében javasolt működtetni történelmi játékokat, nyitott alkotó műhelyeket, interaktív bemutatóhelyeket. A turisztikai szolgáltatások fejlesztésénél törekedni kell a magas minőségű szolgáltatások nyújtására és a túlzott környezet terhelés korlátozására. A természeti értékekre és a kulturális örökségre, valamint a gyógyításra (Balatonfüred, Tapolca) épülő kínálatot jól egészíti ki a térség magas színvonalú borkultúrája, feltárt, berendezett parkerdők, erdei turisztikai létesítmények valamint a helyi mezőgazdasági, kézműves hagyományokra épülő szolgáltatások, termékkínálata.

A Balaton régió kistérségeinek fejlődési prioritásai

- Tervezet, egyeztetés előtti változat -

A) Észak-kelet Balaton

A térség két, a fejlesztési irányokat meghatározó jellemzője a jó közlekedés-földrajzi helyzet, illetve a fürdőzésre kiválóan alkalmas vízminőség, (és ehhez kapcsolódóan a part kialakítása). Mindezeket a tényezőket figyelembe véve adottak a lehetőségek a minőségi turizmus fejlesztéséhez. Ezen adottságokhoz járul hozzá a viszonylag kiépült turisztikai háttér-infrastruktúra (bolt- és üzlethálózat, információszolgáltatás), illetve a magasabb színvonalú szálláshelykínálat koncentrálódása az üdülőkörzet egészén belül.

A részregió alapvető jellemzője az átlag feletti beépítettség, a városias karakter, három meghatározó központ, Balatonfüred, Balatonalmádi és Siófok köré szerveződik.

A részterület gazdasági szerkezetét tekintve a régió egészéhez képest is erősebb idegenforgalmi dominancia regisztrálható, melynek oka a résztérség területi szerkezetében keresendő: délen is, de főképp északon és keleten jellemzően egy vékonyabb parti sávra, parti településekre korlátozódik a térség kiterjedése, a parttól távolabbra eső falvak kisebb arányban jelennek meg. A térség további bontásának lehetősége észak-dél viszonylatban releváns, amennyiben szétválasztjuk a szórakoztatóipari egységeknek, az éjszakai életnek helyet adó Siófokot és környékét az észak-keleti part csendesebb, természeti (Tihanyi félsziget geológiai látnivalói, kapcsolódó háttérterületek természeti értékei) és kulturális táji értékekben gazdagabb vidékétől.

Kiemelt feladat a térségben a vízminőség fenntartása, a strandok és kapcsolódó létesítmények fenntartása, állagmegóvása. Hasonlóképpen hangsúlyos feladat a vállalkozói kör érdekeltté tétele a minőségi turizmus fejlesztésében (támogatások, pályázatok, adókedvezmények révén); valamint a humánerőforrás fejlesztése érdekében a térség középiskolaiban turisztikai tagozat indítása lehetséges.

A1) Siófok és környéke

A kistérség fejlesztési irányai

A kistérség térszerkezetének jellegzetessége a viszonylagos homogenitás, hiszen a parti sáv tradicionális fürdőtelepüléseihez nem csatlakoznak olyan kiterjedt háttérterületek, mint a Balaton-felvidék előtti, vagy a somogyi partszakasz esetében. A résztérség gazdaságában a turizmus a BKÜ egészéhez képest is nagyobb dominanciával bír, a primer szektor foglalkoztatottjainak aránya szerényebb.

A kistérség jelentős beépítettséggel rendelkező partmenti településein kiemelten fontos cél a zöld területek arányának növelése.

A térség **turizmusának** fejlesztésekor korábban említett kedvező adottságok kiaknázásával a kulcsszó a minőségi turizmus fejlesztése lehet, továbbra is a szórakoztató karakter erősítésével: mind a rendelkezésre álló szálláshelykínálat, mind a vízminőség alkalmas a magasabb fogyasztói igények kielégítésére. Komplex turisztikai termécsomagok kialakítása szükséges, a szezon nyújtásával, a jelenlegi kiegészítő szolgáltatások és programok diverzifikálásával. Ennek részeként, a magasabb

színvonalú szolgáltatásokat igénylő vendégeket vonzó új turisztikai terméktípusok (golf, wellness, konferencia) meghonosítása a térségben, illetve a meglévők közül a minőségi turizmus igényeit kielégítők (pl. vitorlás) erősítése.

A térség által megcélzandó piaci szegmens (**célcsoport**) egy rendkívül fizetőképes vendégkör, minőségi szolgáltatások iránti igényrel. Ide tartozik a középkorú magas jövedelmű korosztály éppúgy, mint a szórakozni vágyó fiatalok (szintén kedvező költési mutatókkal). E rétegek térségbe csábításához szükséges további feladatok a vonzó imázs megteremtése (megfelelő marketingtevékenységgel), mely e célcsoportok számára is versenyképessé teszi a térséget; továbbá a szálláshelykínálat további szélesítése és a magasabb kategóriájú szállodák arányának növelése (a térség ugyanis bár jelenleg is kiemelkedik a régió más részeihez viszonyítva a szálláshelyek minőségi összevetésében, ám más, európai tavi desztinációkkal szemben még érzékelhető az elmaradás).

A2) Észak-keleti part

A kistrégió északi partszakaszáról nagy vonalakban hasonló jellegzetességek írhatóak le, kiegészítve néhány sajátossággal. A térség gazdasági életében a déli szakasznál erőteljesebben jelenik meg a **mezőgazdaság**, elsősorban a szőlőtermesztés-borászat kettőse, illetve a gyümölcsstermesztés. Előbbiek alapjául az itt húzódó Balatonfüred-Csopaki borvidék szolgál alapul.

A Balaton **gazdasági szerkezetének** taglalásakor megkerülhetetlen tényező a turizmus, mely esetleges káros hatásaival együtt is a térség húzóágazatának minősül. Ennek következtében a Balaton régió egészére jellemző célkitűzésként fogadhatjuk el, hogy a térségbe kizárólag a régió turizmusára (így természeti, és épített környezetére, a térség presztízsére) káros hatást nem gyakorló **iparágak** települjenek. Ugyanakkor ezek szükségessége sem elhanyagolható, hiszen a kizárólag egy ágazatra épülő, egypólusú gazdaságfejlesztés is járhat negatívumokkal. Napjainkban jelentősebb ipar (illetve ennek maradványai, hiszen a még működő papírgyár mellett a nitrokémiai üzem már felszámolás alatt áll) csupán Balatonfüzfő környékén jelenik meg. Átlagos környezetterhelésű ágak térségbe települése tehát elsősorban a városban és környékén, illetve a parttól távolabbi területeken javasolt. A balatonfüredi hajógyártás felélesztése, mint helyi sajátosságra (vitorlásturizmus, balatoni vízi közlekedés) épülő, a helyben rendelkezésre álló tradíciókra, szakmakultúrára alapozott tevékenység figyelembe veendő.

A **turizmus** tekintetében a térség adottságaira alapozva elsődlegesen a magasabb fogyasztói igényeket kielégíteni hivatott, exkluzív (helyi sajátosságokra épülő), komplex turisztikai termékekre alapozott minőségi turizmus fejlesztése-erősítése indokolt. A dél-keleti partszakasszal szemben az éjszakai élet, a szórakoztató turizmus helyett itt elsősorban a minőségi idegenforgalom olyan ágaira érdemes koncentrálni, mint a vitorlás, a wellness vagy a kongresszusi turizmus. Ezek kiegészítéseként, a kapcsolódási lehetőségek diverzifikálását szolgáló a parttól távolabbi települések, borvidéki falvak kínálatára építve a gasztronómiai- és a bor-; valamint a kiránduló és lovasturizmus.

A **megcélzandó vendégkör** is hasonlatosságot mutat Siófok környékéhez: magas jövedelmű nyugat-európai és magyarországi fiatal és középkorú turisták érkezésére kell számítani.

B) Somogyi-dombvidék (Belső-Somogy)

B1) Kelet-Belső-Somogy

A déli partvidék a tőle délre elhelyezkedő a parttól távolabbi települések elhelyezkedését tekintve hozzávetőlegesen megegyezik a Kelet-Belső-Somogy kistáj kiterjedésével. A táj jellemzői a lankás,

ÉNy-DK irányú dombhátak és a köztes völgyek, viszonylag gyakran előforduló halastavakkal, nyugatra az egykori berkek maradványaival.

A részrégió városi központjai a parton Balatonboglár és Lelle, Fonyód, a parttól távolabbi települések közül Lengyeltóti.

A térség demográfiai adottságai kedvezőtlenek: jellemző a társadalmi szegregáció a falvakban, ahol a roma népesség nagy arányban jelenik meg; e településeken a munkanélküliség is átlag feletti- igaz ez a parttól távolabbi települések túlnyomó részére igaz. Az alacsony képzettségi színvonalú munkaerő, megnehezíti az ipari beruházások növekedését a térségben; káros hatású a fiatalok városokba vándorlásával jelentkező előregedés. Kiemelt célja kell, legyen a résztérségnek a humánerőforrások fejlesztése, kiemelten a nyelvtudás, vállalkozási készségek fejlesztése a parti sávban elsődlegesen, de a falvaknál is kitörési pontként jelenhet meg a falusi turizmus.

E helyzetet súlyosbítják a települési infrastruktúra hiányosságai (szennyvízcsatornázás és hulladékgazdálkodás hiányosságai, bevezető utak állapota). A tömegközlekedési összeköttetés is erősítendő a parti és a parttól távolabbi települések viszonylatában

A térség szempontjából viszonylag kedvezőtlen vonás, hogy a parti sávban a turizmus „igénytelenebb” válfaja a jellemző, tömegturizmusra utaló jegyekkel, mint a kevésbé fizetőképes vendégkör, a szolgáltatások alacsonyabb színvonala, vagy a „kemény turizmus” sajátosságaként aposztrofált környezetterhelés. Összességében elmondható, hogy a '60-as évektől kibontakozó tömegturizmus hatása itt él tovább a legerősebben (olcsóbb szálláshelyek, nagy befogadóképességű strandok, a fiatalokra fókuszáló szórakozási lehetőségek).

A térség vonzerejét csökkenti a turisztikai infrastruktúra kiépítetlensége (pl. alacsony szálláshelykapacitás). E helyzetet javítandó veendő tervbe a vidéki kúriák felújításának lehetősége.

A kisrégió fejlesztési irányai

A helyi **mezőgazdaság** húzóágazata elsősorban a növény-, azon belül a szőlő- és gyümölcs termesztés. Az ebben rejlő lehetőségek (termesztés, és a termékek feldolgozása, kereskedelme-; a Balaton-part, mint felvevőpiac, illetve távolabbi piacok) kiaknázása mindenképpen potenciális gazdaság-diverzifikációs esély a térség számára. A feldolgozás során törekedni kell a minél nagyobb hozzáadott értékű termékek kínálatára (így pl. konzervipar fejlesztésére), illetve a helyi, táji sajátosságként eladható élelmiszeripari termékek (lekvár, befőtt, stb.) előállítására, utóbbit akár nagyobb szériában is megfelelő kereslet esetén. Balatonboglár környékén a szőlészetre települt borászat kiemelkedő. A helyi erdőterületekre alapozva az erdőgazdálkodás és a kapcsolódó faipar is megemlíthető.

A helyi sajátosságként értékesíthető élelmiszeripari termékekhez hasonlóan a **kézművesipar** is a helyben előállított használati- és ajándéktárgyakra fókuszálhat.

Tekintettel a térség belső területeinek fejletlenségére **átlagos környezetterhelésű iparágak**, logisztikai szolgáltatások megjelenése illetve bővülése is indokolt lehet ám csak, a parttól távolabb (pl. Lengyeltóti, Marcali környéke).

A parttól távolabbi településeken gondot okoz a turisztikai termékek hiánya, vonzásadottságok kihasználatlansága. Lehetőségként jelenik meg a part kínálatát kiegészítendő **aktív /falusi, horgász, vadász, kerékpáros, borturizmus;** illetve másik útként az önálló arculat erősítése amennyiben nem a parthoz kapcsoljuk a parttól távolabbi településeket – ez esetben **falusi és aktív turizmus** egymást kiegészítő kettőse kerülhet középpontba, de ebben az esetben is legalább kölcsönös ajánlattétel, egybefűzött programcsomagok révén kooperálhatna a part és a dombvidék. A halastavak a horgászturizmus fejlesztéséhez szolgálhatnak alapul.

Meg kell azonban jegyezni, hogy jelen tapasztalatok szerint a turizmusfejlesztés hatékonysága a parttól távolabbi településeken erősen kérdőjeles. Fontos a jövőben a programkínálat diverzifikálása (sportlehetőségek, koncertek, fesztiválok a vendégkör igényeinek kielégítésére), illetve a turisztikai és egyéb szektorok közötti vállalkozási hálózat létrejöttének ösztönzése, melyet azonban nehezít a part és a parttól távolabbi települések közti kapcsolatok alacsony intenzitása. Célszerű lenne az identitástudatot erősíteni hivatott programok, a lehetőségeket bemutató előadássorozatok szervezése.

Az elsődleges **célcsoportot** az olyan fiatal, illetve a középkorú, fizetőképes csoportok jelentik, melyek aktív életet élnek, saját autóval rendelkeznek (vagy kölcsönzési lehetőséget biztosítani számukra), esetleg kisgyermekes családok (oktató jellegű turizmus bemutatva a háztáji állatok etetését-tartását a falusi életmódot- ez lehet önállóan helytálló termék vagy a part kínálatát kiegészítő lehetőség.

B2) Berek-vidék

A Belső-Somogy nyugati oldalán a lankás dombsági tájat a tó egykori öbleiből képződött berkek maradványai uralják. A térség központjának Marcalit tekinthetjük, a parton nincsen jelentősebb szervező funkciókkal rendelkező település.

A térség elérhetősége országos viszonylatban a folyamatosan kiépülő M7-es autópályának köszönhetően jónak számít. A kelet-belső-somogyi parttól távolabbi településekhez hasonlatosan a part mögötti falvakra jellemző a települési infrastruktúra hiányos mivolta (szennyvízcsatornázás, hulladékgazdálkodás, bevezető utak állapota).

A kistérségi fejlesztési irányai

A **térség mezőgazdaságát** tradicionálisan a vegyes termelés jellemzi: szarvasmarha- és sertéstartás, kukorica- és búzatermesztés, helyi specialitás a szőlészet és a gyümölcstermesztés. A termékek feldolgozása-értékesítése a dombvidék keleti feléhez hasonlóan a turizmus melletti alternatív jövedelemszerző tevékenységként funkcionálhat.

A térség további említésre méltó ágazatai az építőipar, illetve a kézműves termékek gyártása, forgalmazása. Az ipartelepítésre alkalmasabb parttól távolabbi települések a Berek-vidéken pontosan a térség jellegadó arculatát biztosító természeti értékeknek, a berekmaradványoknak otthont adó területen helyezkednek el, így átlagos környezetterhelésű ipar telepítése e térségben nem javasolt.

Kitörési pontot jelenthetnek a **turisztikai fejlesztések**, hiszen a partvidék enyhe lejtése miatt kialakult sekély víz kedvez a fürdőzésnek, így megfelelő célterületévé válik a **pihenési célzatú családi üdülésnek**. Az idegenforgalmi infrastruktúra kiépítetlensége azonban akadályozza a gyors ütemű fejlődést (alacsony szálláshely-kapacitás, hiányzó térségi arculat). A part mögötti területeken kiaknázandó adottságként a sajátos természeti táji értékek jelennek meg, melyek az **ökoturizmus** paradicsomává tehetik a térséget, mely joggal tarthat igényt a Nyugat-Balaton térségében gyógyulást, vagy a déli partszakaszon pihenést keresők érdeklődésére is. A fejlődéshez azonban egyebek mellett a saját arculat hangsúlyozása, aktívabb marketing-tevékenység (a parti üdülők számára tudatosítani a part „mögött” rejlő lehetőségeket) és mindenekelőtt turisztikai infrastruktúra és a természeti értékekhez való hozzáférés biztosításának, a parti és a parttól távolabbi települések közti együttműködés megteremtése szükséges. **Kiegészítő elemként** jelenhetnek meg az **aktív turizmus** kapcsolódó válfajai (horgász- és vadászturizmus, bakancsos turizmus, kerékpáros turizmus).

A **megcélzandó vendégkörbe** a kisgyermekes családok, a nyugdíjasok, öko- és aktív turizmus iránt érdeklődő vendégek, iskolai csoportok (ökoturisztikai programcsomagok kialakítása, erdei iskolák,

oktató jellegű, ismeretterjesztéssel egybekapcsolt gyermektáborok szervezése) sorolhatók elsősorban, kapcsolódva a térség két fő vonzásadottságához (fürdőzésre alkalmas víz, természeti értékek).

C) Nyugat-Balaton

A Nyugat-Balaton térsége a legváltozatosabb természeti tájakkal rendelkező része a Balaton régiónak. A Keszthelyi-hegység alacsony röghegységi formakincsével, illetve a Kis-Balaton egyedi vízivilágával a természetet kedvelők, kirándulni vágyók, az aktív és az öko-turizmus célközönsége számára lehet vonzó; ugyan a Keszthelyi-öböl kevésbé jó minőségű vize miatt kevesebb tradicionális parti fürdőhellyel bír, a Keszthely és Balatongyörök közti szakaszon a pihenni, fürdőzni vágyók számára is vonzó célterület.

A kulturális turizmus első számú célpontja az építészeti-történelmi emlékekben is gazdag Keszthely, mely a tó nyugati medencéjének egyértelmű centruma. A hegység várai (pl. Rezi, Cserszegtomaj) és egyéb épített értékei (pl. sztupa Zalaszentánán) is érdeklődésre tarthatnak számot. A Balaton régió két legjelentősebb, nemzetközi hírű gyógyfürdője, Zalakaros és Hévíz is a Nyugat-Balaton térség része.

A vízminőség kedvezőtlenebb a tó keleti medencéjéhez képest, állandó mederkotrást igényelve a partokon. A fokozott eutrofizációt várhatóan mérsékli a Kis-Balaton vízvédelmi rendszer második ütemének jövőbeni befejezése.

A térségben a munkanélküliség a második legalacsonyabb a régióban

A kistérségi fejlesztési irányai

A **primer szektor** jellegadó ágazatai a térségben elsősorban a szőlő- és a gyümölcsstermesztés. A Nyugat-Balaton kistérségi területén helyezkedik el a Balatonmelléki borvidék, melynek fontosabb központjai Cserszegtomaj, Felsőpáhok és környéke, illetve néhány zalai település (Zalakaros, Garabonc és Zalaszentmárton). Az erre épülő borászat, illetve a Keszthelyi-hegység területén az erdőgazdálkodás és az erre épülő faipar a turizmus mellett a gazdasági deverzifikációt elősegítő ágazatokként értékelhetők.

A térség jellemzésénél már említett jó közlekedés-földrajzi helyzet (M7 kiépülése) a **logisztikai szolgáltatások** fejlesztéséhez jelent kedvező adottságokat, igaz az ezirányú fejlesztések során fokozottan kell figyelembe venni a növekvő forgalommal együtt járó veszélyeket (növekvő lég- és zajterhelés). A kistérség átlagos környezetterhelésű iparágak fogadására kevésbé alkalmas a védendő természeti értékek (Keszthelyi-hegység, Hévízi-tó, Kis-Balaton) nagy aránya miatt. Az esetleges logisztikai fejlesztéseknél is figyelembe kell venni a térség természeti értékeinek megőrzését.

A kistérségi domináns ágazata hasonlóan a BKÜ egészéhez az **idegenforgalom**. A helyi adottságokra építve kiemelhető az egészségturizmus (gyógy-, wellness) további fejlesztése. A gyógyturizmus rendkívül kedvező tulajdonsága szezonfüggetlen mivoltában rejlik- ehhez kapcsolódóan új „termékként” jelenhet meg az 1-2 napos hétvégi gyógy/wellness turizmus gyakoribb válása és markánsabb érvényesülése a kistérségi területén. A további kiemelten fejlesztendő turizmus-típusok a kulturális- illetve a konferenciaturizmus fejlesztése (Keszthely). A Kis-Balaton környékén a horgász- és öko-turizmus számára megfelelő vonzásadottságok, a Keszthelyi-hegységben a táji szépségeken alapuló aktív turizmus-változatok lehetnek dominánsak.

A kistérségi turizmusának további fejlesztése során elkerülhetetlen a humán erőforrások színvonala (nyelvi, idegenforgalmi, vállalkozási készségek) emelésének, illetve a turisztikai és települési infrastruktúra-hálózatok, valamint a településképző minőségének javításának (kulturális örökség elemeinek állagmegőrzése, rehabilitációja, fürdésre alkalmasabb helyeken a strandok minőségibb igényekhez

alakítása) a fejlesztési célkitűzések közé illesztése. A külföldi célcsoportok fogadásának megkönnyítése érdekében az elérhetőség további fejlesztése (mind a közúti, mind a légi közlekedés terén).

A turisztikai termékfejlesztésnek a megcélzott piaci szegmensek, igényeinek kielégítését, térségbe vonzását kell szolgálniuk. Ezek a **célcsoportok** elsősorban tehetősebb, nyugat-európai gyógyulni vágyó vendégek (jellemzően idősebb korosztály), hazai vendégek közül szintén az idősebb látogatók, ill. tehetősebb rétegek sorolhatók ide.

D) Balaton-felvidék

D1) Tapolcai-medence

A kistérség önálló térségként való megjelenítését elsősorban egyedi természetföldrajzi adottságain alapuló sajátos turisztikai kínálata, másfelől a lehatárolási logikát követve tágabb környezetébe (Balaton-felvidék) nehézkesen illeszthető Tapolca városának önállóan való megjelenítésének szándéka indokolta.

A Tapolca-medence jellegadó geomorfológiai elemei a pliocén időszerű tanúhegyek (Badacsony, Gulács, Szent György-hegy, Tóti-hegy, Csobánc, Haláp, és a Badacsony), melyek mellett, hogy geológiai látnivalók sorát kínálják az érdeklődő turistáknak, zömmel bazaltból képződött talajukon kiváló szőlőtermő-területek alakultak ki az évszázadok során, kialakítva a Balaton-felvidéken belül az önálló badacsonyi borvidéket.

A térség elérhetősége az északi partszakasz egészéhez hasonlóan gyengébb a déli részekénél. Az M1-gyel való összeköttetés nehézkes, a vasúti közlekedés pontosságát, a kocsik minőségét illetően elmarad a követelményektől, hogy a villamosítás is várakozást igényel.

A kistérség fejlesztési irányai

A kistérség mezőgazdaságának vezető ágazata a **szőlőtermesztés-borászat**. Nagyobb ipari kapacitás Tapolca térségében összpontosul, bár az elmúlt évtizedekben jelentősen változott a térség gazdasági szerkezete (erősen visszaszoruló bányászat). A jelen lévő szakmakultúra, városias szolgáltatások viszont **átlagos környezetterhelésű iparágak** is megjelenésének, bővülésének jelentheti az alapját. Ehhez kapcsolódóan a tájsebek rekultivációja kiemelt feladat a térség környezeti állapotának megőrzésének javítása kapcsán.

A térség **turizmusának** vezető ága a **borturizmus**, kihasználva a rendelkezésre álló adottságokat. Ezúttal „inverz jelenséggé” a parti a kiegészítő szerep, a térségre a fürdőző-pihenő idegenforgalom kevésbé jellemző, leszámítva a parti településeket (Badacsonytomaj, Badacsony, Badacsonytördemic, stb), a víz minősége itt elmarad a tó keleti medencéjétől. Maga a Tapolcai-medence az **aktív turizmus egyéb válfajainak** (természetjáró, lovas), illetve a kulturális (Tapolca, Szigliget) turizmusnak kínál kedvező lehetőségeket, illetve Tapolca gyógyvize és tavasbarlangja a **gyógy- és wellness-turizmus** számára jelent alapot.

A **megcélzandó vendégkör** a Balaton-felvidékéhez hasonló struktúrájú, elsősorban az aktív turizmus típusai iránt érdeklődő piaci szegmensek felé orientálódva. Ebbe a körbe tartoznak a különböző fizetőképességű fiatal és középkorú vendégek, olcsóbb szállásokat kedvelő diákok, iskolai csoportok (kapcsolódva a medence geológiai emlékeinek, táji értékeinek bemutatásához).

Bár a Tapolcai-medence kiemelkedik a BKÜ települései és részterületei közül a mikroregionális összefogás, közös marketingtevékenység tekintetében, az effajta együttműködést és kommunikációt

aktivitást célszerű még tovább erősíteni a jövőben, hiszen a terület kiválóan alkalmas arra, hogy táji alapon szerveződjön, a turisták számára világosan azonosítható hely-termékként jelenjen meg a hazai és nemzetközi idegenforgalmi piacon.

D2) Balaton-felvidék

A térség táji jellemzői a Nyugat-Balatonhoz hasonló változatosságot mutatnak. Az egykori vulkáni aktivitás emlékét a Balaton-felvidék medencéinek (Szentbékálla, Hegyestű), geológiai látnivalói őrzik. A felvidék jellegadó résztájai a kisebb medencék, folyóvölgyek (pl. Káli-medence, Nivegy-völgy), melyekre építve a résztérsegen belül kisebb turisztikai részrégiók, hely-terméken alapuló komplex turisztikai termécsomagok alakíthatók ki.

A térségen belüli egyenlőtlenségek, eltérések elsősorban itt is a parti és a parttól távolabbi települések viszonylatban jelentkeznek. Ez megnyilvánul a turisztikai „sikerességben”, illetve ennek alapfeltételeiben (vendégfogadó-kapacitás, kiépült turisztikai háttér-infrastruktúra), a lakosság infrastrukturális ellátottságának színvonalában (több parttól távolabbi településen még hiányzó gáz- és csatornahálózat). Az itt élő lakosság képzettségi szintje alacsonyabb, a munkanélküliség is magasabb a parti értékeknél.

Sajnálatosan a kapcsolat e két településcsoport között elmarad a lehetőségektől; a jövőben az egyik fejlesztési szempont mindenképpen az effajta integráció erősítése lehet. Ez a helyzet a déli parton tapasztaltakra hasonlít, abban viszont eltérnek az északi parton a parttól távolabbi települések a déliektől, hogy esetükben jelentős folyamatként jelenik meg a külföldiek lakóingatlan vásárlása, így egyes falvak lassanként üdülő-településekké alakulnak át (kitűnő példa e jelenségre Salföld).

Szintén a résztérseget érintő fontos fejlesztési irány az elérhetőség javítása: a Balaton-felvidék megközelíthetősége más régiókból nehézkes (a 71-es út súlyos leterheltsége főszézenban súlyos gondokat okoz), régióon belül pedig a parttól távolabbi települések és a part közötti gyenge kapcsolat a közlekedés terén is érvényes. Az északi oldal vasútvonalának villamosítása régóta késik, mint ahogyan a balatoni körvasút is egyelőre csak terv, pedig a biztos, kiszámítható időközönként és gyorsan közlekedő vasúti szolgáltatás jelentősen növelné a tó vonzerejét a turisták körében.

A kistrégió fejlesztési irányai

A kistrégió éghajlati, domborzati és talajadottságai a **mezőgazdaságon belül a szőlőtermesztésnek és a borászatnak** kedveznek. A résztérsegen található tradicionális borvidékeink közül a Balaton-felvidéki. Ezen ágazat termékei, kiegészítve a gyümölcstermesztés során előállított árucikkekkel lehetőséget kínálnak a turisták számára helyben történő értékesítéshez, kiküszöbölve a csomagolási, szállítási költségeket, mintegy láthatatlan exportként növelve a térség jövedelmét.

A kistrégió **további jellemző iparágai** közül kiemelhető az ásványvíz- és üdítőital-gyártás, valamint az építőipar, mely számára a Balaton-felvidék falvaiban meginduló erőteljesebb üdülési célra történő ingatlanvásárlás és építkezés jelent potenciális keresletet.

A kistalvak ipari fejlődését korlátozza a Bakony déli lábáig húzódó nemzeti park területe, így környezetvédelmi okok miatt az átlagos környezetterhelésű ipar betelepülése nem indokolt.

A természeti táji szépségek a **minőségi** (fizetőképesebb vendégkört vonzó) **aktív turizmus** (kerékpáros-, vadász-, lovasturizmus, kirándulási lehetőségek, továbbá a part mentén az adottságokat - gyorsabban mélyülő víz- kihasználó vitorlásturizmus) számára jelenthet kedvező alapot); ezeket kiegészíti a **bor- és gasztronómiai turisztikai potenciál** (borvidék). A kapcsolódó háttér-infrastruktúra fejlesztése a

Balaton-felvidék esetében is kiemelt fontosságú, mind a lakossági (csatornázottság, hulladék-gazdálkodás), mind a turisztikai infrastruktúra-hálózatok tekintetében (kikötői fejlesztések, szálláshely-színvonal minőségének emelése, vízminőség fenntartása a parton). A szektor jövőbeni fejlesztési irányainak meghatározásánál a legfontosabb feladatok között kell számolni a programok, rendezvények számának és diverzifikációjának növelésével, illetve a térség turisztikai termékeit (és természetesen magát a térséget, mint vonzásadottságait integráló hely-terméket) bemutató marketingtevékenység fokozásával. A déli parthoz hasonlóan a turisztikai és más szektorok közötti vállalkozási hálózat kialakítása a térség belső kohéziója szempontjából is lényeges tényező, melyet jelenleg nehezít a part és a parttól távolabbi települések közti kapcsolatok alacsony intenzitása. A jövőben célszerű az identitástudatot erősíteni hivatott programok, a lehetőségeket bemutató előadássorozatok szervezése.

A **megcélzandó vendégkör** igen összetett: részét képezi az aktív turizmus iránt érdeklődő fizetőképes fiatal és középkorú vendégkör, és az olcsóbb szállásokat kedvelő fiatalok, iskolai csoportok (összekapcsolva a térség geológiai emlékeinek, táji értékeinek bemutatásával) egyaránt.

D3) Bakonyalja

A Balaton-felvidék északi folytatásaként elhelyezkedő Bakonyalja külön részrégióként való szerepeltetését relatíve önálló arculata indokolta. A Balaton-térség iránt érdeklődő turisták „mental map”-jében az elmúlt évek történései nyomán egyre markánsabb kép él a Bakonyaljáról, mely elsősorban a Kapolcs környékén évente megrendezésre kerülő *Művészetek völgye* fesztivállal kapcsolja össze a területet. Az esemény, mint önálló termékformáló, jellegadó rendezvény, kiegészülve a kulturális emlékeket kínáló Nagyvázsónnyal együttesen erősíti a sajátos arculatú hely-termék mivoltát a térségnek.

A térség központjaként Nagyvázsóny, esetleg rendezvényszervezési funkciói révén Kapolcs emelhető ki a települések közül.

A települések többsége alacsony munkanélküliségi adatokat mutat, a települési rangsorának első felében helyet foglalva (Monostorapáti, Barnag, Hidegkút, Pula), igaz, a legmagasabb rátájú települések csoportjában hárman is képviselik a Bakonyalját (Vigántpetend, Hegyesd, Taliándörögd).

A jövőbeni fejlesztési feladatok között kell megemlíteni a még hiányzó gáz- és csatornahálózat kiépítését bizonyos településeken.

A kistérségi fejlesztési irányai

A kistérségi **mezőgazdaságának** vezető ágazata a az erdőgazdálkodás (vadgazdálkodás). A primer szektorhoz kapcsolódó (pl. faipar, a Balaton-part háttérgazdaságának részeként sütődék, gyümölcsfeldolgozás), illetve az egyéb feldolgozóipar termékei (helyi kézművesség), hozzájárulnak a helyi gazdaság diverzifikációjához, a turizmustól való egyoldalú függés mérsékléséhez.

A fentebb említett foglalkoztatási helyzet okán a turizmusfejlesztés mellett egyéb, munkahelyteremtő beruházások szükségessége is egyértelműnek tűnik, azonban ezek nem veszélyeztethetik a természeti környezet épségét.

A kistérségi turizmusának fejlesztési irányai között elsődleges szerepet **a falusi és az aktív turizmus** kaphatnak. Mindkét típushoz kiegészítő tevékenységként kapcsolódhat az előbb említett kézműves termékek helyi értékesítése, a helyi életmód bemutatása. A parttól bár távolabb helyezkednek a térség települései, és így a kapcsolat is gyengébb a parti sávval, azért az együttműködés intenzitását (legalább a kínálati elemek összekötöttségének javítása érdekében) növelni kell.

A települések közül a Művészetek Völgyének falvai ápolnak szorosabb kapcsolatot egymással, ami a marketingtevékenységben is megnyilvánul (közös kiadványok, honlap). Ezen alapulva tovább erősítendő

a közös marketing-kommunikációs tevékenység: a térség, mint önálló turisztikai termék megjelenése a potenciális piacokon.

A **vendégkör** tekintetében főként a nagyvárosi lakóhelyéről menekülve nyugodt falusi környezetbe vágyó vendégek, valamint az aktív turizmus (lovas- kiránduló-, vadász) iránt érdeklődő (tehetősebb) vendégkör említhető meg, kiegészülve az olcsóbb szállásokat kedvelő fiatalokkal, gyermekcsoportokkal (erdei iskolák, gyermektáborok szervezése).

3. melléklet

INDIKÁTORTÁBLÁK - tervezetek

Cél-kitűzés	Típus	Indikátor	Mérték-egység	Területi hatály					Bázis		Cél			Gyakoriság
				Egész régió	Part	Hát-tér	Vá-ro	Spec.	Érték	forrás és időpont	Érték (2014)	Irány	Adat forrás, előállítás	
Életminőség javítása Balaton-térség versenyképességének javítása a fenntartható fejlődés elveinek érvényesítésével	context	A régió GDP/fő értéke	e Ft						1306 1175	ELTE, 2000 GKI, 2002		+	Elemzés F: KSH, APEH M: ELTE v. GKI	a programozási időszak kezdetén és végén
	context	Vándorlási különbözet	fő							KSH (TeIR), 2000-04		- ¹²	KSH (Teir)	Évente
	context	Aktuális beépítettség aránya az összes területből	%						Régió	Rutin távérzékelés kiértékelés, 2005		+-	Elemzés F: Landsat M: képfeldolg.	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén
									Part					
									Háttér					
	hatás	Balaton vízminőség OTMSE (Ox, Tápa.házt., Mikrob., Mikroszenny., Egyéb)	vízminőség oszt. (5db)					Balaton víztöm.	3/3/1/3/3	OKTFV, 2003		+ ¹³	KvVM	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén
	context	A megszűnt lakások száma	%						Régió:	KSH (TeIR), 2000-04		+	KSH (TeIR)	a programozási időszak kezdetén közepén és végén az eltelt időszakokban
									Part.:					
	context	Épített lakóépületek és üdülőegységek száma							Régió:	KSH (TeIR), 2000-04		-	KSH (TeIR)	a programozási időszak kezdetén közepén és végén az eltelt időszakokban
									Part.:					
	hatás	A régió aránya az országos GDP-ben	%						1,8%	VÁTI STI (GKI 2002 nyomán), 2003		+	Elemzés F: KSH, APEH M: GKI v. ELTE	a programozási időszak kezdetén és végén az eltelt időszakokban
	hatás	A régió GDP-jének növekedése az országos átlaghoz viszonyítva	%					ország	100,3% ¹⁴	VÁTI, 2003		+	Elemzés F: KSH, APEH M: GKI	a programozási időszak kezdetén és végén az eltelt időszakokban
	hatás	A háttérterületi GDP/fő értékének aránya a régiós átlaghoz(100%) viszonyítva	%						57,9%	ELTE, 2000		+	Elemzés F: KSH, APEH M: ELTE	a programozási időszak kezdetén és végén
	hatás	A háttérterületek egy főre jutó jövedelem (személyi jövedelemadó) értéke a régiós átlaghoz (100%) képest	%						85,7%	ELTE (KSH), 2000		+	APEH (TeIR)	Évente

¹² Az elvándorlás csökkenjen.

¹³ Az I. osztályban maradjon, ill. afelé mozduljon el az egyes kategóriákban.

¹⁴ A megyei értékekből származtatva

Cél-kitűzés	Típus	Indikátor	Mérték-egység	Területi hatály					Bázis		Cél			Gyakoriság
				Egész régió	Part	Hát-tér	Vá-ros	Spec.	Érték	forrás és időpont	Érték (2014)	Irány	Adat forrás, előállítás	
	hatás	Az önkormányzatok által segélyben részesítettek évi átlagos száma	Db							KSH (TeIR), 2004		+	KSH (TeIR)	Évente
	hatás	Munkanélküliségi ráta	%						Egész régió:	KSH (TeIR), 2004		-	KSH (TeIR)	Évente
									Háttér telep:					
	hatás	Gazdasági társaságok társasági adója	e Ft							APEH (TeIR)		+	APEH (TeIR)	Évente
	hatás	Működő Rt.-ék és Kft.-ék száma	Db							APEH (TeIR)		+	KSH (TeIR)	Évente
	hatás	Befektetések összértéke a régiót érintő megyékben	%					Csak megyei adat van		KSH (TeIR), 2004		+	elemzés	Évente

Cél-kitűzés	Típus	Indikátor	Mérték -egység	Területi hatály					Bázis		Cél			Gyakoriság
				Egész régió	Part	Hát- tér	Vá- ros	Spec.	Érték	forrás és időpont	Érték (2014)	Irány	Adat forrás, előállítás	
1. prioritás: Gazdaság diverzifikálá sa	output	Új, támogatott együttműködések száma (klaszterek, táji mkroklaszterek, helyi termelő- turisztikai együttműködések, helyi és organikus mezőgazdasági termelők szövetei)	Db										VSZ	Évente
	output	Támogatott mezőgazdasági vállalkozások száma	Db										VSZ	Évente
	output	Új, bevezetett technológiák száma a vállalkozásoknál	Db										VSZ	Évente
	output	Támogatott ipari parkok, inkubátorházak, techn.park száma	Db										VSZ	Évente
	output	Támogatott innovációs projektek száma	Db										VSZ	Évente
	eredmény	A programhoz kapcsolódó új munkahelyek száma (turisztikai /száll. és vend./ szektoron kívül)	Db										VSZ	Évente
	eredmény	A kialakított üzleti és K+F infrastruktúrákat (pl. ipari park, inkub.ház, techn.park) használó vállalkozások száma	Db										VSZ	Évente
	eredmény	A kialakított K+F infrastruktúrákat (pl. ipari park, technológiai park) használó kutató-fejlesztő vállalkozási tevékenységek, kutatóintézetek száma	Db										VSZ	Évente
	eredmény	Gazdasági céllal újrahasznosított beépített területek száma és nagysága (korábbi funkcióiknál alacsonyabb környezetterhelésű és a közösségi hozzáférést javító módon)	Db és ha										VSZ	Évente
	hatás	Kimelet ágazatok fejlesztésére utalóan: Zöldség- és gyümölcsüzletek száma	Db							TeIR, 2004		+	KSH (TeIR)	évente
	hatás	Kimelet ágazatok fejlesztésére utalóan: Hal- és halkészítmény üzletek száma	Db							TeIR, 2004		+	KSH (TeIR)	évente
	hatás	Kimelet ágazatok fejlesztésére utalóan: Termelői borkimérések száma	Db							TeIR, 2004		+	KSH (TeIR)	évente
	hatás	Munkanélküliségi ráta szezonális különbségei (különbség az első és a harmadik negyedév értéke között)	%						Ha nincs jobb: Régió: 2% Part:	Munkaü., 2002 TeIR, 2004		-	Munkaü. (TeIR)	évente

Cél-kitűzés	Típus	Indikátor	Mérték-egység	Területi hatály					Bázis		Cél			Gyakoriság
				Egész régió	Part	Hát- tér	Vá- ros	Spec.	Érték	forrás és időpont	Érték (2014)	Irány	Adat forrás, előállítás	
1. prioritás: Gazdaság diverzifikálá- sa	hatás	A foglalkoztatottsági szint (személyi jövedelemadó alapján)	%							TeIR, 2004		+	Apeh (TeIR)	évente
	hatás	Turizmuson (szálláshelysz. és vendéglátás) kívüli ágazatokban foglalkoztatottak aránya	%						80%	TeIR, 2004		+-	KSH (TeIR)	évente
	hatás	Kistérségek száma, ahol az egy lakosra jutó veszélyes hulladék mennyisége meghaladja a 100kg/év/fő értéket	Db					A régiót érintő kistérségek	3	KvVM-VÁTI, 2001		+-	Elemzés F: KvVM M: VÁTI	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén
	hatás	Veszélyes üzemek száma	Db						2	KvVM KbIR - BM OKF, 2003		+-	Elemzés F: KvVM KbIR, BM OKF M: VÁTI	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén
	hatás	Mérsékelt-, közepes és nagy termelőüzemi kockázattal rendelkező kistérségek száma	Db					A régiót érintő kistérségek	3	KvVM KbIR-BM OKF – VÁTI, 2003		+-	Elemzés F: KvVM KbIR, BM OKF M: VÁTI	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén
	hatás	Háttérterületek iparüzési adójának aránya a régió értékén belül	%							TeIR, 2000		+	KSH (TeIR)	Évente
	hatás	Működő vállalkozások száma a mező-, vad-, erdő-, halgazdálkodásban	Db							TeIR, 2000-04		+	KSH (TeIR)	Évente
	hatás	Szőlők és gyümölcsösök területe	Db							FVM-KSH, 2004		+	FVM, KSH	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén
	hatás	Működő mezőgazdasági szövetkezetek száma	Db							TeIR, 2000-04		+	KSH (TeIR)	Évente
	hatás	Felsőoktatásban részt vevő hallgatók száma minden tagozaton, kihelyezett tagozat székhelye szerint	fő							TeIR, 2004		+	KSH (TeIR)	Évente
	hatás	Felsőoktatásban dolgozók száma kihelyezett tagozatok székhelye szerint	fő							TeIR, 2004		+	KSH (TeIR)	Évente

Cél-kitűzés	Típus	Indikátor	Mérték-egység	Területi hatály					Bázis		Cél			Gyakoriság
				Egész régió	Part	Hát-tér	Vá-ros	Spec.	Érték	forrás és időpont	Érték (2014)	Irány	Adat forrás, előállítás	
2. prioritás: Turizmus fejlesztése	output	Támogatott turisztikai menedzsment és marketing akciók	Db					alrégió					VSZ	évente
	output	Támogatott turisztikai információs rendszerek	Db										VSZ	évente
	output	Támogatott turisztikai vonzerők száma	Db						0				VSZ	Évente
2. prioritás: Turizmus fejlesztése	output	Támogatott turisztikai célú szolgáltatások száma	Db										VSZ	évente
	ouput	Támogatott kiemelt turisztikai vonzerő beruházások száma	Db										VSZ	Évente
	output	Támogatott turisztikai vállalkozási együttműködések száma	Db					alrégió					VSZ	évente
2. prioritás: Turizmus fejlesztése	output	Képzésekben résztvevők száma	Fő										VSZ	Évente
	output	A programból akadálymentesített turisztikai célú infrastruktúra	Db										VSZ	Évente
	eredmény	A program által a turizmus ágazatban teremtett új munkahelyek száma	Db										VSZ	Évente
2. prioritás: Turizmus fejlesztése	eredmény	Minőségi kategóriaváltás a program által támogatott turisztikai vállalkozásokban	Db										VSZ	Évente
	eredmény	A támogatott turisztikai vállalkozásoknál az őszi, téli, tavaszi hónapok vendégforgalmának és vendégéjszakáinak aránya az éves látogatóforgalom és vendégéjszaka arányában	%										VSZ	Évente
	eredmény	A program által támogatott vállalkozás székhelye szerinti település kistérségben még nem létező új turisztikai ágak, szolgáltatások megjelenése	Db										VSZ	Évente
2. prioritás:	eredmény	Turisztikai céllal hasznosított beépített területek, épületek esetszáma és nagysága (a beépítettséget csökkentve, közösségi hozzáférést javítva)	Db és ha										VSZ	Évente

Cél-kitűzés	Típus	Indikátor	Mérték-egység	Területi hatály					Bázis		Cél			Gyakoriság
				Egész régió	Part	Hát-tér	Vá-ro	Spec.	Érték	forrás és időpont	Érték (2014)	Irány	Adat forrás, előállítás	
Turizmus fejlesztése 2. prioritás: Turizmus fejlesztése 2. prioritás: Turizmus fejlesztése 2. prioritás: Turizmus fejlesztése 2. prioritás: Turizmus fejlesztése 2. prioritás: Turizmus fejlesztése 2. prioritás: Turizmus fejlesztése 2. prioritás: Turizmus fejlesztése	eredmény	Egységes régiós és alrégiók egységes marketing és menedzsmenti rendszerek	Db					alrégió					VSZ	a programozási időszak közepe és vége, az eltelt időszakban
	eredmény	Régiós és alrégiós turisztikai vállalkozási együttműködésekhez csatlakozók száma	Db					alrégió					VSZ	a programozási időszak közepe és vége, az eltelt időszakban
	eredmény	Kiállítások száma	Db							KSH (TeIR), 2004		+	KSH (TeIR)	évente
	hatás	A régiót érintő 3 megyében összesen a turizmus ágazat (szálláshelysz. és vendgl.) nettó eredményének aránya az országos átlaghoz képest.	%					Csak megyei adat áll rendelkezésre	40%	KSH (GKI), 2002		+	KSH	Évente
	hatás	A háttérterületek idegenforgalmi adó (mind a vendégéjszaka, mind az üdülő után fizetendő) bevételeinek aránya a térség összes idegenforgalmi adóbevételeiben (mind a vendégéjszaka, mind az üdülő után fizetendő)	%							KSH (TeIR), 2004		+	KSH (TeIR)	Évente
	hatás	A szállodák férőhelyeinek aránya az összes ker. szálláshelyférőhelyen belül	%							KSH (TeIR), 2004		+	KSH (TeIR)	Évente
	hatás	Legalább négy csillagos szállodák száma	Db						125	KSH (GKI), 2002		+	KSH	Évente
	hatás	Gyógyszállók száma	Db							KSH (TeIR), 2004		+	KSH (TeIR)	Évente
	hatás	Vendégéjszakák száma a gyógyszállókban	Db							KSH (TeIR), 2004		+	KSH (TeIR)	évente
	hatás	Összes kereskedelmi szálláshely szálláshelyeinek száma	Db							KSH (TeIR), 2004		+	KSH (TeIR)	évente
	hatás	A vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken	Db							KSH (TeIR), 2004		+	KSH (TeIR)	évente

Cél-kitűzés	Típus	Indikátor	Mérték -egység	Területi hatály					Bázis		Cél			Gyakoriság
				Egész régió	Part	Hát- tér	Vá- ros	Spec.	Érték	forrás és időpont	Érték (2014)	Irány	Adat forrás, előállítás	
Turizmus fejlesztése 2. prioritás: Turizmus fejlesztése	hatás	A háttérterületeken eltöltött vendégéjszakák aránya	%							KSH (TeIR), 2004		+	KSH (TeIR)	évente
	hatás	Külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken	Db							KSH (TeIR), 2004		+	KSH (TeIR)	évente
	hatás	Vendégéjszakák száma a falusi szállásadásban	Db							KSH (TeIR), 2004		+	KSH (TeIR)	évente
	hatás	Átlagos tartózkodási napok száma	Db						4,9	KSH, 2002		+	KSH (TeIR)	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén
	hatás	Külföldiek átlagos tartózkodási napjainak száma	Db						5,4	KSH, 2002		+	KSH (TeIR)	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén
	hatás	Egy belföldi turistára jutó átlagos napi költség	e Ft						6000	GKI, 2000		+	Elemzés tanulmány- készítés	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén
	hatás	Egy külföldi turistára jutó átlagos napi költség	e Ft						10000	GKI, 2000		+	Elemzés tanulmány- készítés	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén
	hatás	A balatoni külföldi turisták átlagos napi költségének aránya a külföldi turisták hazai költségének átlagában	%						103%	GKI, 2000		+	Elemzés tanulmány- készítés	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén
	hatás	Az idegenforgalmi adó (csak a vendégéjszakák után fizetendő)	e FT							KSH (TeIR), 2004		+	KSH (TeIR)	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén

Cél-kitűzés	Típus	Indikátor	Mérték -egység	Területi hatály					Bázis		Cél			Gyakoriság
				Egész régió	Part	Hát- tér	Vá- ros	Spec.	Érték	forrás és időpont	Érték (2014)	Irány	Adat forrás, előállítás	
3. prioritás: Humán erőforrás fejlesztése	output	Képzési programok száma	Db										VSZ	Évente
	output	Támogatott civil kezdeményezések száma	Db										VSZ	Évente
	eredmény	A képzési programokat sikeresen elvégzők száma	Fő									+	VSZ	Évente
	eredmény	A munkaerő-piacra visszajutó munkavállalók száma	Fő									+	Munkaü. központok	Évente
	hatás	Regisztrált tartós munkanélküliek aránya az összes munkanélkülieken belül	%						Ráta is jó	KSH (TeIR), 2004		-	KSH (TEIR)	Évente

Cél-kitűzés	Típus	Indikátor	Mérték-egység	Területi hatály					Bázis		Cél			Gyakoriság
				Egész régió	Part	Hát-tér	Vá-ros	Spec.	Érték	forrás és időpont	Érték (2014)	Irány	Adat forrás, előállítás	
	hatás	Regisztrált munkanélküli pályakezdők aránya az összes munkanélkülieken belül	%						Ráta is jó	KSH (TeIR), 2004		-	KSH (TeIR)	Évente
	hatás	Regisztrált főiskolai és egyetemi végzettséggel rendelkező munkanélküliek száma az összes munkanélkülieken belül	%						Ráta is jó	KSH (TeIR), 2004		-	KSH (TeIR)	Évente
	hatás	1000 lakosra jutó nonprofit szervezetek száma	db							KSH (TeIR), 2004		+	KSH (TEIR)	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén

Cél-kitűzés	Típus	Indikátor	Mérték-egység	Területi hatály					Bázis		Cél			Gyakoriság
				Egész régió	Part	Hát-tér	Vá-ros	Spec.	Érték	forrás és időpont	Érték (2014)	Irány	Adat forrás, előállítás	
4. prioritát: Közlekedés és fejlesztése	output	A korszerűsített utak hossza	km						0			+	VSZ	évente
	output	Az újonnan villamosított vasút hossza	km									+	VSZ	évente
	output	Támogatott utastájékoztató és menetrendi információs rendszerek	db										VSZ	évente
	output	Beszerzett tömegközlekedési eszközök	db										VSZ	évente
4. prioritát: Közlekedés és fejlesztése	output	Kiépített kerékpárutak hossza	km										VSZ	évente
	output	Létesített kerékpáros és tömegközlekedési kiszolgáló infrastruktúra	db										VSZ	évente
	output	Támogatás komp- és hajójáratoknak	db										VSZ	évente
4. prioritát: Közlekedés és	eredmény	Volán, MÁV, BH Rt. és egyéb tömegközlekedési menetrendben végrehajtott változások a program keretében	db										VSZ	évente
	eredmény	Összefüggő hálózatos kerékpárutakkal elért települések aránya	%						30%	VSZ			VSZ	évente

Cél-kitűzés	Típus	Indikátor	Mérték-egység	Területi hatály					Bázis		Cél			Gyakoriság
				Egész régió	Part	Hát-tér	Vá-ro	Spec.	Érték	forrás és időpont	Érték (2014)	Irány	Adat forrás, előállítás	
<i>fejlesztés</i> 4. prioritás: <i>Közlekedés fejlesztése</i> 4. prioritás: <i>Közlekedés fejlesztése</i> 4. prioritás: <i>Közlekedés fejlesztése</i>	eredmény	Utazási idő (tömegközlekedéssel, kerékpárral kombináltan, egyéni motorizált gépjárművel)	perc					15				-	VSZ Elemzés Tanulmány-készítése	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén (tanulmány)
	eredmény	Autóbusz hálózat hossza a helyi közlekedésben	km							KSH (TeIR), 2004		+	KSH (TeIR)	Évente
	eredmény	Szállított utasok száma a helyi közlekedésben	fő							KSH (TeIR), 2004		+	KSH (TeIR)	Évente
	eredmény	Tömegközlekedési vonalak járatpár sűrűsége a régió külső elérhetőségében közlekedési áganként (előre meghatározott viszonylatokban)	Db/óra				16	17	Vasút:	MÁV-VOLÁN, 2005		+	MÁV, VOLÁN, 2004	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén az eltelt időszakokban
									Busz:					
	eredmény	A régió menetrendszerű vasúti járatainak, távolsági autóbusszáraitának, hajójáraitának járatsűrűsége közlekedési áganként (előre meghatározott viszonylatokban)	Db/óra				18	19	Vasút:	MÁV-VOLÁN, BH Rt., 2005		+	MÁV, VOLÁN, BH Rt., 2004	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén az eltelt időszakokban
									Busz:					
									Hajó					
	hatás	Közlekedési útvonalak napi átlagos forgalomsűrűsége	Gépjármű egység					20		ÁKMI, 2003		-	ÁKMI	évente

Cél-kitűzés	Típus	Indikátor	Mérték-egység	Területi hatály					Bázis		Cél			Gyakoriság
				Egész régió	Part	Hát-tér	Vá-ro	Spec.	Érték	forrás és időpont	Érték (2014)	Irány	Adat forrás, előállítás	
5. prioritás: <i>Természeti,</i>	output	Támogatott településkörnyezeti fejlesztések (épületszám, közterület területe)	Db, m ²						0				VSZ	évente

¹⁵ Kiválasztott viszonylatokban a régió belüli és a régió kívüli

¹⁶ A megyei jogú városokból és külföldről a régió városaiba

¹⁷ Volántársaságok és a MÁV által a régió városaiba szervezett járatai

¹⁸ A régió városaiból a régió városaiba (+kiemelt desztinációk, kikötők)

¹⁹ Menetrendszerű vasúti járatok, távolsági autóbusszáraitok, hajójáraitok száma

²⁰ 7-es, M7-es, 71-es, 72-es, 73-as, 76-os Tapolca-Veszprém szakasz régió áthaladó szakaszaira átlag

Cél-kitűzés	Típus	Indikátor	Mérték-egység	Területi hatály					Bázis		Cél			Gyakoriság
				Egész régió	Part	Hát-tér	Vá-ros	Spec.	Érték	forrás és időpont	Érték (2014)	Irány	Adat forrás, előállítás	
táji értékek, kulturális örökség megóvása	output	Megépülő közüzemi szennyvízcsatorna-hálózat hossza	Km						0				VSZ	évente
	output	Támogatott érzékeny vízbázisokon fekvő Kistéleptülesi szennyvíz kezelési rendszerek	Db										VSZ	évente
	output	Beépített megújuló új villamos energia kapacitás	KWh										VSZ	évente
5. prioritás: Természeti, táji értékek, kulturális örökség megóvása	output	Új vagy megújított települési zöldterületek, játszóterek száma, területe	Db, m ²										VSZ	évente
	output	Forgalomcsökkentési műtárgyakkal, kerékpáros és gyalogos közlekedési lehetőségek kibővítésével fejlesztett belterületi útvonalak hossza	km										VSZ	évente
	output	Támogatott torkolati parti szűrő nádasok kiterjedési	m ²										VSZ	évente
5. prioritás: Természeti, táji értékek, kulturális örökség megóvása	output	Támogatott csapadékvíz elvezető árokrendszerek hossza	km										VSZ	évente
	output	Tájgazdálkodási tervek, fenntarthatósági keretstratégiák száma	Db										VSZ	évente
	output	Vízminőségi mérőállomások száma	Db										VSZ	Évente
5. prioritás: Természeti, táji értékek, kulturális örökség megóvása	output	a programból támogatottan megvalósuló 1 főre jutó kezelt települési szilárd hulladék mennyisége	Tonna										VSZ	Évente
	output	Felújított egyedi tájértékek, kulturális örökség	Db										VSZ	Évente
	output	Támogatott projektek a vezetékes ivóvíz közegészségügyileg megfelelő állapotra hozásához	Db										VSZ	Évente
5. prioritás: Természeti, táji értékek, kulturális örökség megóvása	eredmény	Belterületi partszekoszonok a zöldterületek aránya	%								30%	+	VSZ	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén
	eredmény	A településekről elszállított folyékony kommunális hulladék mennyisége	e m ³							KvVM, 2003		+	KvVM	Évente
	eredmény	Erdőterületek	ha							FVM ÁESZ, 2002		+	FVM ÁESZ, 2002	Évente
5. prioritás: Természeti, táji értékek, kulturális örökség	hatás	Erdősültség	%						12%	FVM ÁESZ, 2002		+	FVM ÁESZ, 2002	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén

Cél-kitűzés	Típus	Indikátor	Mérték-egység	Területi hatály					Bázis		Cél			Gyakoriság
				Egész régió	Part	Hát-tér	Vá-ros	Spec.	Érték	forrás és időpont	Érték (2014)	Irány	Adat forrás, előállítás	
megóvása	eredmény	Megépült belterületi csapadékvíz-elvezető árokrendszerek	Db									+	VSZ	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén
	eredmény	Nemzeti park területe	ha					A NP területe		BF NP		+	KvVM BF NP	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén
prioritás: Természeti, táji értékek, kulturális örökség megóvása	eredmény	Közüemi szennyvízcsatorna-hálózatba bekapcsolt lakások száma	Db						63.960	KSH (TeIR), 2003		+	KSH	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén
	eredmény	Szennyvízcsatornával rendelkező települések aránya	%						96% 27%	KSH, 2003		+	KSH	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén
prioritás: Természeti, táji értékek, kulturális örökség megóvása	eredmény	A szennyvízcsatornával rendelkező házatások aránya a vezetékes ivóvízzel rendelkező háztartásokon belül (közműolló)	%						52%	KSH, 2002		+	KSH	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén
	eredmény	Szigetelt lerakóhelyek gyűjtőkörzetébe eső települések számA (aránya)	Db						15 (9,1%)	KvVM – VÁTI, 2003		+	KvVM	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén
prioritás: Természeti, táji értékek, kulturális örökség megóvása	eredmény	Rendszeres szeméthyűjtésbe bevont lakások és üdülők száma	Db							KSH (TeIR), 2004		+	KSH (TeIR)	évente
	eredmény	Rendszeresen tisztított közterület	e m ²							KSH (TeIR), 2004		+	KSH (TeIR)	évente
prioritás: Természeti, táji értékek, kulturális örökség megóvása	eredmény	Összes városi zöldterület	e m ²							KSH (TeIR), 2004		+	KSH (TeIR)	évente
	eredmény	Játszóterek száma	Db							KSH (TeIR), 2004		+	KSH (TeIR)	évente
prioritás: Természeti, táji értékek, kulturális örökség megóvása	eredmény	Összes vízkiszállítás a közegészségügyileg nem megfelelő ivóvízzel rendelkező települések számára	m ³							KSH (TeIR), 2004		-	KSH (TeIR)	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén
	eredmény	Szennyvízkezelés hiányosságokkal küzdő települések karsztos területeken	Db							KvVM		-	Elemzés F: KvVM M: adatössz.	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén
prioritás: Természeti, táji értékek, kulturális örökség megóvása	eredmény	Tájsebek száma	Db							VÁTI, 1999		-	elemzés F: VÁTI M: VÁTI	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén
	eredmény	Nádasok területe	ha							FVM-KSH, 2004		+	FVM, KSH	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén

Cél-kitűzés	Típus	Indikátor	Mérték-egység	Területi hatály					Bázis		Cél			Gyakoriság
				Egész régió	Part	Hát-tér	Vá-ros	Spec.	Érték	forrás és időpont	Érték (2014)	Irány	Adat forrás, előállítás	
prioritás: Természeti, táji értékek, kulturális örökség megóvása	eredmény	Halastavak, egyéb vizek területe	ha							FVM-KSH, 2004		+	FVM, KSH	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén
	eredmény	Állóvíztestek száma	Db							FVM-KSH, 2004		+	KvVM	a programozási időszak kezdetén és végén
	Hatás	A régiót érintő kistérségek száma, ahol az országos és helyi természetvédelem alatt álló területek aránya > 20%	%					A régiót érintő kistérségei kben		KvVM TVH, 2003		+	KvVM TVH Elemzés F: KvVM M: adatössz.	a programozási időszak kezdetén, közepén és végén
	hatás	A strandok kiváló minősítéssel zárt vizsgálati esetei éves szinten összesített számaránya az összes vizsgálati esetben a fürdővizek minőségi követelményei szerint (273/2001Korm.r.)	%					Balaton víztümeg		VSZ-.KvVM, 2004		+	KvVM	Évente
	hatás	Klorofil-a koncentráció alapján kiváló minősítésű vizsgálatok aránya	%					Balaton víztümeg	100%	VSZ-.KvVM, 2004		-+	KvVM	Évente

